

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYAL İLİŞKİLERİN NİTELİĞİ VE
AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞI İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serdar ALKIN

TOKAT

Haziran, 2018

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYAL İLİŞKİLERİN NİTELİĞİ VE
AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞI İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serdar ALKIN

Birinci Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Salih BARDAKCI

İkinci Danışman: Doç. Dr. Tahsin İLHAN

TOKAT

Haziran, 2018

JÜRİ ONAY SAYFASI

Serdar ALKIN'ın "Lise Öğrencilerinde Sosyal İlişkilerin Niteliği ve Akıllı Telefon Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi" adlı çalışması 27.06.2018 tarihinde jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Kemal BAYTEMİR

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Salih BARDAKCI (I. Tez Danışmanı)

.....

Üye : Doç. Dr. Tahsin İLHAN (II. Tez Danışmanı)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Kerem KILIÇER

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kemal YÖNTEM

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../20..

.....
Enstitü Müdürü

ETİK SÖZLEŞME

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplandığını, hazırlandığı ve raporlaştırıldığını, iş bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programından taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, veri, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

27.06.2018

Serdar ALKIN

TEŞEKKÜR

Tez danışmanlığımı üstlenerek yüksek lisans sürecinde motivasyonumu yeniden arttıran ve diri tutmayı başaran, olumlu, destekleyici tavrı ve bilgisi ile her zaman yanımda duran ve bana yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi Salih BARDAKCI'ya,

Ders döneminden itibaren kendisini tanımaktan gurur duyduğum ve bu tezin yürütülmesinde olumlu, destekleyici ve yüreklendirici tavrını hiç eksik etmeyen ikinci danışmanım Doç Dr. Tahsin İLHAN'a,

Yapıcı eleştirileriyle çalışmamın son halini almasında katkıları olan jüri üyelerim Doç. Dr. Kerem KILIÇER, Dr. Öğr. Üyesi Kemal BAYTEMİR ve Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kemal YÖNTEM'e,

Yükse lisans süreci boyunca her türlü sorumu bıkmadan cevaplayan ve birçok konuda rahatlıkla kendisine danışıp, fikir alabildiğim arkadaşım Uzman Psikolojik Danışman Ozan KORKMAZ'a,

Gerek ders döneminde gerekse tez döneminde zaman zaman yalnız bırakmak zorunda kaldığım, yüksek lisansa başlamamı sağlayan ve kariyerimi bu doğrultuda yönlendirmem konusunda beni motive eden canım eşim Hacer'e,

Yüksek lisans başladıktan sonraki dönemde dünyaya gelen, gülüşünü, sıcaklığını ve sevgisini dünyalara değişemeyeceğim sevgili kızım Özge'ye,

Her daim destekleri ile yanımda olan ve bugünlere gelmemde en önemli etkiye sahip olan aileme,

Ve son olarak; bende emeği olan, bugünlere gelmemde katkısı olan herkese en içten şekilde teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYAL İLİŞKİLERİN NİTELİĞİ VE AKILLI TELEFON BAĞIMLILIĞI İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

ALKIN, Serdar

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Birinci Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Salih BARDAKCI

İkinci Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tahsin İLHAN

Haziran, 2018, xiv + 104 sayfa

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin sosyal ilişkilerinin niteliği ile akıllı telefon bağımlılıkları arasındaki nedensel ilişkileri ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle alanyazında akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkilendirilen çeşitli değişkenler incelenmiş ve yalnızlık, anne algısı, baba algısı, sosyal öz-yeterlik ve cinsiyet değişkenlerine ulaşılmıştır. Bir yandan da araştırmanın hedef kitlesinin bu konudaki görüşleri alınarak, inceleme kapsamının geliştirilmesi yoluna gidilmiştir. Bu kapsamda sürekli internete bağlanabilme, kullanım amacı çokluğu, sosyal medya, aileyle nitelikli vakit geçirme, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme ve yapılacak işin olmaması değişkenlerine ulaşılmıştır. Bu araştırma keşfedici sıralı karma yöntem deseninde yürütülmüştür. Araştırma grubu lise 11 ve 12'inci sınıfta öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın nitel sürecinde bir kez odak grup görüşmesi yapılmış, bu görüşmede 8 lise öğrencisi yer almıştır. Araştırmanın nicel sürecinde ise 620 öğrenci yer almıştır. Veri toplama paketinde Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kısa Formu, UCLA Yalnızlık Ölçeği Kısa Formu, Anne Baba Algısı Ölçeği ve Sosyal Öz-yeterlik Ölçeği; ayrıca araştırmacı tarafından geliştirilen Odak Grup Görüşme Formu ve Kişisel Bilgi Formu yer almaktadır. Elde edilen veriler üzerinde betimsel istatistikler, Pearson momentler çarpımı korelasyonu ve çoklu doğrusal regresyon analizleri yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, akıllı telefon bağımlılığı ile kullanım amacı çokluğu, sosyal medya ve yapılacak işin olmaması arasında olumlu yönde; anne algısı ve arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme arasında ise ters yönde anlamlı ilişkiler vardır. Ancak akıllı telefon bağımlılığı ile cinsiyet, yalnızlık, baba algısı, sosyal öz-yeterlik ve sürekli internete bağlanabilme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yapılan doğrusal

regresyon sonuçlarına göre; anne algısı, cinsiyet (kızlar lehine), kullanım amacı çokluğu, sosyal medya, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme ve yapılacak işin olmaması değişkenleri akıllı telefon bağımlılığını yordamaktadır. Yapılan aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizi sonrası akıllı telefon bağımlılığındaki varyansa en yüksek anlamlı katkıyı sosyal medyanın sağladığı bulunmuştur. Sosyal medyayı sırasıyla, yapılacak işin olmaması, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme, anne algısı, cinsiyet (kızlar lehine) ve kullanım amacı çokluğu izlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı telefon bağımlılığı, yalnızlık, anne algısı, baba algısı, sosyal öz-yeterlik, cinsiyet, sosyal medya, nitel araştırma.

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN THE QUALITY OF SOCIAL RELATIONSHIPS AND SMART PHONE ADDICTION IN HIGH SCHOOL STUDENTS

Masters Degree, Department of Psychological Counseling and Guidance

First Thesis Supervisor: Assistant Professor Salih BARDAKCI

Second Thesis Supervisor: Associate Professor Tahsin İLHAN

June 2018, xiv + 104 pages

The purpose of this research is to reveal the causal relationships between the qualities of social relations of high school students and smartphone addictions. For this purpose, various variables related to smartphone addiction were investigated and loneliness, perception of mother, perception of father, social self-efficacy and gender variables were reached. On the other hand, the target mass of the research has been taken into consideration and the scope of the investigation has been improved. Within this scope, variables such as continuous internet connection, usage purpose multiplicity, social media, quality time with family, quality time with friends and lack of work are reached. This research was carried out in an exploratory sequential hybrid method design. The research group consists of students who are studying in 11th and 12th grade of high school. In the qualitative process of the research, a focus group interview was held once and 8 high school students participated in this interview. In the quantitative dimension of the study, 620 students took part. The data collection package included the Smart Phone Addiction Scale Short Form, UCLA Loneliness Scale Short Form, Parent Perception Scale and Social Self-Efficacy Scale; the Focus Group Interview Form developed by the researcher and the Personal Information Form. Descriptive statistics, Pearson Moment Product Correlation and multiple linear regression analyzes were performed on the obtained data. According to the results of the research, there is a positive tendency between smartphone addiction and usage intent multiplicity, social media and lack of work; There is significant correlation between perception of mother and quality time with friends. However, there was no significant relationship between smartphone addiction and gender, loneliness, perception of father, social self-efficacy and continuous internet connection. According to the linear regression results;

perception of mother, gender (in favor of girls), purposeful multiplicity, social media, quality spending with friends, and lack of work are the predictors of smartphone addiction. Social networking has been found to provide the highest significant contribution to variance in smartphone dependence after multilevel linear regression analysis. The social media is followed by a lot of not having work to do, quality time with friends, maternal perception, gender (favoring girls) and intentional use.

Keywords: Smartphone addiction, loneliness, perception of mother, perception of father, social self-efficacy, gender, social media, qualitative research.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	İ
ETİK SÖZLEŞME.....	İİ
TEŞEKKÜR.....	İİİ
ÖZET	İV
ABSTRACT.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	Xİ
KISALTMALAR LİSTESİ	Xİİ
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı.....	10
Araştırmanın Önemi	11
Sayıtlar.....	12
Sınırlılıklar	12
Tanımlar.....	12
BÖLÜM II	14
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	14
Akıllı Telefon'un Gelişim Süreci	14
Akıllı Telefon Bağımlılığı	15
Yalnızlık.....	21
Anne-Baba ve Ergen İlişkisi (Anne Baba Algısı).....	24
Sosyal Öz-yeterlik.....	26
Cinsiyet	29
Akıllı Telefon Kullanım Amacı	30
BÖLÜM III	33
YÖNTEM	33
Araştırma Modeli.....	33
Araştırma Grubu	33
Veri Toplama Araçları	34
Odak Grup Görüşme Formu	35
Kişisel Bilgi Formu.....	35
Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği (ATBÖ)	35

UCLA Yalnızlık Ölçeği (ULS-8)	36
Anne-Baba Algısı Ölçeği (ABAÖ).....	36
Sosyal Öz-Yeterlik Ölçeği (SÖZYE)	36
Veri Toplama Süreci	38
Nitel Veri Toplama Süreci	38
Nicel Veri Toplama Süreci	39
Verilerin Çözümlemesi	39
Güvenirlilik	41
BÖLÜM IV	42
BULGULAR.....	42
Lise Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılığının Sosyopsikolojik Etkenlerine İlişkin Görüşleri	42
Sosyopsikolojik Değişkenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı ile İlişkileri.....	50
Değişkenler Arası Korelasyonel İlişkiler.....	50
Bağımsız Değişkenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Üzerindeki Yordayıcı Etkileri	51
Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	51
Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları	53
BÖLÜM V	56
TARTIŞMA	56
Nitel Bulguların Tartışılması	56
Nicel Bulguların Tartışılması.....	61
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
Sonuçlar	68
Öneriler	69
KAYNAKÇA.....	71
EKLER.....	78

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Grubunun Cinsiyet ve Okul Türüne Göre Dağılımları.....	34
Tablo 2. Araştırma Grubunun Yaş İstatistikleri.....	34
Tablo 3. Yordayıcı Değişkenlere İlişkin ÇokluBağlantılılık Test Sonuçları	40
Tablo 4. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Yapısal Bilgiler ve Güvenirlik Değerleri	41
Tablo 5. Katılımcıların Akıllı Telefon Kullanım Amaçları	42
Tablo 6. Katılımcıların Akıllı Telefon Bağımlılığı Nedir Sorusuna Kendi Yaşantılarından Yola Çıkararak Verdiği Cevaplar	43
Tablo 7. Katılımcıların Akıllı Telefon Bağımlılığı Nedir Sorusuna Kendi Yaşantılarından Yola Çıkararak Verdiği Yanıtlar	44
Tablo 8. Katılımcıların Etrafınızda Bağımlı Olarak Düşündüğünüz Kişiler Diğer İnsanlarla Nasıl İletişim Kuruyor Sorusuna Verdiği Yanıtlar	45
Tablo 9. Katılımcıların Sizce İnsanlar Niçin Akıllı Telefon Bağımlısı Oluyor Sorusuna Verdiği Yanıtlar	46
Tablo 10. Katılımcıların Sizce İnsanlar Niçin Akıllı Telefon Bağımlısı Oluyor Sorusuna Verdiği Yanıtlar	47
Tablo 11. Katılımcıların Sizce İnsanlar Niçin Akıllı Telefon Bağımlısı Oluyor Sorusuna Verdiği Yanıtlar	48
Tablo 12. Betimsel İstatistikler	50
Tablo 13. Bağımsız Değişkenler ile Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular.....	51
Tablo 14. Katılımcıların Akıllı Telefon Bağımlılığının Yordanmasına İlişkin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları	52
Tablo 15. Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.....	54

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sosyal Öz-yeterlik Ölçeğine Ait Yapısal Eşitlik Modeli ve Modelin Standart Değerleri	38
---	----

KISALTMALAR LİSTESİ

ATB: Akıllı Telefon Bağımlılığı

BİT: Bilişim Teknolojileri

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

DSM: Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı

IDC: Uluslararası Veri Şirketi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sayılılar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

Problem Durumu

Bilişim teknolojileri (BİT), son çeyrek asırdır yaşam alışkanlıklarımızı önemli ölçüde değiştirmekte; yaşam kültürü içerisinde giderek daha vazgeçilmez bir bileşen haline gelmektedir. Ev ve iş yerlerinde bilgisayarlar, tabletler, okullarda etkileşimli akıllı tahtalar, internet destekli eğitim cihazları ve bireysel kullanımlar için de akıllı telefonlar günümüzün en yaygın BİT cihazları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu cihazlar, kablosuz ve mobil ağlar vasıtasıyla, her yerde internete erişim olanağı sunmakta olup, hayatımızın her alanında işe yarayan, eğitici, kimi zaman da bizleri eğlendiren uygulamalar barındırması sayesinde birçok insan için önemli bir yere sahiptir. Pek çok farklı yaş grubundan insan, özellikle de gençler bu teknolojileri günlük olarak ve çok çeşitli amaçlarla kullanmaktadır (Salehan ve Negahban, 2013).

BİT araçları içerisinde, boyutu itibariyle daha küçük olan cep telefonları, 1990'lı yılların başlarında yalnızca arama yapma ve kısa mesaj gönderme özelliğine sahipken, Türkiye'de küçük bir kitleye hitap etmekteydi. Kısa bir zaman içerisinde renkli ekran ve kamera gibi özelliklerin bu cihazlara eklenmesiyle, cep telefonları önemli biçimde değişime uğramış ve kullanımı giderek artmıştır. Bu değişim; dokunmatik ve daha büyük ekranların yaygınlaşması, diğer BİT cihazlarıyla uyumlu işletim sistemlerinin geliştirilmesi ve mobil internet ağının kapsama ve hız özelliklerinin genişlemesi gibi durumların etkisiyle hızla devam ederek "akıllı telefon" olgusu olarak hayatımıza girmiştir.

Akıllı telefonlar, sürekli internet desteğine dayalı biçimde, günlük yaşamı kolaylaştırmaktadır. Çok farklı türlerde metin, ses, görsel ve görsel-işitsel tabanlı bilgiye erişme ve bu bilgiyi paylaşma olanağı sağlayan bu cihazlar ayrıca sosyal etkileşim, oyun, eğlence, finans, eğitim ve diğer birçok alanda çeşitli uygulama ve yenilikler sunmaktadır.

Zaman ve mekâna bağılı olmaksızın sağlayabildiği bu olanaklar akıllı telefonlara, birey ve toplumun yaşam biçimini etkileyebilecek güçte bir cazibe kazandırmaktadır.

Akıllı telefonlar sağladığı olanaklar sayesinde dünya çapında popülerliğini hızla arttırmıştır. Uluslararası Veri Kurumu'na (International Data Corporation, IDC) göre, 2010 yılında dünya çapında 305 milyon adet akıllı telefon satışı gerçekleşirken, bu rakam 2017 yılı verilerine göre, 1 milyar 994 bin adet olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre ülkemizde 2007-2017 yılları arasında 142.4 milyon adet telefon ithal edilmiştir. TÜİK'in yaptığı diğer bir araştırmaya göre ülkemizde hane halkının cep telefonu/akıllı telefon sahip olma oranı 2004 yılında %53.7 iken, 2016 yılında bu rakam %96.9'a yükselmiştir.

Akıllı telefonlar başta olmak üzere teknolojik cihazların yaygınlaşması ve kullanımındaki hızlı artış insanların yaşamında çeşitli sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Bardakcı ve Keser'e (2017) göre BİT cihazlarının yoğun kullanımı, genç bireylerde internet bağımlılığı, siber şiddet olayları ve bu olayların okula yansması gibi sonuçlara yol açmaktadır. Günümüzde BİT cihazlarının en popülerleri ve en kolay taşınabileni olan akıllı telefonlar hemen her insana hitap etmektedir. Hawi ve Samaha'ya (2017) göre akıllı telefonların hızla yaygınlaşması ve yoğun kullanımı, kaynağında internet bağımlılığı ile problemlili cep telefonu kullanımı olan akıllı telefon bağımlılığını önemli ölçüde tetiklemiş ve bazı araştırmacıların internet bağımlılığından ve problemlili cep telefonu kullanımından, akıllı telefon bağımlılığına yönelmesini sağlamıştır.

Bağımlılık denilince birçok kişinin aklına ilk olarak madde bağımlılığı gelmektedir. Madde bağımlılığında kullanım az bir miktarla başlamakta ancak bir süre sonra maddeye karşı toleransın oluşması nedeniyle, birey daha fazla madde kullanmak istemektedir. Tüm bu sürecin sonunda ise madde bırakılamaz hale gelmektedir. Bu durumun ardından bireyler çeşitli fizyolojik ve psikolojik sorunlarla karşılaşmaktadır. Madde bağımlılığının dışında davranışsal bağımlılık kavramı da bulunmaktadır. Davranışsal bağımlılıkta tekrarlayan, bir süre sonra tolerans geliştirilen ve sonunda bırakılamayan bir davranış söz konusudur. Benbir, Boyraz ve Apaydın'a (2013) göre mevcut verilere dayanarak davranışsal bağımlılık ve madde bağımlılığının ortak birçok klinik özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Her iki bağımlılık türü de tekrarlayan bir davranış biçimiyle karakterizedir. Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'nın (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, DSM) 5'inci

versiyonunda (DSM-5) madde ile ilişkili ve bağımlılık ana kategorisi altında, madde ile ilişkili olmayan bozukluk kategorisi ilk kez yer almıştır. Bu kategori altında şu anda yalnızca kumar oynama bozukluğu bulunmakla beraber zorlayıcı satın alma, aşırı bronzlaşma, oyun bağımlılığı ve internet bağımlılığı gibi durumların da ileride bu kategoriye dahil edilmesi gerekliliği tartışılmaktadır (Benbir ve diğerleri, 2013).

Akıllı telefon, birçok kullanıcı için sabah kalkar kalkmaz bakılan ilk ve gece yatmadan önce bakılan son şey haline gelmiştir (Lee, Chang, Lin ve Chang, 2014). Akıllı telefon kullanımı, birçok insanın hayatını daha kolay hale getirirse de, psikolojik iyi oluş, karşılıklı ilişkiler ve fiziksel sağlık alanlarında birtakım olumsuz etkiler yaratmıştır (Kim, Lee, Lee, Nam ve Chung, 2014). Doğumundan itibaren teknolojik cihazları tanıyan ve hızlı biçimde bu cihazlara adapte olan günümüz gençlerinin, akıllı telefonlarını sürekli yanlarında taşımak ve sık sık kontrol etmek istedikleri, günün hangi saatinde ve nerede oldukları önemli olmaksızın neredeyse tüm dikkatlerini telefonlarına verdikleri gözlemlenmektedir. Bu durum evde aile ile okulda ve diğer sosyal ortamlarda ise arkadaşlar ile iletişim sıkıntıları yaşanmasına neden olabilmektedir. Ayrıca akıllı telefonların aşırı kullanımının, bireyin fizyolojik ve psikolojik sağlığını da olumsuz etkileyebileceği, çeşitli görme bozuklukları, baş ağrısı, kulaklarda duyma problemi gibi sorunlara yol açabileceği düşünülmektedir. Oluşturduğu bu değişim ve riskler akıllı telefonu, taşıdığı bağımlılık riskinin gözetilmesi gereken bir teknoloji haline getirmektedir.

Bağımlılık, akıllı telefon-birey ilişkisinde istenmeyen, önemli bir durumdur. Kim ve diğerlerine (2014) göre, akıllı telefon bağımlılığı görece yeni bir olgu olduğundan dolayı, bu bağımlılık türünün belirtilerini tanımlayan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Akıllı telefon bağımlılığına en yakın kavram, cep telefonu bağımlılığı olabilir. Cep telefonu bağımlılığı dürtü kontrol problemi ile karakterize olup, davranışsal bir bağımlılıktır. Ancak akıllı telefonlar, her yaşta insana hitap edecek farklı türde birçok uygulama barındırması ve bu sayede kişiselleştirilebiliyor olmasından dolayı, klasik cep telefonlarına oranla daha sık kullanılmaktadır ve bağımlı kullanım oluşturma riski daha yüksektir. Kwon, Kim, Cho ve Yang'e (2013) göre akıllı telefonlar, taşınabilir olması ve internetle bağlantılı çalışan özellikleri göz önüne alındığında, bağımlılığın tolerans, geri çekilme, günlük aktivitelerin gerçekleştirilmesinin zorluğu ve dürtü kontrol bozuklukları gibi özelliklerini taşıdığından dolayı yaygın bir sosyal problem olma ihtimaline sahiptir.

Akıllı telefonların sık sık ve gereksiz şekilde kontrol edilmesi, bu cihazlarda yer alan uygulamalarda kontrolsüzce vakit geçirilmesi, aile bireyleri ve sosyal çevredekiler başta olmak üzere insanlarla iletişimin azaltılması veya kesilmesi ile günlük yapılması gereken etkinlik ve işlerin aksatılmasına yol açacak yoğunlukta telefon kullanılması, bağımlı bir kullanım olarak değerlendirilebilir.

Günümüzde dünyaya gelen bebekler, daha gözlerini açar açmaz babası veya yakın bir akrabası tarafından kameraya alınmakta, hayatının her günü bir yakını tarafından fotoğrafı çekilmekte ve bu sayede akıllı telefonlar ile çok erken bir vakitte tanışmaktadır. Bebek büyümeye başladığında bakım verenleri tarafından, kimi zaman bebeğin ağlamasını azaltmak, kimi zaman yemek yemesini sağlamak, kimi zaman da bu cihazı kullanmanın bir “zeka göstergesi” olarak algılanmasından ötürü akıllı telefonlarla etkileşimi artmaktadır. Büyüyüp de okul çağına giren bireyin akıllı telefonu yoğun kullanımı, bir “zeka göstergesi” olmaktan çıkmakta, “yaramazlık ve şımarıklık göstergesi” olarak algılanmaya başlamaktadır. Tüm bunların sonucunda akıllı telefonların yoğun ve bağımlı kullanımı bireylerin çevresindeki insanlarla olan ilişkilerine doğrudan yansımaktadır. Gençlerin akıllı telefonlar ve diğer teknolojik aletlere düşkün olması, oyunlarda, sosyal medyada ve çeşitli platformlarda fazlaca vakit geçirmek istemesi ergen ve ebeveyn arasında çatışmalara yol açmaktadır. Akıllı telefonların yoğun kullanımı sonucunda, okul çağındaki birçok genç evde ailesiyle, okulda ise öğretmenleri ile sorunlar yaşamaktadır (Lee ve Kim, 2013). Ailesiyle ilişkileri zayıf olan bireyler akıllı telefonu kendisi için bir kaçış noktası olarak görebilmektedir. Arkadaşlık sorunları olan, okul veya çevre değişikliği yaşayan bireylerin ise bazen sosyal alandaki eksikliklerini kapatmak bazen de bu eksiklikleri göz ardı etmek amacıyla akıllı telefonlarını yoğun olarak kullanabildikleri gözlenmektedir. Özellikle sosyal medya uygulamalarının, taşınabilir olan bu cihazlara entegre olması nedeniyle sanal ortamda sosyalleşme gençler arasında ciddi şekilde yaygınlaşmıştır.

Bireylerin, akıllı telefonlarını yoğun kullanması sonucu diğer insanlar ile iletişimini zaman zaman sınırlandırdığı gözlenmektedir. Bunun yanında insanlarla sınırlı iletişime sahip, yalnızlık düzeyleri yüksek olan ve/veya kendilerini yalnız hisseden bireylerin akıllı telefonlarını, iletişim olanaklarını arttırmak ve kendilerini daha iyi hissetmek adına yoğun biçimde kullanabilecekleri düşünülmektedir. Alanyazına bakıldığında, akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkilendirilen önemli kavramlardan birinin

yalnızlık olduğu görülmektedir (Bian ve Leung, 2015; Enez Darçın ve diğerleri, 2016; Çakır ve Oğuz, 2017; Dikeç, Yalnız, Bektaş, Turhan ve Çevik, 2017; Meral, 2017; Aktaş ve Yılmaz, 2017; Pathak ve Mhsake, 2017).

Yalnızlık, bireylerin hayatında genellikle istemediği ve olumsuz bir duygu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin sosyal ilişkilerinde önemli eksiklikler olduğunun bir işaretidir. Yalnızlık, Peplau ve Perlman (1982) tarafından bir başına olmaktan farklı bir durum olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, bireyin var olan sosyal ilişkisi ile olmasını arzuladığı sosyal ilişki arasındaki farklılığı algılaması sonucu ortaya çıkan ve hoş olmayan bir ruhsal durum olarak tanımlanmaktadır. Meral'a (2017) göre sosyal ilişkilerin ve sosyal çevrede kabul görmenin önemli olduğu ergenlik döneminde, sosyal ve duygusal yeteneklerini geliştiremeyen bireylerin yalnızlık duygusu yaşaması muhtemeldir. Bu duyguyu yaşayan ergenler yalnızlıklarını azaltacak yolları deneyebilmektedir. Teknolojik cihazların yaygın olduğu günümüzde bu cihazlarla vakit geçiren ergen, yalnızlığının giderilmesinde bu yolun işe yaradığını hissettiğinde televizyon, bilgisayar, tablet veya akıllı telefon kullanımını giderek artırma yolunu seçebilmektedir.

Yalnızlık ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara bakıldığında iki değişken arasında genelde pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Lise öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmalarda yalnızlık düzeyi arttıkça akıllı telefon bağımlılığının arttığı belirlenmiştir (Çakır ve Oğuz, 2017; Dikeç, Yalnız, Bektaş, Turhan ve Çevik, 2017; Meral, 2017). Üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmalarda da yalnızlık ve akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif yönlü ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aktaş ve Yılmaz, 2017; Bian ve Leung, 2015; Enez Darçın ve diğerleri, 2016; Pathak ve Mhaske, 2017).

Yalnızlık yaşayan ve/veya kendilerini yalnız hissedenlerin yanında, sosyal çevresi ile ilişkileri iyi olan ve sosyal ortamlarda kendisini rahatlıkla ifade edebilen, kısaca sosyal öz-yeterlik düzeyleri yüksek olan bireylerin de akıllı telefon kullanım durumlarının incelenmesi uygun olacaktır. Bu bireylerin genellikle geniş bir çevreye sahip olduğu, bu çevreyle geliştirmiş oldukları nitelikli ilişkiler sayesinde bir cihaza veya bir sosyal medya uygulamasına bağlı kalmadan da kendilerini ifade edebilecekleri düşünülmektedir. Başka bir açıdan bakıldığında ise, kişinin gerçek yaşamdaki çevresinin geniş olmasının, sosyal medyada da tanınır ve popüler olmayı getirdiği, bu durumun da akıllı telefonun bağımlı kullanımı için bir gerekçe olacağı düşünülmektedir. Çünkü popüler kişilerin gerçek

yaşamda da sosyal medyada da adeta bir “insan mıknatısı” gibi hareket ettiği, bunun sonucunda çok sayıda kişiye yönelik paylaşım yaparak bu özelliklerini geliştirmek isteyecekleri öngörülmektedir. Elbette bu paylaşımın büyük çoğunluğu akıllı telefonlar vasıtasıyla yapılacak ve bu da kullanım miktarını arttıracaktır.

Wallace ve Alden’a (1997) göre sosyal öz-yeterlik, bir tür sosyal güven olarak tanımlanabilir. Palancı (2004) ise sosyal öz-yeterliğin, “sosyal kaçınma düzeyini azaltabilecek bir tür başa çıkma ve güçlülük yönelimi” olarak tanımlanabileceğini belirtmektedir. Sosyal öz-yeterlik, sosyal olunması gereken durumlarda bireyin daha güvenli davranışlar sergileyebilmesini ve diğer insanlar ile başarılı ilişkiler geliştirebilmesini destekleyen yönüyle önemli bir faktördür (Caprara, Steca, Cervone ve Artistic, 2003). Bandura’ya (1997) göre sosyal öz-yeterlik, bir insanın sosyal ilişkilerinde aktif ya da pasif davranmasını etkileyebildiği için oldukça önemli bir kavramdır.

Alan yazın incelendiğinde doğrudan akıllı telefon bağımlılığı ve sosyal öz-yeterlik ilişkisini ele alan yalnızca bir çalışmaya rastlanmıştır. Chiu (2014) sosyal öz-yeterlik düzeyi ile akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu saptamıştır. Buna göre sosyal öz-yeterlik düzeyi yüksek olan bireylerin akıllı telefon bağımlılığı da yüksektir. Sosyal öz-yeterlik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar sınırlı sayıda olduğu için durumu daha iyi ortaya koymak adına cep telefonu bağımlılığı, problemlerli cep telefonu kullanımı ve internet bağımlılığı ile sosyal öz-yeterlik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların gözden geçirilmesi yararlı olacaktır. Bianchi ve Philips (2005) tarafından sosyal dışadönüklük ile problemlerli cep telefonu kullanımı arasında, Hong, Chiu ve Huang (2012) tarafından ise sosyal dışadönüklük ile cep telefonu bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. İskender ve Akın (2010) sosyal öz-yeterlik düzeyi yüksek bireylerin internet bağımlılık düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur. Kaur (2018) internet bağımlılığı ile sosyal öz-yeterlik algısı arasında negatif bir ilişki olduğunu ve sosyal öz-yeterlik düzeyi düşük bireylerin internet bağımlılıklarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Sosyal öz-yeterlik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin önemli etkilerinin olduğu ancak bu konuda yürütülen çalışma sayısının yeterli düzeyde olmadığı, bu sebeple de yeni çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Öncül çalışmalar incelendiğinde; akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkilendirilen bir diğer değişkenin ergen ve ebeveyn ilişkilerinin niteliği olduğu anlaşılmaktadır. Ergenlik döneminde ergen-ebeveyn ilişkileri dalgalı şekilde yürümektedir. Zaman zaman iyi olabilen ilişkiler kimi zaman yoğun tartışmaların sonucunda bozulabilmektedir. Bu durum ergen bireyin anne ve babasına yönelik bakış açısını da önemli ölçüde etkilemektedir. Anne-babası tarafından düşünce ve fikirlerine değer verilen, ebeveynleri ile çatışmalı ilişkilerden uzak duran bireylerin akıllı telefonlarını ölçülü şekilde kullanacağı düşünülmektedir. Çünkü bu bireylerin evde koyulan kuralları, kendi yararına olarak göreceği ve bu kurallara dikkat edeceği varsayılmaktadır. Anne-babası tarafından düşünce ve fikirleri dikkate alınmayan, anne-babasıyla sağlıklı iletişim kuramayan ve bu sebeple sık sık çatışmalar yaşayan bireylerin ise bu çatışma ortamından uzaklaşmak ve kendisini daha iyi hissetmek için akıllı telefon kullanımını yaşıtlarına göre arttıracığı ön görülmektedir. Akıllı telefonlarını yoğun şekilde kullanan bireylerin de bağımlı akıllı telefon kullanım olasılığı artacaktır. Ebeveyn-çocuk ilişkilerinin ve ebeveynlik tarzının ergenlik çağında kişilerarası ilişkiler üzerinde büyük etkileri olduğunu destekleyen çalışmalar mevcuttur (Bell, Cornwell ve Bell, 1988; Feldman ve Wentzel, 1990). Çeşitli araştırmalarda bağımlılık davranışlarının çoğunun çocukluk çağındaki kişilerarası sorunlardan etkilendiği ifade edilmektedir. Alanyazına bakıldığında ebeveyn sıcaklığı ve ilgisinin çocukların problemli davranışlarını azalttığı görülmektedir (Larid, Pettit, Bates ve Dodge, 2003). Maccoby ve Martin (1983) ise bu kavramın etkilerini daha da genişleterek ebeveyn sıcaklığı ve ilgisinin çocukların psikolojik, duygusal ve davranışsal gelişimini etkileyen temel etmenler arasında olduğunu ifade etmektedir.

Ergenlik dönemi, çocuk ve ailesinin hayatında önemli değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde ergen bireyler evde koyulan kurallara sık sık karşı gelmekte ve bu durum ergen ve ebeveynleri arasında ciddi çatışmalara yol açmaktadır (Allen, Moore, Kuperminc ve Bell, 1998; Lieberman, Doyle ve Markeiwicz, 1999). Evde ailesi ile sorunlar yaşayan, anne ve/veya babasına yönelik algısı olumsuz olan ve sık sık anne ve/veya babasıyla tartışan ergenler bu tartışmalar sonrası çeşitli tepkiler gösterebilmektedir. BİT araçlarının ve internetin hemen her evde olduğu göz önüne alındığında, bu tartışmaların ardından ergen bireylerin odasına kapanıp müzik dinlemek, arkadaşları ile dertleşmek, sosyal medyada vakit geçirmek ve oyun oynamak gibi amaçlarla akıllı telefonlarını yoğun biçimde kullanacakları düşünülmektedir. Bu

sebeple ergen-ebeveyn ilişkilerinin akıllı telefon bağımlılığına yol açabilecek veya bu bağımlılık türünü engelleyebilecek düzeyde önemli olduğu ön görülmektedir.

Lee ve Lee (2012) algılanan ebeveynlik tarzının bağımlı akıllı telefon kullanımını etkilediğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Bae (2015) demokratik aile tutumunun akıllı telefon bağımlılığı ile negatif ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Lee ve Lee (2017) anne ve babasıyla zayıf ilişkiler geliştiren ergenlerin akıllı telefon bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Lin ve Gau (2013) takıntılı internet kullanımının düşük anne sevgisi/bakımı ve düşük algılanan aile desteğiyle ilişkili olduğunu saptamaktadır. Altıntaş ve Öztapak da (2016) problemlı internet kullanımı ve algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Bu çalışma sonunda internetin olumsuz sonuçları, sosyal fayda, aşırı kullanım ve problemlı internet kullanımı demokratik tutum ile düşük düzeyde negatif yönlü ilişkiler gösterirken, koruyucu-istekçi tutum ile otoriter tutum arasında orta düzeyde pozitif ilişkiler göstermektedir. Toda ve diğerleri de (2008) algılanan baba yetiştirme tutumları ile cep telefonu bağımlılığı arasında anlamlı bir fark bulamazken, algılanan anne yetiştirme tutumlarından yüksek bakım/yüksek koruma tutumunun, düşük bakım/düşük koruma tutumuna göre anlamlı şekilde daha yüksek cep telefonu bağımlılığına sahip olduğunu belirlemiştir.

Cinsiyet değişkeni, sosyal bilimler alanında yapılan birçok araştırmada ele alınmaktadır. Akıllı telefon bağımlılığını ele alan kimi çalışmalarda cinsiyet değişkeni de incelenmiş ve akıllı telefon bağımlılığında cinsiyetler arası farkların olduğu ortaya çıkarılmıştır. Çakır ve Oğuz (2017) lise öğrenimine devam eden kız öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığının daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Lee ve Lee (2017) ergenler üzerinde yürüttüğü çalışmasında kızların erkeklere göre daha fazla akıllı telefon bağımlılığı yaşadığını ortaya koymuştur. Van Deursen, Bolle, Hegner ve Kommes (2015) yetişkinlerin üzerinde yürüttüğü çalışmasında kadınların alışkanlık yapan veya bağımlılık oluşturan akıllı telefon davranışları geliştirme riskinin erkeklerden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Lee ve diğerleri (2014) araştırmalarında erkeklerde internet bağımlılığının kadınlarda ise akıllı telefon bağımlılığının daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Durak ve Seferoğlu'nun (2017) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında, erkek öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı puanı ortalamalarının kız öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Şar (2013) erkeklerin kızlara göre daha fazla problemlı mobil telefon sorunu yaşadıklarını tespit etmiştir.

Meral (2017) lise öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında akıllı telefon bağımlılığı ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını belirlemiştir. Minaz ve Bozkurt (2017) yükseköğretim öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında akıllı telefon bağımlılığı ve cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmadığını tespit etmiştir. Süler (2016) üniversite öğrencileri yürüttüğü araştırmasında cinsiyet ile akıllı telefon bağımlılığı arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymuştur. Araştırmaların, akıllı telefon bağımlılığı konusunda cinsiyet açısından farklı bulgular ortaya koyduğu görülmektedir. Bu durumun daha net anlaşılabilmesi için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Akıllı telefonlar bireylerin yaşamında önemli bir yer edinirken, bu cihazların sık bir şekilde kullanılıyor oluşunun altında yatan çeşitli etmenler bulunmaktadır. Bu çalışmada konu olan yalnızlık, sosyal öz-yeterlik, anne-baba algısı, ergen ebeveyn ilişkileri ve cinsiyet değişkeninin yanında akıllı telefonların kullanım amacının da akıllı telefon bağımlılığını etkilediği düşünülmektedir. Çünkü bu cihazların kullanım amacı konuşmak ve mesajlaşmak gibi temel amaçlardan ziyade; fotoğraf/video çekip paylaşmak, müzik dinlemek, internet sitelerinde, video sitelerinde veya sosyal medyada vakit geçirmek gibi amaçlardan oluşmaktadır. İnternete erişimin kolaylaşması akıllı telefonların kullanım amacını çeşitlendirmiştir. Kullanım amacı sayıca arttıkça akıllı telefon kullanımına ayrılan vakit artmakta ve bağımlı bir kullanımın önü açılmaktadır. Durak ve Seferoğlu (2017) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttükleri araştırmada internet kullanım süresi, akıllı telefonun günlük kullanım süresi ve akıllı telefonla sosyal medya ortamlarına erişim/kontrol etme sıklığı arttıkça akıllı telefon bağımlılığı puanlarının arttığını ortaya koymuştur.

Sosyal medya uygulamaları birçok insan için akıllı telefonlarda bulunması zorunlu uygulamalar haline gelmiştir. Öyle ki bu uygulamalar sayesinde bireyler güncel kalmakta, etrafında olup bitenden haberdar olmakta, çeşitli gruplar vasıtasıyla çok sayıda insana ulaşabilmektedir. İnternet tabanlı çalışan sosyal medya uygulamaları akıllı telefonun taşınabilir olmasının da etkisiyle çok sık kontrol edilmektedir. Nitekim çeşitli çalışmalarda sosyal medya uygulamalarının akıllı telefonlarda en çok kontrol edilen ve en çok vakit harcanan uygulamalar olduğu ortaya koyulmuştur (Meral, 2017; Minaz ve Bozkurt, 2017). Doğan ve Tosun (2016) sosyal ağ siteleri kullanımı ile akıllı telefon bağımlılığı arasında anlamlı ilişki olduğunu belirlemiştir. Enez Darçın ve diğerleri (2016)

de öncelikli kullanım amacı sosyal ağ sitelerine bağlanmak olan genç bireylerin, öncelikli amacı internet sitelerinde gezinmek ve konuşmak olanlara göre akıllı telefon bağımlılığı riskinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Öncül araştırmalarda, yukarıda konu edilen değişkenlerin genellikle bir ya da birkaçının akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkisinin ele alındığı görülmektedir. Bazı kavramların ise akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili ilişkisinin net bir şekilde anlaşılamadığı görülmektedir. Bununla birlikte, bu değişkenlerin tamamının birlikte ele alındığı yeni bir araştırmada, akıllı telefon bağımlılığının sosyo-psikolojik etkilerinin daha açık ve bütüncül bir biçimde ortaya koyulabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı lise öğrenimine devam eden öğrencilerin sosyal ilişkilerinin niteliği ile akıllı telefon bağımlılıkları arasındaki nedensel ilişkileri ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda alt amaçların belirlenmesinde ikili bir yaklaşım izlenmiştir. Bir yandan alanyazında akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkilendirilen çeşitli değişkenler incelenmiş; yalnızlık, anne algısı, baba algısı, sosyal öz-yeterlik ve cinsiyet değişkenlerine ulaşılmıştır. Bir yandan da araştırmanın hedef kitlesinin bu konudaki görüşleri alınarak inceleme kapsamının geliştirilmesi yoluna gidilmiştir. Bu kapsamda; sürekli internete bağlanabilme, kullanım amacı çokluğu, sosyal medya, aileyle nitelikli vakit geçirme, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme ve yapılacak işin olmaması değişkenlerine ulaşılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı; lise öğrenimine devam eden öğrencilerin yalnızlık düzeyleri, anne algısı, baba algısı, sosyal öz-yeterlik inançları, cinsiyetleri, sürekli internete bağlanabilme, kullanım amacı çokluğu, sosyal medya, aileyle nitelikli vakit geçirme, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme ve yapılacak işin olmaması değişkenlerinin akıllı telefon bağımlılığı üzerine yordayıcı etkilerinin incelenmesidir.

Bu amaç doğrultusunda, bu araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Lise öğrencilerinin, akıllı telefon bağımlılığının sosyopsikolojik etkenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Akıllı telefon bağımlılığı ile yalnızlık, sosyal öz-yeterlik, anne algısı, baba algısı, cinsiyet, sürekli internete bağlanabilme, kullanım amacı çokluğu, sosyal medya,

aileyle nitelikli vakit geçirme, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme ve yapılacak işin olmaması değişkenleri arasında ilişki var mıdır?

3. Akıllı telefon bağımlılığı; yalnızlık, sosyal öz-yeterlik, anne algısı, baba algısı, cinsiyet, sürekli internete bağlanabilme, kullanım amacı çokluğu, sosyal medya, aileyle nitelikli vakit geçirme, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme ve yapılacak işin olmaması değişkenleri tarafından yordandıkta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Günümüzde insanların, yolda yürürken, toplu taşıma aracı beklerken ve araç kullanırken dahi akıllı telefonlarını kullandıkları gözlemlenmektedir. Arkadaşlarla beraberken veya aile ile vakit geçirirken, karşılıklı sohbetlerin yerini akıllı telefonlardaki uygulamalar almış durumdadır. Aynı ev içerisinde, karşılıklı otururken dahi, konuşmak yerine akıllı telefon vasıtasıyla mesajlaşan veya paylaşımlar yapan kişilerin olduğu zaman zaman karşımıza çıkmaktadır. Özellikle internet bağlantısının yaygın olması da bu cihazları daha sık kullanılabilir hale getirmiş durumdadır.

Küçük yaşlardan itibaren telefonla tanışan bireylere, ailelerinin genelde ortaokul ve sonrasında kişisel telefonlarını kullanma izni verdiği gözlemlenmektedir. Akıllı telefonlar internete bağlanma, sosyal medyaya girme, oyun oynama gibi işlevleri sayesinde hem evde hem de okulda öğrencilerin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Küçüklüğünden bu yana bir şekilde elde edilen bu imkân, özellikle ergen bireylerin ders başarısını düşürebilmekte ve zaman zaman eğitsel, kimi zaman da kişisel problemlere neden olmaktadır. Ergen bireyin kendisini iyi hissetmediği, ailesiyle anlık veya genel bir sorun yaşadığı dönemde kişi ailesinden uzak kalmak ve bu zaman dilimini akıllı telefonla uğraşarak doldurmak isteyebilmekte, bu durumda bireyin akıllı telefon kullanımı artmaktadır. Ergen birey, özellikle akıllı telefon vasıtasıyla bağlandığı sosyal medya üzerinden bu sorunlarını paylaşmak isteyip, kimi zaman yeni arkadaşlar edinerek kimi zaman da var olan arkadaşları ile “dertleşecektir”. Yine her sorun sonrası akıllı telefon kullanımı artan bireyin ailesinden göreceği tepkiler neticesinde akıllı telefondan vazgeçmek yerine daha fazla akıllı telefona sarılacağı ve burada bir döngü oluşacağı düşünülmektedir. Ailesi tarafından fikirleri dikkate alınan, aile içinde fikirlerini rahatça ifade edebilen, ailesiyle konuşacak ortak konuları olan ergenlerin ise akıllı telefon kullanımının daha az olacağı düşünülmektedir.

Sosyal hayatında yalnızlık yaşayan ve sosyal ilişkilerinde güven sorunu yaşayan bireylerin de akıllı telefon kullanımının artabileceği değerlendirilmektedir. Akıllı telefon bağımlılığı görece yeni bir konudur. Ülkemizde akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı ve yeni çalışmalara önemli bir gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Sayıtlar

- Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin akıllı telefonlarını yoğun biçimde kullandığı varsayılmaktadır.
- Araştırmanın nicel boyutuna katılan öğrencilerin, kullanılan veri toplama araçlarını doğru ve samimi bir şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

- Araştırma kapsamında zaman ve imkân sınırından dolayı yalnızca bir kez odak grup görüşmesi yapılmıştır. Ancak bu görüşmede süre uzun tutulmuş ve her katılımcıya söz hakkı verilmiştir.
- Zaman sınırı ve uygulama maliyeti dolayısıyla nicel veriler yalnızca bir il merkezinden elde edilmiştir. Bu veriler beş farklı okul türünden ve sekiz farklı okuldan toplanmıştır.
- Araştırma lise öğrencileri üzerinde yürütülmüş ancak yalnızca 11'inci ve 12'inci sınıf öğrencileri bu araştırmaya dahil edilmiştir.
- Araştırmaya ait nitel verinin analizi sonrasında kişisel bilgi formuna tek maddelik sorular eklenmiş ve bazı özellikler bu sorular ile ölçülmüştür. Normalde çok maddeli veri toplama araçları ile yapılabilecek bu ölçümlerde, madde sayısının artmasının araştırma grubunun verdiği cevapları etkileyebileceği ve hata oranını arttıracığı düşünülerek bu yola başvurulmuştur.

Tanımlar

Akıllı Telefon Bağımlılığı: Akıllı telefonun, kullanıcının günlük hayatını rahatsız edecek düzeyde aşırı kullanımı (Kwon ve diğerleri, 2013).

Yalnızlık: Bireyin var olan sosyal ilişkisi ile olmasını arzuladığı sosyal ilişki arasındaki farklılığı algılaması sonucu ortaya çıkan ve hoş olmayan bir ruhsal durumdur (Peplau ve Perlman, 1982).

Sosyal Öz-yeterlik: Kişinin, sosyal ilişkilerini gerçekleştirmesine, başkalarıyla birlikte çalışmasına, sosyal durumlara ve sosyal çatışmalara karşı hareket etmesine olanak sağlayan yetenekler konusundaki farkındalığıdır (Bandura, 1999).

Kullanım Amacı Olarak Sosyal Medya: Kişisel bilgi formunda yer alan kullanım amaçlarından birisidir. Araştırma kapsamında değişken olarak ele alınmıştır.

Kullanım Amacı Çokluğu: Araştırma için geliştirilen kişisel bilgi formunda katılımcılar tarafından işaretlenen amaç sayısını ifade etmektedir.

Sürekli İnternete Bağlanabilme: Kişisel bilgi formunda yer alan “sürekli bağlantıya sahibim” seçeneğini ifade etmektedir.

Aileyle Nitelikli Vakit Geçirme: Kişisel bilgi formunda yer alan “ailemle kaliteli vakit geçirdiğim dönemlerde akıllı telefon kullanımım azalır” demografik sorusundan yola çıkarak araştırma kapsamında değişken olarak ele alınmıştır.

Arkadaşlarla Nitelikli Vakit Geçirme: Kişisel bilgi formunda yer alan “arkadaşlarımla kaliteli vakit geçirdiğim dönemlerde akıllı telefon kullanımım azalır” demografik sorusundan yola çıkarak araştırma kapsamında değişken olarak ele alınmıştır.

Yapılacak İşin Olmaması: Kişisel bilgi formunda yer alan “yapacak işim olmadığı dönemlerde akıllı telefon kullanımım artar” demografik sorusundan yola çıkarak araştırma kapsamında değişken olarak ele alınmıştır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde akıllı telefon bağımlılığı, yalnızlık, ergen-ebeveyn ilişkileri, sosyal öz-yeterlik, cinsiyet, akıllı telefon kullanım amacı, sosyal medya ve bu değişkenler arasındaki ilişkilere ait bilgilere yer verilmiştir. Bunun için öncelikle akıllı telefon bağımlılığıyla ilgili kavramsal ve kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Araştırma değişkenleriyle ilgili bilgiler sunulurken her bir değişken için ayrı bir başlık oluşturulmuştur.

Akıllı Telefon'un Gelişim Süreci

Günümüzde, boyutlarının uygun olması sayesinde her yere rahatlıkla taşınabilen cep telefonlarının tarihi 1973 yılına kadar uzanmaktadır. Motorola firmasında mühendis olarak çalışan Martin Cooper ağırlığı 1 kilogramdan fazla olan ve tam dolu batarya ile en fazla 20 dakika görüşme yapabilen ilk cep telefonunu geliştirmiştir. 1992 yılında cep telefonu sektöründeki küresel rekabet artmış ve Nokia firması boyutları daha küçük, isim-numara rehber hafızası olan ve iki satırlık ekranı bulunan bir model üretmiştir. IBM firması ise bu gelişmeden yaklaşık iki yıl sonra dokunmatik ekranı ve özel kalemi olan, ilk defa takvim, elektronik posta, ajanda, dünya saatleri, not defteri, oyunlar gibi uygulamaları barındıran ve günümüzdeki akıllı telefonların atası sayılabilecek "Simon" isimli bir telefon üretmiştir. 1997 yılında Alman firması Siemens dünyanın ilk renkli ekranlı telefonunu tanıtmıştır. 2000 yılına gelindiğinde telefonlara kamera özelliği eklenmiş, ilk kameralı telefon Sharp firması tarafından üretilmiştir. 2005 yılında Palm isimli firma kendi işletim sistemine sahip ve ofis belgelerini açabilen bir modeli piyasaya sunmuştur. Tüm bu gelişmelerin ardından Apple firması 2007 yılında "iPhone" isimli modelini piyasaya sunmuştur. Bilindik anlamdaki ilk akıllı telefon olarak değerlendirilebilecek "iPhone" günümüzdeki akıllı telefonlara oranla birçok özellikten yoksun olsa da ekranının tamamen dokunmatik oluşu, oyun oynama, e-posta okuma, internete girme gibi ihtiyaçları karşılaması ve diğer telefon modellerine göre hızlı çalışması sayesinde pazarda kendisine önemli bir yer edinmiştir (mobiletisim.com, 2018). Apple firmasının bu adımıyla beraber akıllı telefon pazarı hızla büyümeye başlamıştır.

Kendi telefonlarında IOS işletim sistemini kullanan Apple firmasının, işletim sistemi anlamındaki en büyük rakibi ise Google firmasının geliştirdiği Android işletim sistemi olmuştur. Apple firmasının kendi modellerini üretmesi, Google destekli Android işletim sisteminin ise farklı marka ve modellerde kullanılabilir olması sayesinde akıllı telefon pazarı hızla büyümüştür. Günümüzde konuşma ve mesajlaşma gibi temel özelliklerinin yanında görüntülü konuşma, fotoğraf/video çekme, müzik dinleme, yer yön bulabilme, oyun oynama, online sohbetlere katılabilme, finansal işleri yürütebilme ve birçok eğlenceli etkinliğe ulaşabilme olanağı sunan akıllı telefonlar, sürekli artan bir kullanıcı sayısına sahiptir. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'nin (International Telecommunication Union, ITU) 2015 yılı verilerine göre dünyada 7 milyarın üzerinde cep telefonu aboneli bulunmaktadır. Bu rakam dünyanın toplam nüfusunun yaklaşık %97'sine denk gelmektedir. IDC verilerine göre 2017 yılında 1 milyar 994 bin adet olan akıllı telefon sevkîyatının 2021 yılında 2 milyar adedi aşması tahmin edilmektedir.

İlk cep telefonu görüşmesinin 1994 yılında yapıldığı ülkemizde o yıl 81 bin cep telefonu aboneli varken 2017 yılı eylül ayı sonunda bu rakam 78 milyona çıkmıştır. 1998 yılında internet abone sayısı yaklaşık 230 bin kişiyken 2017 yılı eylül ayı sonunda bu rakam yaklaşık 68 milyona ulaşmıştır (TÜİK, 2017). Ülkemizde 2007-2017 yılları arasında 142.4 milyon adet telefon ithal edilmiştir. 2016 yılında TÜİK verilerine yansıyan istatistiklere göre ise hanelerin %96.3'ünde cep telefonu veya akıllı telefon bulunmaktadır. Ülkemizin genç bir nüfusa sahip olmasının yukarıda verilen rakamlar üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Akıllı Telefon Bağımlılığı

Bağımlılık kavramı Türk Dil Kurumu'na (TDK) “bağımlı olma durumu”, “bir başka şeyle koşullu olma”, “psikotrop bir maddeyle merkezî sinir sistemi arasındaki etkileşmeden doğan ve maddenin keyif artırıcı psîşik etkilerini duyumsamak ve bazen de yokluğunun vereceği huzursuzluktan sakınmak için, maddeyi devamlı veya periyodik olarak alma isteği” şeklinde tanımlanmıştır. Bağımlılık, kimi araştırmalarda Bolwby ve Ainsworth tarafından geliştirilen “bağlanma kuramı” çerçevesinde ele alınmıştır. Bağlanma kuramında güvenli bağlanma, kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma olmak üzere üç temel bağlanma stili bulunmaktadır. Güvenli bağlanma stiline sahip olmayan kişilerin madde ve davranışsal bağımlılık risklerinin yüksek olma ihtimalinden bahseden

çalışmalar mevcuttur. Bu araştırmada da bağlanma kuramı ve bağımlılık ilişkisi kısaca ele alınacaktır.

Bağlanma, yaşamın ilk günlerinden itibaren başlayan, kişinin çevresiyle olan etkileşimi sonucu gelişen ve duygusal yönü ağır basan bir süreçtir (Keskin ve Çam, 2009). Doğumun ardından anne (bakım veren) ve çocuk arasında, güven esaslı bir ilişki oluşur. Anne ve bebek arasındaki güvenli ilişki, baba ile kardeşlerin katılımı da olursa güçlenmektedir. Anne ve bebek arasındaki bağlanmanın, bu sosyal desteğin niceliği ve niteliğiyle ilişkisinin olduğu bildirilmektedir (Lowinger, Dimitrovsky, Strauss ve Mogilner, 1995). Çocuğun güven duygusunu artıran bakım vereni, onu stresli durumlar ve tehlikelere karşı korumada önemli bir yere sahiptir. Çocuğun birincil bakıcısı veya bağlanma nesnesi yeterli düzeyde duyarlı, hassas ve uyumlu ise çocuk ilerideki yaşamında güvenli bağlanma stili geliştirecektir (Ainsworth, 1997; Bowlby, 1998)

Çocukluk döneminde anne ve babaya bağlanma daha ön planda iken ergenlik dönemine gelindiğinde ve genç yetişkinlik döneminde ise arkadaşlar ve duygusal ilişkilerdeki kişiler, temel bağlanma süreçlerini oluşturmaktadır. Ancak bu dönemde anne ve babaya bağlanma, önemini halen sürdürmektedir (Morsünbül ve Çok, 2011). Ayrıca anne ve baba ile küçüklükte sağlanan sıcak ve doyurucu bir ilişki, ergenlik döneminde bireyin akranlarıyla daha kaliteli bir ilişki kurmasını ve duygusal olarak bu ilişkilerden daha fazla doyum almasını sağlayacaktır (Keskin ve Çam, 2009).

Bireyin olumlu benlik geliştirebilmesi ve kişisel yeterlilik duygusuna sahip olabilmesi, güvenli bağlanma ilişkisi kurmasına bağlıdır. Güvenli bağlanabilen bireyin duygusal ve sosyal gelişimi sağlıklı olurken, bu kişiler stres yaratan durumlara karşı daha korunaklı olabilir (Keskin ve Çam, 2009). Morsünbül ve Çok'a (2011) göre "risk alma davranışı pek çok açıdan açıklanmasına rağmen anne-babaya ve özellikle ergenlerin arkadaşlarına bağlanma örüntüsünün risk alma davranışını yordadığı düşünülebilir." Çocukları ile iyi zaman geçiren, onlarla duygusal yakınlık kurabilen, çocuklarının kişisel hak ve özgürlüklerine saygı gösterebilen, kısaca olumlu anne baba tutumu gösteren ebeveynler, çocuklarının madde kullanma riskini ciddi şekilde azaltmaktadır.

Drapela ve Mosher (2007) yürüttüğü çalışmasında anne ve babası madde kullanmayan ayrıca anne ve babasıyla güçlü bir bağ sahip olan gençlerin madde kullanım eğilimlerinin daha az olduğunu belirlemiştir. Akıllı telefon bağımlılığı ve internet

bağımlılığı ile ilgili yürütülen çalışmalara bakıldığında; Lee ve Lee (2017) anne ve babaya bağlılık ile akıllı telefon bağımlılığı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Morsünbül (2014) üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında internet bağımlılığı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi de incelemiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre güvenli bağlanmanın internet bağımlılığını olumsuz yönde yordadığı saptanmıştır.

Bağımlılık kavramı geleneksel tanılama anlayışında, tekrarlayan aşırı uyuşturucu veya madde kullanımını bağımlılık olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşım içerisinde anahtar bir gösterge, durumun bireye zarar veriyor olmasıdır. Bu bakışla, bir etkinliğin günlük yaşamın diğer bileşenlerinin sürdürülmesini aksatacak ya da engelleyecek kadar yoğun ve zorlayıcı biçimde gerçekleştirilmesi de bir tür bağımlılık olarak değerlendirilmelidir (Kwon ve diğerleri, 2013). Nitekim günümüzde bağımlılık kavramının kapsamı uyuşturucu veya madde kötüye kullanımının ötesinde kumar, internet, bilgisayar/telefon oyunları ve hatta mobil telefonların zararlı kullanımını da içerecek biçimde genişlemiştir. Tüm bunlar davranışsal bağımlılık kategorisi altında değerlendirilebilir (Lee, 2006). Klasik tanılama sisteminde dürtü kontrol bozukluğu olarak ele alınan kumar alışkanlığı; madde bağımlılığında olduğu gibi kullanımın sürekli artması, bırakma isteğinin boşa çıkması, sosyal, mesleki ve kişisel etkinliklerin azaltılması veya bu etkinliklerin tamamen bırakılması şeklinde benzer özellikler göstermesinden dolayı DSM-5'te bağımlılık olarak kabul edilmiştir. Bu değişim ile birlikte geçmişte sadece madde ile ilgili bozuklukları kapsayan bağımlılık kavramı, maddeyle ilişkisi olmayan davranışları da kapsar hale gelmiştir. DSM-5' te halen madde ile ilişkili olmayan bozukluk kategorisi altında yalnızca 'kumar bozukluğu' bulunmakla beraber son zamanlarda online oyunlar ve sanal sohbetler gibi internet tabanlı aktivitelerin de uyuşturucu ve madde kullanımındaki benzer seviyede bağımlılığa yol açtığı belirtilmektedir. Ayrıca, internetin akıllı telefonlar vasıtasıyla daha erişilebilir hale gelmesi, bağımlı akıllı telefon kullanımıyla ilgili kaygıları artırmıştır. (Kwon ve diğerleri, 2013).

Son teknoloji ürünü akıllı telefonlar, konuşma ve mesajlaşma gibi temel özelliklerinin yanında insanlara, müzik dinleme, internete girme, yer yön bulabilme, sosyal medyaya kolay ulaşma ve oyun oynama gibi çeşitli imkanlar sunmaktadır. Ayrıca bu telefonlara yüklenebilen uygulamalar sayesinde günlük ve profesyonel yaşamlarımız

oldukça zenginleşmektedir (Akın, Altundağ, Turan ve Akın, 2014). Akıllı telefonların yazılımsal-donanımsal gelişim ve değişimi sayesinde bir akıllı telefon ile masaüstü veya dizüstü bir bilgisayarla yapılabilecek neredeyse her şey yapılabilir hale gelmiştir. Akıllı telefonlar sayesinde zaman ve mekana bağlı kalmadan bir bilgiyi araştırabilmek mümkünken bu cihazlar bizlere aynı zamanda sınırsız eğlence de sunabilmektedir. Sağladığı tüm bu olanaklar sebebiyle modern dünyada birçok insan bu cihazlara sahip olmak istemektedir. Akıllı telefonların yaygınlaşmasıyla beraber hayatımız oldukça kolaylaşmıştır. Evde, iş yerinde, toplu taşıma araçlarında hatta dinlenmek için ayırdığımız zaman dilimlerinde bile sosyal medyada paylaşım yapmak, oyun oynamak, internete bağlanıp bankacılık ve finansal işlerimizi halletmek gibi birçok şey mümkün hale gelmiştir. Ancak sıklıkla kullandığımız bu cihazlar hayatımızda çeşitli sıkıntılara da yol açabilmektedir.

Akıllı telefonların sağladığı kolaylık ve faydaların yanı sıra özellikle son yıllarda “bağımlı akıllı telefon kullanımı” veya “akıllı telefon bağımlılığı” kavramları sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Kwon ve diğerleri (2013) ile Lin ve diğerleri (2014) akıllı telefon bağımlılığını davranışsal bir bağımlılık olarak tanımlamışlardır. Akıllı telefon bağımlılığı etken maddenin internet olduğu bir bağımlılık olarak düşünülebilir (Kwon ve diğerleri, 2013). İnternet bağımlılığı tanımından yola çıkarak akıllı telefon bağımlılığı; “akıllı telefonun, kullanıcının günlük hayatını rahatsız edecek düzeyde aşırı kullanımı” olarak tanımlanabilir. Akıllı telefon bağımlılığının, bağımlılığın tolerans, geri çekilme belirtileri, meşguliyet, ruh hali düzensizliği, özlem ve kontrol kaybı gibi birçok özelliğini taşıdığı araştırmalarda ortaya koyulmuştur. İnternet bağımlılığıyla benzer özellikler gösteren akıllı telefon bağımlılığı, akıllı telefonların kolay taşınabilir olması, zaman ve mekana bağlı olmaksızın internete bağlanabilmesi ve diğer iletişim özellikleriyle farklılıklar göstermektedir (Kwon ve diğerleri, 2013). Yine bu özellikleri nedeniyle ve özellikle sosyal medya servisleri sayesinde sürekli ulaşılabilir olmayı sağlayan akıllı telefonları, zorlayıcı bir biçimde kontrol ediyor olmak akıllı telefon kullanıcılarını bağımlılığa daha da yaklaştırmaktadır (Noyan, Enez Darçın, Nurmedov, Yılmaz ve Dilbaz, 2015). Salehan ve Negahban (2013) da sosyal medya araçlarının telefonlara eklenmesinin bu bağımlılığın gelişimini kolaylaştırdığı ifade etmektedir.

Akıllı telefonlar, sağladığı avantajlar sayesinde her yaşta insanın ilgisini çekmektedir. Ancak, internet erişimine sahip BİT cihazları ile doğumundan itibaren

karşılaşan genç bireylerin, akıllı telefonları daha sık ve etkin kullandığı düşünülmektedir. Kim ve diğerlerine (2012) göre ergenlik çağındaki bireyler yeni medya uygulamalarına yetişkin bireylere oranla daha çabuk adapte olmaktadır. Bu sebeple ergenlik çağındaki bireyler akıllı telefon bağımlılığına daha yatkın hale gelmektedir. Akıllı telefon kullanımının ve akıllı telefon bağımlılığı konusunda yapılan araştırmaların oldukça yaygın olduğu Güney Kore’de, Bilgi Toplumu ve Kalkınma Enstitüsü adlı ulusal bir kurumun 2016’da yürüttüğü araştırmaya göre ülkede 6 yaş ve üzeri nüfusun %81.6’sında akıllı telefon bulunmaktadır. Ayrıca lise öğrencilerinin %89.5’i akıllı telefon kullanmaktadır. Güney Kore’de Sağlık Bakanlığı koordinesinde yürütülen bir başka araştırmada ise ergenlik çağındaki akıllı telefon kullanıcılarının yetişkin akıllı telefon kullanıcılarına oranla yaklaşık iki kat daha fazla bağımlılık riskine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Van Deursen ve diğerleri (2015) yürüttüğü araştırmada alışkanlık yapan ve bağımlılık oluşturan akıllı telefon kullanımı ile yaş, cinsiyet, öz-düzenleme, sosyal stres ve duygusal zekâ arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu araştırmanın sonunda sosyal stresi yüksek ve öz düzenleme becerisi düşük olan kişilerde akıllı telefon bağımlılığı riskinin arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca kadınların alışkanlık yapan ve bağımlılık oluşturan akıllı telefon kullanımı geliştirme ihtimallerinin daha yüksek olduğu, yaşça büyük insanların alışkanlık yapan veya bağımlılık oluşturan akıllı telefon davranışları geliştirme ihtimallerinin daha düşük olduğu ortaya koyulmuştur.

Lee ve diğerleri (2014) yaşları 17-67 arasında değişen 325 katılımcı üzerinde yürütülen araştırmada psikolojik özellikler ve akıllı telefonun takıntılı kullanımı arasındaki ilişkileri ortaya koymayı amaçlamıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre problemlilik akıllı telefon kullanımı; kontrol odağı, sosyal etkileşim kaygısı, maddecilik, ekrana dokunma ihtiyacı gibi psikolojik özelliklerle ilişkili bulunmuştur. Süler (2016) üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında akıllı telefon bağımlılığının mutluluk üzerindeki etkisini incelemiştir. Bu araştırma sonucuna göre akıllı telefon bağımlılığı ve mutluluk arasında negatif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya koyulmuştur.

Akıllı telefon bağımlılığının eğitim-öğretim faaliyetlerini olumsuz etkilediğine yönelik çeşitli araştırmalar mevcuttur. Robert, Yaya ve Manolis (2014) yürüttüğü araştırmada akıllı telefon bağımlılığının sınıf aktivitelerini en aza indirdiği, bunun

sonucunda okul başarısının giderek düştüğü görülmüştür. Sánchez-Martínez ve Otero'nun (2009) lise öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmada öğrencilerin okula telefon getirmesi yasak olmasına rağmen bu yasağa uyulmadığı, öğrenciler arasında ders veya ödev sırasında sosyal medya takibi ve mesajları kontrol etmenin yaygın bir davranış olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin aşırı telefon kullanımı ile okul başarısızlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Jinoh (2014) yaptığı araştırmada altıncı sınıfta, düşük akademik başarıya sahip olan öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Akıllı telefonun yoğun kullanımının çeşitli sağlık sorunlarına neden olduğu bazı araştırmalarda ele alınmıştır. Bu araştırmalar genelde yoğun kullanımın oluşturduğu baş ağrısı, yorgunluk, uykusuzluk ve duyma problemlerine odaklanmıştır. Akıllı telefon bağımlılığı özellikle çocuklarda stres, uykusuzluk, fiziksel, mental gelişim bozuklukları/rahatsızlıklar gibi çeşitli sağlık problemlerine neden olabilmektedir (Park ve Park, 2014; Thomee, Harenstam ve Hagberg, 2011). Güney Kore'de ilköğretim öğrenim gören öğrencilerin "Dikkat Bozukluğu ve Hiperaktivite" belirtileri üzerinde akıllı telefon bağımlılığın etkileri incelenmiştir. Bu çalışmaya, 4. ve 6. sınıftaki ilköğretim öğrencileri katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre "Dikkat Bozukluğu ve Hiperaktivite" belirtisi bulunan öğrencilerin yaklaşık olarak %8'inin akıllı telefon bağımlılığı riski taşıdığı görülmüştür. Akıllı telefon bağımlılık düzeyinin öğrencilerin dikkatleri ve hiperaktiflikleri üzerinde negatif etkisi olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Jinoh, 2014). Kwon ve Paek (2016) üniversite öğrencilerinde depresyon, iletişim yeterliliği ve akıllı telefon bağımlılığını ele aldığı çalışmasında akıllı telefon bağımlılığının depresyon ile pozitif, iletişim yeterliliği ile negatif düzeyde anlamlı ilişkisinin olduğunu belirlemiştir. Ayrıca bu araştırma sonucuna göre ayrıca günlük kullanım süresi, sınıf düzeyi, akademik başarı ve cinsiyet (kadınlar lehine) akıllı telefon bağımlılığının anlamlı yordayıcıları olarak ortaya koyulmuştur.

Akıllı telefon bağımlılığının cinsiyet ve yalnızlık ile ilişkisinin incelendiği çalışmalara bakıldığında; Meral (2017) lise öğrenimine devam eden 630 öğrenci üzerinde yürüttüğü araştırmasında akıllı telefon bağımlılık düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Akıllı telefon bağımlılığının akıllı telefon kullanım süresi ve akıllı telefon kullanım amacına göre ise anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre yalnızlık düzeyi yüksek olan

öğrencilerin akıllı telefon bağımlılık puanları yüksek çıkmıştır. Lise öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığı ve yalnızlığın incelendiği başka bir araştırmada, Çakır ve Oğuz (2016) 540 lise öğrencisine ulaşmış, bu araştırma sonucunda akıllı telefon bağımlılığı ile yalnızlık arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası erkek olduğu halde kız öğrencilerin akıllı telefon bağımlılık puanları erkek öğrencilerin puanlarına göre daha yüksek çıkmıştır. Aktaş ve Yılmaz (2016) ise üniversite öğrencileri üzerinde yürüttükleri çalışmada akıllı telefon bağımlılığı faktörleri ile yalnızlık arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca bu çalışma sonucuna göre öğrencilerin, akıllı telefonu daha çok internette gezinmek, sosyal ağ hizmetlerini kullanmak ve müzik dinlemek amaçlı kullandığı ortaya çıkmıştır.

Bae (2015), algılanan anne baba stili, arkadaşlık doyumu ve akademik motivasyonun, akıllı telefon bağımlılığına etkisini boylamsal bir araştırmayla incelenmiştir. Yapılan analizlerin sonucunda demokratik aile tutumu ve akıllı telefon bağımlılığı arasında negatif ilişki olduğu, demokratik aile tutumu ile akademik motivasyon ve arkadaşlık doyumunun pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Arkadaşlık doyumu ve akademik motivasyonun ise akıllı telefon bağımlılığında koruyucu bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır.

Chiu (2014), Tayvan' da 387 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmada algılanan stres, öz-yeterlilik, sosyal öz-yeterlilik ve akıllı telefon bağımlılığı ilişkisini incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda akademik stresin sosyal ve öğrenme öz-yeterliliğini negatif yordayıcısı, sosyal öz-yeterliliğin de akıllı telefon bağımlılığının pozitif yordayıcısı olduğu, yine aile ve duygusal stresin akıllı telefon bağımlılığının güçlü bir yordayıcısı olduğu ortaya çıkmıştır. Yaşam stresinin akıllı telefon bağımlılığını önemli ölçüde etkilediğini saptamıştır.

Yalnızlık

Araştırma kapsamında yürütülen alanyazın taramaları, yalnızlığın akıllı telefon bağımlılığı konusunda dikkate alınması gereken bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Yalnızlık, nesnel veya öznel olarak birey tarafından tecrübe edilen karmaşık, evrensel ve tanımlanması zor bir duygudur. Genelde bireyin sosyal ilişkilerinde yaşadığı sorunlu durumlarla ilişkilendirilirken, kimi zaman da bu sorunlu sosyal

ilişkilerine bakılmaksızın bireyin içinden gelen bir durumdur (Yalçinkaya, 2015). Yalnızlık, sosyal etkileşimleri niteliksel veya nicelik bakımından eksik olan bireyin rahatsız edici bir deneyimi olarak tanımlanabilir (Perlman ve Peplau, 1984; Perlman ve Peplau, 1998). Yalnızlık, bireyin toplumsal ilişkilerindeki eksikliğin bir sonucudur. Bireyin gerçek sosyal ilişkileri ile bireysel ihtiyaçlar ya da sosyal etkileşim talepleri arasında bir tutarsızlık olduğunda, yalnızlık ortaya çıkar. Bazen, sosyal ilişkiler düzeyindeki değişikliklerden ziyade, bireyin değişen sosyal ihtiyaçlarından kaynaklanır. Ayrıca yalnızlık öznel bir deneyimdir ve sosyal izolasyonla eş anlamlı değildir. Bireyler sadece etrafında insanlar olmadığında değil kalabalığın içinde oldukları zaman da kendilerini yalnız hissedebilirler. Yalnızlık, kişisel gelişimi desteklese de, tek başına hoş olmayan ve üzücü bir deneyimdir (Perlman ve Peplau, 1984).

Yalnızlık, ergenlik döneminde olan bireyler ve genç yetişkinler başta olmak üzere yaşadığımız toplumun özellikle son yıllarda artış gösteren bir problem alanıdır (Erözkan, 2009). Birey, ergenlik ve gelişim dönemi boyunca ebeveynleri, yaşlıları ve diğer sosyal çevrelerce kabul görüp, desteklenmek ister. Bu ihtiyaç karşılanmadığında, birey sosyal bağlamlardan çekilmeyi tercih edebilir ve yaşadığı yalıtım duygusu ile sosyal ve kişisel olarak uyumu bozulabilir (Yıldız ve Duy, 2014). Erözkan' a (2009) göre ergenlik ve yetişkinlik döneminde yalnızlığa yol açan faktörler bulunmaktadır. Uzun süre yaşanan çevreden taşınma ve bunun sonucunda okul değişikliği yapılması, sevilen bir arkadaştan uzaklaşma, bağlı olunan bir nesnenin veya sahip olunan evcil bir hayvanın kaybolması, ebeveynlerin yaşadığı aile içi sorunlar ve/veya boşanma sürecinin yaşanması, önemli bir yakınının yitirilmesi bu faktörler arasında sayılabilir. Ayrıca okul ortamında ergenin yaşadığı problemler, arkadaşlar tarafından reddedilme, nasıl arkadaş edinebileceğine ilişkin yetersiz bilgi, sosyal becerilerdeki eksiklikler veya çekingenlik, kaygı ve düşük özgüven gibi kişisel özellikler yalnızlığa yol açabilmektedir.

Akıllı telefon kullanan genç bireylerin, yalnız olduklarında veya kendilerini yalnız hissettiklerinde bu cihazı daha uzun süre kullandığı düşünülmektedir. Bu gençler arasında, akıllı telefon vasıtasıyla sosyalleşme çabası içinde olanlar (sosyal medyaya giren, online sohbetlere katılan, konuşmak ve mesajlaşmak için kullanan vb.) olabileceği gibi akıllı telefonda başka herhangi birisiyle iletişim kurmadan (oyun oynama, müzik dinleme, internet sitelerinde takılma vb.) vakit geçirenler de olabilir. Yalnızlık ve akıllı telefon bağımlılığı ilişkisinin ele alındığı çalışmalara bakıldığında, cep telefonu

bağımlılığı, problemlerli cep telefonu kullanımı ve akıllı telefon bağımlılığı ile yalnızlık ilişkisinin incelendiği birçok çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmaların sonuçları incelendiğinde genellikle yalnızlık yaşayan bireylerin cep telefonu ve akıllı telefon bağımlılığının yüksek çıktığı görülmektedir.

Meral (2017) yürüttüğü tez çalışmasında 314 kız, 316 erkek olmak üzere toplam 630 lise öğrencisine ulaşmıştır. Araştırmada yalnızlık ölçeği puanlarının akıllı telefon puanlarını pozitif yönde yordadığı, akıllı telefon kullanım süresi ile yalnızlık arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre, katılımcıların akıllı telefon kullanım süresi arttıkça yalnızlık puan ortalamaları da düzenli olarak artmaktadır. Bu araştırmada akıllı telefon kullanım amacı ve yalnızlık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiş ancak oyun oynama amacıyla akıllı telefon kullanan bireylerin diğer amaçlarla akıllı telefon kullanan bireylere göre daha yüksek yalnızlık düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Çakır ve Oğuz (2017) yürüttüğü araştırmada 186 kız ve 354 erkek olmak üzere toplam 540 lise öğrencisine ulaşmıştır. Bu araştırmanın sonucunda akıllı telefon bağımlılığı ve yalnızlık düzeyleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Dikeç, Yalnız, Bektaş, Turhan ve Çevik (2017) yürüttüğü araştırmada 266 kız ve 199 erkek lise öğrencisine ulaşmıştır. Bu araştırmada yalnızlık puanı yüksek olan katılımcıların akıllı telefon bağımlılığı puanlarının da yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Lise öğrencileriyle yürütülen ve problemlerli cep telefonu bağımlılığı ile yalnızlık ilişkisinin incelendiği bir araştırmada Şar (2013) 354 kız ve 127 erkek olmak üzere toplam 481 öğrenciye ulaşmıştır. Bu araştırmada öğrencilerin yalnızlık düzeyi arttıkça problemlerli telefon kullanımının da arttığı ancak telefon kullanımını arttıkça yalnızlık duygusunun azaldığı tespit edilmiştir. Kendini yalnız hisseden öğrencilerin günlük telefonla görüşme sürelerinin daha fazla olduğu ve problemlerli cep telefonu bağımlılığı sorunu yaşadıkları saptanmıştır.

Bian ve Leung (2015) yalnızlık, utangaçlık ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada yalnızlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı düzeylerinin de yüksek olduğunu saptamıştır. Enez Darçın ve diğerleri (2016) akıllı telefon bağımlılığı ile sosyal kaygı ve yalnızlık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında 226 kız ve 141 erkek üniversite öğrencisine ulaşmıştır. Bu araştırmada toplam yalnızlık puanları ile akıllı telefon bağımlılığı toplam puanları arasında pozitif korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Aktaş ve Yılmaz (2017) “üniversite gençlerinin

yalnızlık ve utangaçlık unsurları açısından akıllı telefon bağımlılığı” adlı araştırmasında akıllı telefon bağımlılığı faktörleri ve yalnızlık arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Pathak ve Mhaske (2017) yaşları 18-21 arasında değişen 100 üniversite öğrencisi üzerinde yürüttüğü araştırmasında yalnızlık ve akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirlemiştir.

Toda ve diğerleri (2008) hemşirelik okulunda öğrenim gören 155 kız öğrenci üzerinde yürüttüğü araştırmasında yalnızlığın cep telefonu bağımlılığına neden olabileceğini tespit etmiştir. Tan, Pamuk ve Dönder (2013) “cep telefonu ve yalnızlık” adlı çalışmalarında 372 kız ve 155 erkek üniversite öğrencisine ulaşmıştır. Bu çalışma sonucunda telefonunu günlük 1 saat ve üzerinde kullanan bireylerin telefonunu günlük 1 saatten daha az kullanan bireylere göre yalnızlık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır. Takao, Takahashi ve Kitamura (2009) ise yalnızlığın yoğun cep telefonu kullanımını yordadığını ancak problemlili cep telefonu kullanımını yordamadığını belirlemiştir.

Akıllı telefon bağımlılığı ve yalnızlık ilişkisinin ele alındığı çalışmalarda genellikle yalnızlığın bireysel bir özellik olarak ele alındığı ve aradaki ilişkinin bu yönüyle incelendiği görülmektedir. Oysa yalnızlık sosyopsikolojik bir sorundur. Bu bakış açısıyla yalnızlık ve akıllı telefon bağımlılığı ilişkisinin sosyopsikolojik ve kültürel bağlamda ele alınması da önemli bir gereksinim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anne-Baba ve Ergen İlişkisi (Anne Baba Algısı)

Bireylerin, yaşamındaki resmi olmayan ilk eğitim kurumu ailesidir. Aile içerisinde elde edilen kazanım ve değerler, bireylerin ilerideki yaşantısını yönlendiren önemli bir faktördür. Anne ve babanın bireye yönelik tutumu bireyin kişiliğini doğrudan etkilemektedir (Yalnız, 2014).

Çocukluk döneminin geride bırakılıp yetişkinliğe ilk adımın atıldığı ergenlik döneminde bireyin fiziksel, bilişsel, sosyal ve psikolojik değişimleri hız kazanmaktadır. Bu dönemde ergenler, çevresinin ve özellikle de ailesinin desteğinin yanlarında olmasını isterler. Çünkü bu dönemde bireyin sosyal ilişkileri karmaşık bir hal almakta ve artan sorumlulukları sebebiyle bireylerin kimlik karmaşası yaşama olasılığı yükselmektedir (Akkapulu, 2005). Kendi başına kalabilecek olgunluğa ulaşana kadar geçen sürede,

bireyin ailesi tarafından destekleniyor olması oldukça önemlidir. Ailedeki her ferdin düşüncesinin önemsendiği ve kişilerin tek tek değerli hissettirildiği bir ortamda büyüyen birey kendisine olan saygısını da kazanmış olacaktır (Dokuyan, 2016).

Çocukları ile yeterli olmayan ve etkisiz bir ebeveyn ilişkisi kuran ailelerde ergenlerin risk alma davranışlarının arttığı görülmektedir. Ebeveynlerin çocukların sağlıklı kişilik geliştirmesi açısından ana figür haline gelmesinden bu yana, ebeveyn katılımı ve ergen-ebeveyn arasında etkin bir ilişkinin varlığı, çocukların, hayatındaki duygusal ve sosyal zorluklardan kaçınması için birincil düzeyde önem taşımaktadır (Kocayörük, 2012). Anne-baba ilgisi, sıcaklığı ve denetiminin çocuklarda problemleri engellediği çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur (Larid, Pettit, Bates ve Dodge, 2003). Maccoby ve Martin (1983) ise anne baba ilgisi, sıcaklığı ve denetiminin çocukların psikolojik, duygusal ve davranışsal gelişiminde temel etken olduğunu aktarmıştır. Bireylerin, gelişim sürecinde anne-babası ile ilgili bu tecrübe ve yaşantıları onların zihinlerinde olumlu veya olumsuz bir anne baba algısı oluşturmasına neden olmaktadır (Karakuş, Kırhoğlu, Başer ve Batı, 2013).

Ergenlik, aile bireyleri dışındaki kişilerle ilişkilerin yoğunluk kazandığı, anne ve babadan bağımsızlaşmaya doğru adımların atıldığı, aile ile samimi ve yakın ilişkilerin ise devam ettirilmeye çalışıldığı bir dönemdir (Keskin ve Çam, 2009). Bu dönemde bireyler aileleri ile zaman zaman çatışmalar yaşamaktadır. Kendisini yeterince ifade edemediğini düşünen ergen birey yanlış arkadaş gruplarına katılabilmekte, bilgisayar, televizyon, akıllı telefon ve oyunlarda fazlaca vakit geçirebilmektedir. Bu dönemde ailenin genel beklentisi ise çocuklarının ders çalışması ve iyi bir lise/üniversite kazanması yönünde olmaktadır. Aileyle kurulan ilişkilerin niteliğinin ve bireyin ailesini algılayış biçiminin akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü ailesiyle kurduğu ilişkileri zayıf olan, aile bireyleri ile vakit geçirmekten hoşlanmayan, anne-babasına yönelik olumsuz duygu ve düşünceler barındıran ergen bireyin bu çatışma ortamından kaçınmak için akıllı telefonunu daha fazla kullanma ihtimali yüksek olacaktır. Öncül araştırmalara bakıldığında, anne baba ilişkilerinin niteliği ve algılanan anne baba tutumları ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiye bakan çalışmalar mevcuttur ancak bu çalışmaların sayısı sınırlıdır.

Lee ve Kim'e (2013) göre birçok ergen kontrolsüz ve aşırı telefon kullanımı nedeniyle evde sorunlar yaşamaktadır. Lee ve Lee (2017) Güney Kore'de 3000 ergen

birey üzerinde yürüttüğü araştırmasında anne ve babasıyla ilişkileri zayıf olan ergenlerin akıllı telefon bağımlılık eğiliminin daha yüksek olduğunu saptamıştır. Bae (2015) demokratik aile tutumunun, bağımlı akıllı telefon kullanımı ile negatif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Toda ve diğerleri (2008) hemşirelik okulunda öğrenim gören 155 kız öğrenci üzerinde yürüttüğü araştırmasında, algılanan baba yetiştirme tutumları ile cep telefonu bağımlılığı arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Ancak algılanan anne yetiştirme tutumlarından yüksek bakım/yüksek koruma tutumunun, düşük bakım/düşük koruma tutumuna göre anlamlı şekilde daha yüksek cep telefonu bağımlılığına sahip olduğu belirlenmiştir.

Lin ve Gau (2013) takıntılı internet kullanımının düşük anne sevgisi/bakımı ve düşük algılanan aile desteğiyle ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Altıntaş ve Öztapak (2016) 187 kız ve 189 erkek lise öğrencisi üzerinde yaptığı çalışmada problemlerli internet kullanımı ve algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre internetin olumsuz sonuçları, sosyal fayda, aşırı kullanım ve problemlerli internet kullanımı demokratik tutum ile düşük düzeyde negatif yönlü ilişkiler gösterirken, koruyucu-istekçi tutum ile otoriter tutum arasında orta düzeyde pozitif ilişkiler göstermektedir.

Akıllı telefon bağımlılığı konusunda anne-baba faktörünün oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Lise eğitimine devam eden ergen bir bireyin bu dönemde anne-babasıyla ilişkilerinin zorlu bir süreçten geçtiği, bu zorlu süreçte de bağımlılık oluşturan zararlı madde veya nesnelere daha açık olduğu bilinmektedir. Ergen bireyi bu süreçte bağımlılığa neden olan zararlı maddelerden uzak tutmak ve bağımlılığa neden olan nesnelere olan ilişkisini sınırlamakta anne ve babasının etkisi oldukça fazla olacaktır.

Sosyal Öz-yeterlik

İnsanlar yaşamının ilk günlerinden itibaren çevrelerini algılamaya başlar ve diğer insanlarla sosyalleşme sürecine girerler. Toplum içerisinde kendisini davranışları ile ifade eden birey bu davranışları sayesinde diğer bireylerden ayrılır ve toplum içerisinde var olur. Sosyal faaliyetlerde bulunmak, kendisini çeşitli grupların bir parçası olarak hissetmek, diğer insanlara karşı nasıl davranışlar sergileyeceğini öğrenmek ve varolan becerilerini kullanabilmek, bireyin ilerideki yaşamına hazırlanabilmesi için oldukça önemlidir (Gülşen, 2013).

Öz-yeterlik, bireylerin belli bir performansa erişmek için gerekli olan davranış biçimlerini düzenleme ve bu davranış biçimlerini gerçekleştirme yeterliliğine yönelik inançları olarak tanımlanabilir. Bu inançlar, kişinin davranışı başlatmaya istekli olmasını sağlama ve yaptığı seçimlerin belirleyicisi olma yönünde önemli işlevlere sahiptir (Gülşen, 2013). Öz-yeterlik, bireyin yeteneklerinin değerlendirilmesi ve başarılı bir performans seviyesine ulaşması için gerekli eylemleri organize eder ve yürütür (Bandura, 1986). Öz yeterlik, insanların nasıl hissettiği, nasıl düşündüğü ve nasıl hareket ettiği konusunda bir farklılık yaratır (Kaur, 2018).

Sosyal öz-yeterlik ise öz-yeterliliğin tamamlayıcı bir parçasıdır. Bandura (1999) sosyal özyeterliliği, kişinin sosyal ilişkilerini gerçekleştirmesine, başkalarıyla birlikte çalışmasına, sosyal durumlara ve sosyal çatışmalara karşı hareket etmesine olanak sağlayan yetenekler konusundaki farkındalığı olarak tanımlamıştır. Connolly (1989) sosyal öz-yeterliliği sosyal yönden güçlü olma, insan ilişkilerinde yüksek performans gösterme, bir gruba ya da faaliyete katılma, diğer insanlara karşı dostça tavır takınma ve insanlardan yardım alıp insanlara yardım edebilme becerileri olarak nitelendirilmektedir. Bilgin (1996) ise sosyal öz-yeterliliği, sosyal öz-yeterlilik algısı olarak ele almış ve bireyin diğer insanlarla olan ilişkilerinde, kendini yeterli ve yerinde tepkiler verebilecek birisi olarak görmesi şeklinde çerçevlendirmiştir.

Anne, baba ve çocuk ilişkisi sosyal öz-yeterlik kavramının temelini oluşturur. Anne babanın, çocuklarına problemlerini kendi başına çözme şansı tanıdığı zaman sosyal öz-yeterlik inancı artar (Corcoran ve Mallinckrodt, 2000). Ailede kazanılan bu yeterlik durumu çocuğun sosyal dünyası ve arkadaş çevresinin gelişmesine bağlı olarak sürer. Sosyal öz-yeterlik inancının gelişmesi için bireyin yetkin davranışlar sergilemesi ve bu davranışların diğer insanlarca yetkin bir davranış olarak kabul görmesi gereklidir (Bandura 1986). Sosyal öz-yeterlik inancı, çocukluk ve ergenlik çağı bireylerinin toplumsallaşmasında ciddi bir etkiye sahiptir. Bireyin çevresiyle sosyalleşmesinin büyük önem taşıdığı ergenlik döneminde yüksek sosyal öz-yeterlik inancı; bireyin ilerleyen dönemlerinde geliştireceği sosyal etkileşimlerin oluşmasında önemli bir role sahiptir (Gresham, 1984).

Tanımlarda görüldüğü gibi yüksek sosyal öz-yeterlik inancı taşıyan bireyler sosyal ilişkilerinde kendini yeterli gören, nerede ne tepki verebileceği hususunda dikkatli olan ve insanlara dostça yaklaşabilen kişilerdir. Bu kişilerin aile ve arkadaşlık ilişkilerinin

iyi olduğu, insanlarla yüz-yüze rahatlıkla iletişim kurabildikleri, sosyalleşmek için bir ekrana veya araca ihtiyaç duymadıkları düşünülmektedir. Bir yandan da sosyal çevresi geniş olan bireylerin sosyal medya uygulamalarına daha fazla vakit ayırdığı, bu nedenle akıllı telefonlarını daha fazla kullandığı düşünülebilir. Genel itibariyle sosyal öz-yeterlik inancı yüksek olan bireylerin akıllı telefon bağımlılığını daha az yaşayacakları öngörülmektedir. Ancak bu konuda tespit edilebilen sınırlı sayıda araştırmada, sosyal öz-yeterlik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkilerin pozitif yönlü olduğu görülmektedir.

Chiu (2014) katılımcıların üniversite öğrencileri olduğu araştırmasında 129 kız ve 258 erkek öğrenciye ulaşmıştır. Bu araştırmada Chiu yaşam stresi ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi öğrenilen öz-yeterlik ve sosyal öz-yeterliğin aracı rolü modeli vasıtasıyla incelemiştir. Araştırmanın sonunda sosyal öz-yeterlik ve akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki saptanmış sosyal öz-yeterliğı yüksek olan bireylerin akıllı telefon bağımlılığı da yüksek çıkmıştır. Bianchi ve Philips (2005) sosyal dışadönüklük ile problemlili cep telefonu kullanımı, Hong, Chiu ve Huang (2012) ise sosyal dışadönüklük ile cep telefonu bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki saptamıştır.

Sosyal öz-yeterlik ve akıllı telefon bağımlılığı konusundaki araştırmalar sınırlı sayıda olduğundan dolayı, durumu daha iyi ortaya koymak adına sosyal öz-yeterlik ve internet bağımlılığı konusundaki araştırmalara da yer verilmiştir. Kaur (2018) yaşları 15-19 arasında değışen 40 kız ve 40 erkek öğrenci üzerinde yürüttüğü araştırmasında ergenlerde cinsiyet, internet bağımlılığı ve sosyal öz-yeterlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmada internet bağımlılığı ile sosyal öz-yeterlik arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmış ve sosyal öz-yeterliğı düşük bireylerin internet bağımlılıklarının daha yüksek olduğu ortaya çıkarılmıştır. İskender ve Akın (2010) 170 kız ve 141 erkek üniversite öğrencisi üzerinde yürüttüğü araştırmasında sosyal öz-yeterlik inancının internet bağımlılığını negatif olarak yordadığını, yani sosyal öz-yeterliğı yüksek olan bireylerin internet bağımlılık düzeylerinin düşük olduğunu belirlemiştir.

Bireyin çevresiyle sosyalleşmesinin oldukça önemli olduğu ergenlik döneminde yüksek sosyal öz-yeterlik inancına sahip olanların nitelikli arkadaşlık ilişkileri geliştirebildikleri, bu arkadaşlık ilişkilerinin de nitelikli vakit geçirmeyi sağladığı düşünülmektedir. Nitelikli vakit geçirme kavramı kişilere göre değışken bir anlam taşısa da, bir arada olmak, birşeyleri paylaşmak, karşılıklı sohbet etmek ve bu durumlardan

keyif almak nitelikli vakit geçirmenin özünü oluşturmaktadır. Sosyal öz-yeterlik kavramı bu açıdan yalnızca bir bireysel özellik olarak değil de sosyopsikolojik bir kavram olarak da bu çalışmada ele alınmıştır.

Cinsiyet

Sosyal bilimlerde yürütülen birçok araştırmada ele alınan cinsiyet kavramı çoğu zaman biyolojik anlamda “kadın” ve “erkek” olarak ele alınmaktadır. Biyolojik olan cinsiyetten farklı biçimde kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri, psikolojik ve sosyolojik olarak yani tarihsel ve kültürel olarak belirlenmiştir (Günay ve Bener, 2011). Türk toplum yapısında kadın ve erkek cinsiyetlerine yüklenen anlam ve değerlerin de özellikle teknoloji kullanımı noktasında ele alınması uygun olacaktır. Çünkü teknolojik gelişmeler sayesinde ortaya çıkan bilgisayar, tablet ve akıllı telefon gibi cihazların genellikle erkeklerin ilgisini daha fazla çektiği gözlenmektedir. Bir akıllı telefonun teknik özelliklerini, ekran boyutunu, kamera özelliklerini, internete bağlanma hızını genelde erkekler takip etmektedir. Ancak bu durum kadınların bu teknolojilerden uzak olduğu anlamını taşımamaktadır. Özellikle son yıllarda akıllı telefonlar konusunda genç, yaşlı, kadın, erkek demeden herkesin ciddi bir kullanım potansiyelinin olduğu görülebilir. Cinsiyet ve akıllı telefon bağımlılığı konusunun incelendiği çalışmalarda akıllı telefon bağımlılığı konusunda cinsiyetlere göre farklılıkların olabileceği ortaya çıkarılmıştır.

Alanyazına bakıldığında lise öğrenimine devam eden ergenler üzerinde yürütülen çalışmalarda, akıllı telefon bağımlılığının kız öğrencilerde daha fazla olduğunu belirleyen çalışmalar bulunmaktadır (Çakır ve Oğuz, 2017; Doğan ve Tosun, 2016; Lee ve Lee, 2017). Van Deursen ve diğerleri (2015) yetişkinler üzerinde yürüttüğü araştırmasında kadınların alışkanlık yapan veya bağımlılık oluşturan akıllı telefon davranışları geliştirme riskinin erkeklerden daha yüksek olduğunu saptamıştır. Lee ve diğerleri (2014) araştırmalarında erkeklerde internet bağımlılığının kadınlarda ise akıllı telefon bağımlılığının daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Durak ve Seferoğlu'nun (2017) ortaokul öğrencileri üzerinde yürüttüğü bir araştırmada, erkek öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı ortalamalarının, kız öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Şar (2013) erkeklerin kızlara göre daha fazla problemlili mobil telefon sorunu yaşadıklarını tespit etmiştir. Kwon ve Paek (2016) üniversite öğrencileri üzerinde

yürüttüğü çalışmasında kadınların erkeklerden daha yüksek bağımlılık skoruna sahip olduğunu belirlemiştir.

Meral (2017) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında akıllı telefon bağımlılığı ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını belirlemiştir. Minaz ve Bozkurt (2017) yüksekokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında akıllı telefon bağımlılığı ve cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunmadığını tespit etmiştir. Süler (2016) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında cinsiyet ile akıllı telefon bağımlılığı arasında anlamlı bir fark bulunmadığını saptamıştır.

Araştırmaların, akıllı telefon bağımlılığı konusunda cinsiyet açısından farklı bulgular ortaya koyduğu görülmektedir. Bu fark, yaş ve araştırmanın yapıldığı grubun özelliklerine göre ortaya çıkmış olabilir. Bu durumun daha net anlaşılabilmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu söylenebilir. Ayrıca akıllı telefon bağımlılığında kullanım amacına bağlı olarak cinsiyetler arası farkların oluşabileceği düşünülmektedir. Akıllı telefonların kullanım amacı bu araştırmada da ele alınmıştır.

Akıllı Telefon Kullanım Amacı

Akıllı telefonlar, internete bağlanabilme yetenekleri sayesinde birçok uygulamaya erişme olanağı sağlamaktadır. Bu uygulamaların birçoğu ise hayatımızı ciddi anlamda kolaylaştırmaktadır. Sosyal medya uygulamaları, mesajlaşma uygulamaları, sesli ve görüntülü görüşebilme olanağı sunan sohbet programları, oyunlar, bankacılık ve finans uygulamaları, profesyonel aktivitelere ve topluluklara hitap eden uygulamalar ile navigasyon, yön bulma gibi özellikleri olan uygulamalar birçok kullanıcı için vazgeçilmez hale gelmiştir.

Ergenler teknolojiye çabuk uyum sağlayabilen bir grup olması dolayısıyla akıllı telefonların hemen her özelliğini kullanabilmekte, gömülü veya sonradan yüklenebilen birçok uygulamaya rahatlıkla adapte olabilmektedir. Ergenlerle yürütülen akıllı telefon bağımlılığı odaklı çalışmaların bazılarında katılımcıların kullanım amaçları da ele alınmıştır. Meral (2017) lise öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında öğrencilerin kullanım amaçlarını da değerlendirmeye almış ve kullanım amacı olarak sosyal medya en yüksek ortalama puana sahip olurken, kullanım amacı olarak konuşma en düşük puan ortalamasına sahip olmuştur. Durak ve Seferoğlu (2017) ortaokul öğrencileri üzerinde

yürüttüğü araştırmasında katılımcılar tarafından en çok işaretlenen kullanım amacının “oyun oynama” olduğunu, ikinci sırada ise “müzik/radyo dinleme” olduğunu tespit etmiştir. Minaz ve Bozkurt (2017), üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü araştırmasında katılımcıların akıllı telefonlarını en çok sosyal ağ sitelerine bağlanmak için kullandığını belirlemiştir. Kim ve Youm (2014) kızların akıllı telefonlarını öncelikle iletişim amacıyla, erkeklerin ise oyun oynama ve bilgi alma amaçlı kullandığını tespit etmiştir. Kim, Nam ve Kim (2016) ise erkeklerin akıllı telefonlarını oyun oynama, video düzenleme ve çizgi roman okumak için, kızların ise fotoğraf çekme, sosyal ağ sitelerine bağlanma ve müzik dinlemek için kullandığını yaptığı araştırmada ortaya koymuştur.

Ergenlik döneminde sosyal ortamlarda tanınır ve popüler olmak, popüler olunamıyorsa bile popüler birisinin etrafında bulunabilmek son derece önemlidir. İnternetin ve sosyal medya araçlarının yaygın olmadığı dönemlerde bu durum fiziki sosyal çevrelerde sağlanırken, günümüzde bir kişinin sosyal medyada kaç arkadaşının olduğu ve kaç kişi tarafından takip ediliyor olduğu oldukça önemli bir popülerlik göstergesi haline gelmiştir. Fiziksel sosyal çevresi geniş, toplumca yakışıklı veya güzel olarak kabul edilen kimi ergenlerin bu özelliklerini kullanarak sosyal medyada da oldukça popüler olduğu ancak sosyal medyada popüler olmayı takıntı haline getiren ancak bunu başaramayan bazı ergenlerinde kendisini göstermek amacıyla takipçi satın alma gibi yollara dahi başvurduğu gözlenmektedir.

Akıllı telefonlarda yüklü olan veya sonradan yüklenebilen sosyal medya uygulamaları, internete erişim olanaklarının her geçen gün artması sayesinde bu cihazlarda en çok kullanılan programlar haline gelmiştir. Birçok insan sosyal medya hesaplarında bir güncelleme olsun veya olmasın sıklıkla sayfalarını kontrol etmekte, bazıları sık sık bazıları da zaman zaman paylaşımlar yapmaktadır. Bir anne için çocuğunun yemek yemesini, bir hayvan sahibi için evcil hayvanının hareketlerini paylaşmak sıradan bir hal almıştır. Buna benzer şekilde ergen bireyler de bu paylaşım geleneğine uymakta ve okuldan, oturdukları bir mekandan, arkadaşları veya aileleri ile gittikleri bir yerden sık sık paylaşım yapmaktadır. Bu paylaşımlara gelen beğeniler ve altına yazılan yorumlar ise kişileri mutlu etmekte veya olumsuz olması durumunda üzmektedir. Sosyal medyaya aşırı önem veren gençler bu uygulamaları sürekli kontrol ederek bağımlı bir akıllı telefon kullanımına doğru sürüklenmektedir.

Sosyal medyanın kullanılrlılığını artıran en önemli unsur olan akıllı telefonlar vasıtasıyla bu uygulamaların en sık kullanılan ve sık kullanmaya bağlı olarak da akıllı telefon bağımlılığını artıran başlıca kullanım amacı olduğu düşünölmektedir. Sosyal medya kullanımının kız öğrencilerde daha yüksek olabileceği, erkek öğrencilerde ise kullanım amacı olarak oyun oynamanın ön planda olacağı düşünölmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Araştırma keşfedici sıralı karma yöntem deseninde yürütülmüştür. Keşfedici sıralı karma yöntemler, araştırmacının nitel verileri keşfetmekle başladığı ve bu keşiften gelen bilgileri nicel araştırma boyutunda kullandığı bir desendir. Araştırmanın başında, akıllı telefon bağımlılığının ortaya çıkmasında rol oynayabilecek bireysel, kültürel ya da sosyoekonomik değişkenleri belirlemek amacıyla bir kez odak grup görüşmesi yapılmıştır. Odak grup görüşmesine ait görüşme kayıtları tümdengelimci içerik analizi süreçleri ile çözümlenmiştir. Araştırmanın nitel boyutundan gelen bazı veriler kişisel bilgi formuna alınarak nicel boyuta dahil edilmiş ancak tekrara düşmemek adına bazı veriler nicel boyuta dahil edilmemiştir. Araştırmanın nicel boyutunda kişisel bilgi formunun yanında dört adet de ölçme aracı kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Nitel veri toplama süreci 4 kız ve 4 erkek olmak üzere toplam 8 lise öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu grubunun belirlenmesinde, incelenen duruma ilişkin derinlemesine ve detaylı bilgilere erişilebilmesi için, amaçlı örnekleme yaklaşımı işe koşulmuştur. Bu süreçte 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Orta Karadeniz’ de yer alan bir ilde, bir devlet lisesi inceleme okulu olarak seçilmiş; akıllı telefonları yoğun kullanma durumuna göre okul psikolojik danışmanının görüşleri doğrultusunda, araştırmacı tarafından 11 ve 12’inci sınıf düzeyinde bir katılımcı listesi geliştirilmiştir. Bu liste içerisinde yer alan öğrenciler araştırmaya davet edilmiş, gönüllü katılım sağlayan sekiz öğrenci araştırma grubunu oluşturmuştur.

Nicel veri toplama sürecinde yar alan katılımcılar ise, 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Orta Karadeniz’ de yer alan bir ilde öğrenim gören lise öğrencileri içerisinden seçkisiz biçimde ve gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Lise 11 ve 12’inci sınıfa devam eden, 5 farklı okul türünden, 8 farklı okulda toplam 791 öğrenciye ölçekler

uygulanmış ancak 30 adet veri işlevsiz olduğu için değerlendirmeye dahil edilmemiştir. Öncül istatistik analizlerin ardından kalan 761 veriden 141 tanesi daha çıkartılarak toplam 620 veri değerlendirmeye alınmıştır. Nicel veri toplama sürecinde yer alan katılımcıların, cinsiyet ve okul türüne göre dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Cinsiyet ve Okul Türüne Göre Dağılımları

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Cinsiyet	Kız	363	58.5
	Erkek	257	41.5
Okul Türü	Anadolu Lisesi	190	30.6
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	123	19.8
	Sosyal Bilimler Lisesi	120	19.4
	Fen Lisesi	95	15.3
	Meslek Lisesi	92	14.8
	Toplam	620	100

Nicel veri toplama sürecinde yer alan katılımcıların, ortalama yaş ve standart sapma değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Araştırma Grubunun Yaş İstatistikleri

	n	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Yaş	620	15	19	16.89	.69

Veri Toplama Araçları

Araştırmada altı farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Odak grup görüşmesi için kullanılan görüşme formu, araştırmacı tarafından rehberlik ve psikolojik danışmanlık, ölçme ve değerlendirme ile eğitim teknolojisi alanından uzmanların görüşleri doğrultusunda geliştirilmiştir. Nicel ölçme paketinde, araştırmacı tarafından alanyazın incelemeleri ve odak grup görüşmesi sonucunda şekillendirilmiş kişisel bilgi formunun yanı sıra, Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kısa Formu, UCLA Yalnızlık Ölçeği Kısa Formu, Anne Baba Algısı Ölçeği ve Sosyal Öz-yeterlik Ölçeği yer almıştır.

Odak Grup Görüşme Formu

Araştırma kapsamında; araştırmacı tarafından oluşturulan, rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanından üç rehberlik öğretmeni, üç akademisyen ve eğitim teknolojisi alanından üç akademisyenin görüşleri doğrultusunda geliştirilen ve altı soru içeren yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Form oluşturulurken öncelikle alanyazına dayalı biçimde sorular hazırlanmış, sonrasında taslak form uzmanlara e-posta vasıtasıyla gönderilmiş, bu uzmanlardan soruları; araştırmanın kapsamına uygunluk, Türk diline uygunluk ve hedef kitle açısından anlaşılabilir olma kriterlerine göre puanlamaları (1-10 arası) ve varsa formla ilgili görüşlerini iletmeleri istenmiştir. Uzmanların görüş ve puanlamalarına ilişkin iyileştirmelerin ardından odak grup görüşme formuna son hali verilmiştir. Odak grup görüşme formunda altı ana soru ve bunların altında sekiz alt soru yer almıştır. Odak grup görüşme formu Ek-1’de verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunun geliştirilmesi sürecinde, alanyazın incelemelerinin yanı sıra odak grup görüşmesi sonucunda ortaya çıkan sosyal ve çevresel değişkenlerin, akıllı telefon bağımlılığına ilişkin ayırıcı yönlerine yer verilmiştir. Bu doğrultuda katılımcılara akıllı telefon kullanım amaçları, ailesi ve arkadaşları ile nitelikli vakit geçirme durumları, yapılacak işin olmadığı ve yalnız olunan dönemlerde akıllı telefon kullanım durumları gibi sorular sorulmuştur. Ayrıca bu formda katılımcıların yaş, cinsiyet, internete erişim olanakları, günlük ortalama akıllı telefon kullanım süreleri, aile bireylerinin günlük ortalama akıllı telefon kullanım süreleri, akıllı telefon kullanım amacı bilgileri de yer almıştır. Kişisel bilgi formu Ek-2’de verilmiştir.

Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği (ATBÖ)

Ölçeğin tek faktör altında toplanan özgün formu, Kwon ve diğerleri (2013) tarafından 547 lise öğrencisi üzerinde geliştirilmiştir. Beşli likert tipinde 10 madde içermektedir. Akın ve diğerleri (2014) tarafından özgün ölçekteki yapı korunarak Türkçeye uyarlanmıştır. Uyarlama çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı yeniden hesaplanmış ve .83 olarak bulunmuştur. Akıllı telefon bağımlılığı ölçeği Ek-3’te verilmiştir.

UCLA Yalnızlık Ölçeği (ULS-8)

Ölçeğin tek faktör altında toplanan özgün formu, Hays ve DiMatteo (1987) tarafından 199 lise öğrencisi üzerinde geliştirilmiştir. Dörtlü likert tipinde 8 madde içeren özgün form yalnızlık üzerindeki varyansın % 67.44'ünü açıklamaktadır. Yıldız ve Duy (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan form tek faktör altında dörtlü Likert tipinde 7 madde içermektedir. Uyarlama çalışmasında elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .74'tür. Bu çalışma kapsamında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı yeniden hesaplanmış ve .76 olarak bulunmuştur. UCLA yalnızlık ölçeği Ek-4'de verilmiştir.

Anne-Baba Algısı Ölçeği (ABAÖ)

Ölçeğin anne için üç, baba için üç olmak üzere toplam altı faktör altında toplanan özgün formu Robbins (1994) tarafından 14-18 yaş arası ergenler üzerinde geliştirilmiştir. Yedili Likert tipinde 21 adet anne ve 21 adet babayı ölçen madde olmak üzere toplam 42 maddeden oluşmaktadır. Kocayörük (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan araçtaki madde ve faktör yapıları özgün ölçeğin aynıdır. Uyarlama çalışmasında elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı anne ve baba için sırasıyla .91 ve .93'tür. Bu çalışma kapsamında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı yeniden hesaplanmış, anne ve baba için sırasıyla .90 ve .93 olarak bulunmuştur. Araştırmada bu ölçekten elde edilen puanlar toplam puan bazında değerlendirilecektir. Anne baba algısı ölçeği Ek-5'te verilmiştir.

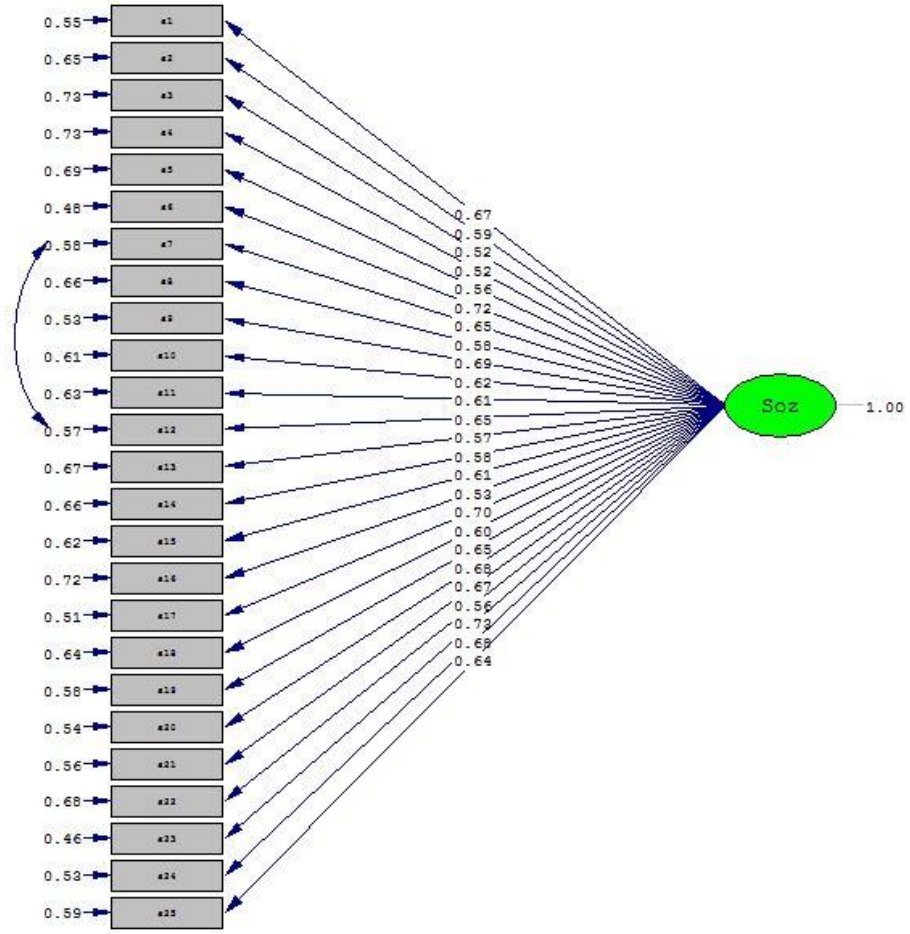
Sosyal Öz-Yeterlik Ölçeği (SÖZYE)

Ölçeğin tek faktör altında toplanan özgün formu Smith ve Betz (2000) tarafından 354 üniversite öğrencisi üzerinde geliştirilmiştir. Beşli likert tipinde 25 madde içeren özgün form sosyal öz-yeterlik üzerindeki varyansın % 40.70'ini açıklamaktadır. Palancı (2004) tarafından uyarlanan Türkçe form altı faktör altında 25 maddeden oluşmakta, bununla birlikte araç tek faktörlü olarak da değerlendirilebilmektedir. Uyarlama çalışmasında elde edilen Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .89'dur. Bu çalışma kapsamında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı yeniden hesaplanmış ve .93 olarak bulunmuştur. Araştırmada bu ölçekten elde edilen puanlar toplam puan bazında değerlendirilecektir. Sosyal öz-yeterlik ölçeği Ek-6'da verilmiştir.

Sosyal öz-yeterlik ölçeğinin geliştirildiği hedef kitle üniversite öğrencileridir. Bu araştırmada, araştırma grubu lise öğrencilerinden oluştuğu için ölçeğin faktör yapısının

yeniden test edilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bunun için en iyi olabilirlik yaklaşımına (maximum likelihood) dayalı doğrulayıcı faktör analizinden yararlanılmıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA), araştırmacının sahip olduğu verinin orijinal yapıya uyup uymadığını ortaya koymaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi ile araştırmacı sahip olduğu verinin daha önceki faktör yapısı ile uyumlu olup olmadığını test etmek ister. Doğrulayıcı faktör analizi yapılarak değişkenin yapısı yeniden kontrol edilmektedir (Meydan ve Şeşen, 2015).

Doğrulayıcı faktör analizi için ölçeğin faktör yapısı LISREL programında incelenmiştir. Bir modelin veri ile uyumlu olması veya uyumsuzluğu, yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan çeşitli uyum indekslerine göre değerlendirilir. Bu araştırmada, en çok kullanılan uyum indekslerinden olan ki-karenin serbestlik derecesine oranı (χ^2/sd), uyum iyiliği indeksi (Goodness of Fit Index, GFI), karşılaştırmalı uyum indeksi (Comperative Fit Index, CFI), artırmalı uyum indeksi (Incremental Fit Index, IFI), ve yaklaşık hataların ortalama karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) değerlerinden yararlanılmıştır. Bir modelin iyi uyum gösterebilmesi için ki-karenin serbestlik derecesine oranının 5'ten küçük olması yeterli görülmektedir. GFI değerinin .85'ten, CFI ve IFI değerlerinin ise .90'dan büyük olması kabul edilebilir değerler olarak görülmektedir. RMSEA değerinin .10'dan küçük olması modelin kabul edilebilir olduğunu göstermektedir (Çelik ve Yılmaz, 2016; Hu ve Bentler, 1999; Meydan ve Şeşen, 2015). Yapılan analiz sonucunda $\chi^2 = 799.11$, $p = .00000$; $\chi^2/sd = 2.93$; GFI = .78; CFI = .95; IFI = .95; RMSEA = .09 değerleri elde edilmiştir. Uyum değerleri incelendiğinde ölçeğin bu şekliyle kabul edilebilir olduğu görülmektedir. DFA sonuçlarına göre ortaya çıkan faktör yapısı Şekil 1'de gösterilmiştir.

Chi-Square=799.11, df=273, P-value=0.00000, RMSEA=0.090

Şekil 1. Sosyal Öz-yeterlik Ölçeğine Ait Yapısal Eşitlik Modeli ve Modelin Standart Değerleri

Veri Toplama Süreci

Nitel Veri Toplama Süreci

Araştırmanın nitel veri toplama sürecinde yapılan odak grup görüşmesi okul rehberlik servisinde gerçekleştirilmiş, bu görüşmede katılımcıların bilgisi ve izni dahilinde ses kaydı alınmıştır. Katılımcılar U şeklinde oturtulmuş, önlerine kağıt ve kalem koyulmuştur. Görüşmenin giriş kısmında katılımcılara araştırmanın amacı açıklanmış, katılımcıların kendilerini kısaca tanıtmalarıyla görüşmeye başlanmıştır. Soru ve yanıt dayalı olarak yapılan görüşmede katılımcılara genelden özele altı adet soru yöneltilmiştir. Soruların sohbet ve günlük kullanım tarzına uygun olmasına dikkat edilmiştir. Odak grup görüşmesi toplam 64 dakika sürmüştür. Bu görüşmede alınan ses

kaydı metne dökülmüş ve 6676 sözcükten elde edilen bir deşifre metni oluşturulmuştur (Ek-9).

Nicel Veri Toplama Süreci

Araştırmanın nicel veri toplama sürecinde öncelikle verilerin toplanacağı okullar için ilgili il milli eğitim müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır (Ek-7). Verilerin toplanması 2017-2018 eğitim öğretim yılı birinci döneminde gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin uygulanması, araştırmacının kendisi veya bilgilendirilmiş yetkin öğretmenler tarafından sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde katılımcılara çalışmanın amacı, önemi ve veri toplama araçları hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcıların araştırmaya katılmalarında gönüllülük ilkesi göz önünde bulundurulmuştur. Katılımcıların ölçekleri nasıl dolduracakları, dikkat etmeleri gereken hususlar anlatılmış ve konu ile ilgili sorular ölçeği uygulayan kişi tarafından yanıtlanmıştır. Ölçekler öğrencilere ortalama 30'ar kişilik gruplar şeklinde uygulanmıştır. Öğrencilerin ölçekleri doldurmaları yaklaşık 25-30 dakika sürmüştür.

Verilerin Çözümlemesi

Nitel verilerin çözümlemesinde içerik analizlerinden yararlanılmıştır. İçerik analizi genellikle yazılı ve görsel verilerin analizinde kullanılan bir yöntemdir. Nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden biri olan içerik analizinde tümdengelimci bir yol izlenmektedir (Özdemir, 2010). Odak grup görüşmesi formundaki sorular inceleme çerçevesi olarak ele alınmış ve çözümleme buna göre yapılmıştır. Odak grup görüşmesi sürecinde üç kez danışmanlarla uzman toplantıları gerçekleştirilmiş, erişilen başlıklar araştırmacı günlüğündeki notlarla tutarlık koşulu da gözetilerek değerlendirilmiştir.

Ölçme araçlarından elde edilen nicel verilerin istatistiksel analizleri IBM SPSS 22 ile yapılmıştır. İstatistiksel işlemler öncesinde ölçümlerdeki kayıp veriler serinin ortalamaları alınarak tamamlanmıştır. Devamında öğrencilerin ölçeklerden aldıkları puanların toplamı alınarak, puanlara ait z değerleri oluşturulmuştur. Artı 3'ten büyük ya da -3'ten küçük z değerine sahip veriler uç değerler olarak kabul edilmiştir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Artı/eksi 3 dışında z puanı olan 138 veri analiz dışında bırakılmıştır. Bu işlemin ardından mahalalanobis uzaklığı analizi yapılmış ve bu

analizin ardından ilgili ki kare değerleri .001'in altında kalan üç adet veri çıkarılmıştır. Son haliyle toplam 620 veri değerlendirmeye alınmıştır.

Verinin, çoklu normallik varsayımlarını karşılaması durumuna ilişkin olarak standardize sapma değerlerinin genel yığılımları ve regresyon doğrusu etrafında dağılımlarına ilişkin çizelgeler incelenmiştir. Yapılan uç değer ayıklaması ve çizelge incelemelerinin ardından, dağılımın çoklu regresyon analizinin temel varsayımları olan doğrusallık ve çok değişkenli normalliği karşıladığı görülmüştür. Doğrusallık ve normallik varsayımlarına ilişkin çizelgeler Ek 8'de sunulmaktadır.

Çoklu doğrusal regresyon analizinde, veriler ele alınırken incelenmesi gereken bir diğer özellik yordayıcı değişkenler arasındaki çoklu bağlantılılık varsayımdır. Bu amaçla değişkenler arası korelasyon, tolerans ve varyans artış faktör (VIF) değerlerine bakılmıştır. Bu değerler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Yordayıcı Değişkenlere İlişkin ÇokluBağlantılılık Test Sonuçları

Değişkenler	CCI	Tolerans	VIF
Yalnızlık	4.35	0.81	1.24
Anne Algısı	5.46	0.54	1.85
Baba Algısı	7.82	0.55	1.82
Sosyal Öz-yeterlik	9.24	0.80	1.24
Cinsiyet	10.44	0.93	1.07
Sürekli İnternete Bağlanabilme	12.22	0.89	1.12
Kullanım Amacı Çokluğu	14.64	0.74	1.35
Sosyal Medya	16.80	0.75	1.33
Aileyle Nitelikli Vakit Geçirme	17.73	0.73	1.37
Arkadaşlarla Nitelikli Vakit Geçirme	32.10	0.74	1.36
Yapılacak İşin Olmaması	43.52	0.96	1.05

Tablo 3 incelendiğinde, tolerans değerinin .20'den büyük olduğu, VIF değerlerinin ise 10'dan küçük olduğu görülmektedir. Bu durum, yordayıcı değişkenlerin arasında çoklu bağlantılılık sorununun olmadığını göstermektedir (Büyüköztürk, 2015).

Güvenirlilik

Araştırmanın nitel süreci boyunca araştırma günlüğü tutulmuş, alanyazından yola çıkılarak oluşturulan soru formuna, uzman görüşleri alındıktan sonra son şekli verilmiştir. Odak grup görüşmesinin ardından ortaya çıkan verilerin çözümlenmesinde içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizinde tümdengelimci bir yaklaşım takip edilmiştir. Araştırmanın nicel sürecinde ise kullanılan ölçme araçlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları yeniden ele alınmış ve orijinal verilerle uyumlu değerlere sahip olduğu anlaşılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin madde sayısı, Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı, derecelendirme türü ve puan aralığı bilgileri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Yapısal Bilgiler ve Güvenirlilik Değerleri

Ölçekler	Madde Sayısı	Cronbach alfa*	Derecelendirme Türü	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	Cronbach alfa**
Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği	10	.88	5'li Likert	10	50	.83
Ucla Yalnızlık Ölçeği (ULS 8)	7	.74	4'lü Likert	7	28	.76
Anne-Baba Algısı Ölçeği	42	.91 ve .93	7'li Likert	42	294	.90 ve .93
Sosyal Öz-yeterlik Ölçeği	25	.89	5'li Likert	25	125	.93

*Orijinal ölçekte elde edilen, **Bu araştırmada elde edilen

Araştırma kapsamında lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığı ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile ele alınmıştır. Bu işlemin ardından bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan akıllı telefon bağımlılığını yordama durumunu sınamak için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu aşamanın ardından bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkende oluşan değişime katkı sağlama güçleri incelenmek istenmiştir. Bu amaçla, çoklu regresyon analizinde akıllı telefon bağımlılığındaki değişime anlamlı katkı sağlamadığı ortaya çıkarılan değişkenler inceleme modelinden çıkarılmış ve elde edilen yapı üzerinde aşamalı regresyon analizi uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Lise Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılığının Sosyopsikolojik Etkenlerine İlişkin Görüşleri

Bu bölümde, araştırmanın başında yapılan odak grup görüşmesine ait bulgulara yer verilmiştir. Odak grup görüşmesine katılan öğrencilerin akıllı telefon kullanım amaçlarına göre, cinsiyet bazında frekans dağılımı Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Katılımcıların Akıllı Telefon Kullanım Amaçları

Kullanım Amacı	Kız	Erkek	Toplam
Sosyal medyada vakit geçirme	2	3	5
Oyun oynama	0	3	3
Araştırma, bilgi edinme, eğitim alma	1	2	3
Grafik-Fotoğraf-Video	2	1	3
Müzik dinleme ve dizi İzleme	2	0	2

Katılımcıların akıllı telefonu kullanma amacı olarak en çok sosyal medyayı belirttiği görülmektedir. Burada dikkati çeken başka bir unsur oyun oynama amacıyla akıllı telefonu kullandığını belirtenlerin tamamının erkek olmasıdır. Katılımcıların en çok hangi sosyal medya uygulamasını kullandığı da sorulmuştur. Bu soruya cevap veren iki kişi Youtube ©, bir kişi Whatsapp © ve bir kişi de Instagram © cevabını vermiştir. Sosyal medya size ne sağlıyor sorusuna ise cevap veren katılımcılar yalnızca kız öğrenciler olmuş, bir kişi eğlence, bir kişi sohbet, bir kişi vakit geçirmek, bir kişi de gün içinde görmediği insanlarla iletişim kurmak cevabını vermiştir. Oyun size ne sağlıyor sorusuna ise sadece erkek öğrenciler cevap vermiş. Her iki katılımcı da vakit geçirmek cevabını vermiştir.

Araştırma grubuna “Akıllı telefon bağımlılığı nedir?” sorusu sorulmuş, bu soruya gelen cevaplar kişinin kendi yaşantısından ve çevresel gözlemlerinden hareketle verdiği cevaplar şeklinde iki başlığa ayrılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin bu soruya kendi yaşantılarından yola çıkarak verdiği cevaplar Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Katılımcıların Akıllı Telefon Bağımlılığı Nedir Sorusuna Kendi Yaşantılarından Yola Çıkararak Verdiği Cevaplar

Katılımcıların Kendi Yaşantısından Yola Çıkararak	f
Telefonu yanından ayıramamak	4
Telefonu bırakmak isteyip bırakamamak	2
Telefonsuz vakit geçirememek	1

Aşağıda bazı katılımcıların kendi yaşantısından hareketle akıllı telefon bağımlılığına ilişkin ifadelerine yer verilmiştir:

Öğrenci, N, (Kız): ...Telefon ya arka cebimde ya da yanımdadır. Şarj olmadığı sürece nefes almam. Sürekli yanımda olması gerekiyor. Bağımlılığımın dolaylı yanımda olmazsa kendimi kötü ve huzursuz hissediyorum.

Öğrenci, B, (Kız): Telefonu elinden bırakmak isteyip bırakamamak... Bırakmak istiyorum ama bırakamıyorum... Hocam mesela ders çalışıyorum, şuraya da bakayım diyorum, bir bakıyorum 1 saat geçmiş.

Öğrenci, A, (Kız): Uyuşturucuyla aynı kapıya çıkıyor. Bırakamıyorsun...

Öğrenci, M, (Erkek): Bakkala bile giderken telefonu şarjdan çekip öyle gidiyorum.

Öğrenci, M, (Erkek): Ben iki ay telefon bozulduktan sonra alışmıştım ama gene de zaman geçmiyor telefon olmayınca... Ailem de öyle söylüyor mesela, nasıl bu kadar telefonla oynayabiliyorsun diye ama onlar da telefon aldıktan sonra çabuk adapte oldular.

Tablo 6 ve katılımcı ifadeleri incelendiğinde, katılımcıların akıllı telefonlarını hiçbir zaman yanlarından ayırmak istemedikleri, akıllı telefonları şarjda olsa dahi yanlarında olmadığı için kendilerini kötü hissettikleri, bu sebeplerle de akıllı telefon bağımlılığını madde bağımlılığına benzettikleri görülmektedir.

Araştırma grubunun, akıllı telefon bağımlılığı nedir sorusuna çevresel gözlemlerinden yola çıkarak verdiği cevaplar Tablo 7'de sunulmuştur. Bu tabloda kişinin anne ve babasında gözlemediği belirtiler ile sosyal çevresinde gözlemediği belirtiler ayrı olarak verilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların Akıllı Telefon Bağımlılığı Nedir Sorusuna Kendi Yaşantılarından Yola Çıkararak Verdiği Yanıtlar

		<i>f</i>
Anne ve Babada	Sosyal medyada takılıp kalmaları	1
	Boş vakitlerini sadece telefona ayırmaları	1
Sosyal Çevrede	Her anı ve/veya anıyı paylaşmaya çalışmaları	1
	Telefonu yanından ayıramamaları	1
	Yanında birden fazla telefon bulundurmak	1
	Tüm boş zamanını telefonda harcamaları	1
	Başka bir iş yaparken telefonda ayıramamaları	1

Aşağıda bazı katılımcıların çevresel gözlemlerden hareketle akıllı telefon bağımlılığına ilişkin ifadelerine yer verilmiştir:

Öğrenci, M, (Erkek): *Mesela ailem daha çok müzik, annem müzik, babam da facebookta dolaşiyor, akrabalar falan hep orada olduğu için onlar fotoğraf atıyor, o da bakıyor. Babam baya uzun süre kalıyor... Hep üçlü prize takılı dolaşiyor.*

Öğrenci N, (Kız): *İş dışında ellerinden bırakmamaları. Ya da hani annelerimiz ev hanımıysa işleri bırakıp hemen onun başına geçmeleri. Yani bizim sosyal medya kullanımımızdan onlar daha fazla kullanıyordur diyebilirim.*

Öğrenci, M1, (Erkek): *Her anını paylaşmaya çalışması ama her anını. Mesela dün de bir arkadaşımın doğum günü vardı, toplandık, yani en az 30 tanesini attı. Yani her çekindiği fotoğrafı güzel mi değil mi direk atıyorlar.*

Öğrenci, F, (Kız): *Telefonu şarja takıp gitmemek, orada durmak yani, başında bekliyoruz. Elimizde oluyor yani telefon.*

Öğrenci, B, (Kız): *Kişisel ihtiyaçları karşılarken bile mesela lavabodayken...*

Öğrenci, M2, (Erkek): *Mesela normalde bizlere bir telefon yeterken yanında 2-3 tane telefon taşıyanlar var. Mesela halamın oğlunun 3 tane telefonu var. Bir tanesi iş için, diğerleri kişisel telefonları. Üçüyle de aynı anda sosyal medyaya giriyor. Bağımlılık ötesi bir şey onunkisi.*

Öğrenci, F, (Erkek): *Mesela bir otobüse bindiğinde, durakta beklerken... Yani boş zamanlarının tümünde telefonla ilgileniyorsa bu bağımlılıktır.*

Öğrenci F, (Kız): *Yürürken telefona bakması, yolda giderken gibi.*

Tablo 7 ve katılımcı ifadeleri anne-babaların akıllı telefonları ile daha çok sosyal medyada vakit geçirdiği, bu sebeple çocuklarına az vakit ayırdığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların yaşları göz önüne alındığında anne ve babalarının genellikle 40-50 yaş aralığında olduğu varsayılmaktadır. Bu yaştaki bireylerin de özellikle sosyal medya takibi yapmak için sıkça akıllı telefon kullandığı verilen cevaplarda ortaya çıkmaktadır. Sosyal çevrede ise insanların her anını paylaşmaya çalışıyor olması, telefonlarını elinden düşürmüyor olmaları, yolda yürürken otobüs beklerken veya kişisel ihtiyaçlarını

karşılıken dahi telefonla uğraşmaları, katılımcılar tarafından bir bağımlılık göstergesi olarak ele alınmıştır.

Araştırma grubuna “etrafınızda bağımlı olarak düşündüğünüz kişiler diğer insanlarla nasıl iletişim kuruyor” sorusu sorulmuş ve araştırmaya katılan kişilerden gelen cevaplar Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Katılımcıların Etrafınızda Bağımlı Olarak Düşündüğünüz Kişiler Diğer İnsanlarla Nasıl İletişim Kuruyor Sorusuna Verdiği Yanıtlar

	<i>f</i>
Yüz yüze iletişim yerine BİT’e dayalı iletişimin tercih edilmesi	3
Sosyal etkileşimi geliştirmeye yardımcı olma	1
Sosyal etkileşime daha az zaman ayrılmasına neden olma	1

Aşağıda bazı katılımcıların akıllı telefon bağımlısı birey-sosyal çevre ilişkisine ilişkin ifadelerine yer verilmiştir:

Öğrenci, N, (Kız): *Konuşmuyorlar. Mesela kendi anne babasıyla whatsapp üzerinden konuşanlar da var, yüz yüze konuşmak yerine... Şöyle bir durum da var, arkadaşlarla buluşuyoruz, güzel vakit geçirelim diyoruz. 5 dk sonra herkesin elinde telefon çıkmış oluyor. Bir şey söylese bile direkt oradan yazıyoruz. Yani direk konuşmak yok, aynı ortamda olsak da... Arkadaşlarla buluşuyoruz veya kuzenlerimle mesela, onlar telefonda ben telefonda. Hiç kimse birbiriyle konuşmuyor... Genel olarak zaten pek bir sohbet havası olmuyor ki. Kendileri eğlenceye daha çok vakit ayırdıkları için sohbet çok çok geri plana atılıyor.*

Öğrenci, M2, (Erkek): *Aslında aynı ev içinde telefonla konuşup anlaşanları bile gördüm. Biri bir odada diğeri öteki odada. Resmen bu bağımlılık ötesi bir şey.*

Öğrenci, M1, (Erkek): *Normalde yüz yüze iki kelime edemeyenler akıllı telefon uygulamaları ile konuşuyorlar.*

Öğrenci, F, (Erkek): *Mesela birisiyle otururken başkası da orada oluyor, ikisi birbirine cevap falan veriyor. Her şeye paylaşım oluyor. O oraya gitti falan. İşte oradan anlıyorsunuz.*

Tablo 8 ve katılımcı ifadeleri incelendiğinde, katılımcıların bağımlı olarak düşündüğü kişilerin, fiziksel iletişim kurmaktan imtina ettikleri, aynı ortamda dahi akıllı telefonla iletişim kurdukları, fiziksel iletişim kurmakta zorlanan bazı kişilerin ise akıllı telefon vasıtasıyla daha rahat iletişim kurabildikleri görülmektedir.

Araştırma grubuna “sizce insanlar niçin akıllı telefon bağımlısı olurlar” sorusu sorulmuş, gelen cevaplar bireysel ve toplumsal nedenler olarak ikiye ayrılmıştır. Toplumsal nedenler ise çevresel nedenler ve ailesel nedenler olarak ikiye ayrılmıştır. bireysel nedenler başlığı altında Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Katılımcıların Sizce İnsanlar Niçin Akıllı Telefon Bağımlısı Oluyor Sorusuna Verdiği Yanıtlar

Bireysel Nedenler	f
Akıllı telefon ile bir şeyler yapmayı eğlenceli bulmak	6
Akıllı telefonların daha kolay arkadaşlık kurabilmeye katkı sağlaması	4
Akıllı telefonlar sayesinde gerçek yaşamdaki sorunlardan kaçabilmek	3

Aşağıda bazı katılımcıların akıllı telefon bağımlılığının bireysel nedenlerine ilişkin ifadelerine yer verilmiştir:

Öğrenci, A, (Kız): İnsanlarla ilişki kurması çok zor olabiliyor yani mesela anlaşamayabiliyorsun, kavga edebiliyorsun ama telefonda öyle bir şey söz konusu değil, istediğini yapabiliyorsun hem daha eğlenceli bir insanla konuşmaktansa... Mesela dediğim gibi youtubeda bir video izlemek daha zevkli, birisiyle oturup sohbet etmektense. Bir şey anlatma derdi yok, kavga etme derdi yok.

Öğrenci, F, (Erkek): İşi olmayan kişiler hocam, yani işi yoksa telefona yönelir... Hocam şimdi ben hiç okula gitmesem, buraya gelmediğim halde de çalışsam, hiçbir şey yapmasam spor falan, ondan sonra hocam ne yapacağım? Ya televizyon, ya bilgisayar ya da telefon. Başka bir şey yok ki. Mesela şimdi okuldayız veya bir yerde çalışıyor olsak veya spora gittiğimiz zaman sürekli telefona bakamazsın. En fazla kulaklıkla müzik dinlersin.

Öğrenci, F, (Kız): Yalnız kalınca yeni arkadaşlarla tanışabiliriz. Yüz yüze cesaretimiz olmayabilir ama oradan daha rahat.

Öğrenci, M2, (Erkek): Kendimden örnek vereyim, mesela yüz yüze görüşürken nasıl diyeyim, doğru cevaplar veremiyorum ama akıllı telefonla mesaj yazarken veya konuşurken biraz düşünme zamanım oluyor ve daha sağlıklı ve doğru cevaplar vermeye zamanım oluyor. O yüzden genelde akıllı telefon uygulamaları üzerinden mesajlaşarak veya konuşarak iletişim kurmaya çalışıyorum... Şöyle bir şey de var. Birisiyle konuşurken insanın dediğini yanlış anlayabiliyorsun ve direk cevap vermen gerekebiliyor ama akıllı telefon vasıtasıyla sabah beşte verdiği cevapla akşam beşte verdiği cevap bir olmuyor. O on iki saatlik dilimde düşünme ve daha iyi anlama ihtimalin oluyor.

Öğrenci, A, (Kız): Bence sorunlardan kurtulmak için olabilir... Mesela birisiyle tartışıyorsun, örneğin anne babanla. Hemen telefona gidiyorsun, orada eğlenceli şeyler oluyor ve ben unutuyorum açıkçası... Telefona bakıyorum, eğlenceli bir şey açıyorum ve bitiyor yani benim için.

Tablo 9 ve katılımcı ifadeleri incelendiğinde, akıllı telefonla bir şeyler yapmanın eğlenceli olduğu, özellikle sosyal medya uygulamaları vasıtasıyla daha kolay arkadaşlık kurulabildiği ve kimi zaman da akıllı telefonların gerçek yaşam sorunlarından kaçmak için bir fırsat olarak algılandığı görülmektedir.

Katılımcı görüşlerine göre ortaya çıkan akıllı telefon bağımlılığının çevresel nedenleri Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Katılımcıların Sizde İnsanlar Niçin Akıllı Telefon Bağımlısı Oluyor Sorusuna Verdiği Yanıtlar

Çevresel Nedenler	f
Arkadaşlar arası ortak noktaların/konuların az olması	7
Telefon kullanımında birbirinden etkilenme	2
Beğenilme, popüler olma isteği	1
Sosyal çevrenin darlığı/yalnızlık	4
Akıllı telefon ile/sosyal medya üzerinde iletişim kurmayı daha az riskli bulma	1
Gerçek yaşamdaki arkadaşlık ilişkilerinin niteliği	1

Aşağıda bazı katılımcıların akıllı telefon bağımlılığının çevresel nedenlerine ilişkin ifadelerine yer verilmiştir:

Öğrenci, B, (Kız): Ortaokuldan arkadaşlarıyla görüşüyorsun ama aynı ortamda bulunmadığın için, onun ortamı farklı senin ortamın farklı, hani paylaşacak fazla şey olmadığı için ister istemez telefonla uğraşıyorsun ama lisedeki arkadaşlarınla buluştuğun zaman aynı ortamda olduğun için paylaşacak şeyleriniz oluyor, konuşacak konu buluyorsunuz. Yani telefona fazla gerek kalmıyor.

Öğrenci, F, (Erkek): Bir de şöyle bir şey de var. Ben mesela elime telefonu aldığımda yanımdaki, yanımdaki herkes alıyor ama kimse telefonu çıkarmadığı zaman öyle bir şey olmuyor. Oturup çok güzel konuşuyoruz.

Öğrenci, B, (Kız): Hocam mesela bir arkadaşımın çevresi geniş, ismi de olursa duyulmak ister. İşte paylaştığı fotoğraflarla falan ben buradayım demek ister ama arkadaşı az olan, çevresi kısıtlı olan kişiler, sonuçta çevresi yok, hani ben orada olmasam ne değişir der. Instagramda fotoğraf paylaşısam kim görür, kim görmez umrunda olmaz onun için.

Öğrenci, M1, (Erkek): Bence arkadaşları olan, sosyal çevresi geniş kişiler fazla kullanma zamanı bulamaz. Hep arkadaşları ile geçirecekleri vakit olduğu için akıllı telefonları ile sosyal medyaya sadece akşamları bakarlar. Ama yalnız olan daha çok kullanır çünkü kimsesi yok, sadece telefon var.

Öğrenci, F, (Kız): Yalnız olanlar daha çok kullanır fikrine katılıyorum... Çünkü sadece telefon var. Tek onunla vakit geçirebilir, yani vakit geçirebileceği arkadaşı yok. Akıllı telefon vasıtasıyla isntagramda, facebookta gezebilir.

Öğrenci, A, (Erkek): Bir kişinin yakın çevresinde arkadaşı yoksa sosyal medyada daha fazla dolaşiyor. Kişi yapacak bir şey bulamıyor... Akıllı telefonu ile daha fazla uğraşiyor. Yapacak bir şey olmayınca ya tv izleyecek, ya telefona bakacak. Bundan dolayı yalnız kişiler daha fazla akıllı telefonla uğraşır.

Öğrenci, N, (Kız): Sosyal medyada arkadaşın çok. Sosyal medyada konuştuğun birisi ile normal hayatta oturup konuşamıyorsun. Oradaki arkadaşlıklar normal arkadaşlıklara göre daha sahte. Sosyal medyada konuşacak çok şey bulsan bile onunla otursan sürekli zaten telefon elinde olacak. Benim normal hayatta arkadaşım sosyal medyaya göre daha az. Hani sosyal medyada tanımadığım kişiler bile arkadaşlık isteği attığı için yalnız olsam bile sosyal medya daha ön plana çıkıyor. Çünkü daha fazla arkadaşın oluyor. Normalde bir insan konuşmak istese falan dalga geçersin ama orada kızsan etsen de bir bağ oluşuyor.

Öğrenci, M2, (Erkek): Biz her hafta sonu arkadaşlarımızla ortaokuldan bir araya geliyoruz. Pikniktir falan. Ama hiç birimizin böyle elimize telefon alalım, fotoğraf çekelim ya da paylaşalım diye bir şeyimiz olmaz. Anında yaşayalım, bitsin gütsin mantığı hakimdir.

Tablo 10 ve katılımcı ifadeleri incelendiğinde, arkadaşlar arasında ortak noktaların/konuşulacak konuların az olmasının akıllı telefon bağımlılığına neden olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların telefon kullanımında birbirinden etkilendiği, ayrıca özellikle sosyal medya uygulamaları üzerinden sağlanabilen beğenilme, popüler olma isteği, yeni insanlarla tanışma isteği gibi durumların akıllı telefon bağımlılığına neden olabildiği görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı sosyal çevresi geniş olan kişilerin akıllı telefonlarını daha fazla kullanacağını ifade etmiş, bir kısmı ise yalnız kişilerin akıllı telefon bağımlılıklarının fazla olacağını belirtmiştir. Ayrıca nitelikli bir arkadaş grubuna sahip olmanın akıllı telefon bağımlılığını azaltacağını belirten katılımcı görüşleri bulunmaktadır.

Katılımcı görüşlerine göre ortaya çıkan akıllı telefon bağımlılığının ailevi nedenleri anne-baba etkisi başlığı altında Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Katılımcıların Sizce İnsanlar Niçin Akıllı Telefon Bağımlısı Oluyor Sorusuna Verdiği Yanıtlar

<i>Anne Baba Etkisi</i>	<i>f</i>
Anne-baba ile ilişkilerin kötü olması	6
Bireyin ailesi tarafından dikkate alınmıyor oluşu	1
Bireyin ailesine doğrudan söyleyemediği şeyleri sosyal medyadan iletme çabası	3
Sosyal medyada birileri tarafından anlaşılıyor olmak	2
Aile bireyleri arasında konuşulacak ortak konuların az oluşu	4

Aşağıda bazı katılımcıların akıllı telefon bağımlılığının toplumsal nedenlerine (anne baba etkisi) ilişkin ifadelerine yer verilmiştir:

Öğrenci, M2, (Erkek): ... ailemle vakit geçirmeyi her zaman severim... Telefonum yanımda bir sene olmasa, bir sene ayrı kalsam ailemle birlikte olduğum için önemli değil... ama şöyle bir durum da var mesela, ailemden birisi ile kavga ettiğimde veya ters düştüğümüzde telefon kullanımım artar.

Öğrenci, F, (Kız): Annemle ya da babamla kavga ettiğimde müzik dinlemek istiyorum telefondan. (Ayrıca) Instagramda gezmek... Ama güzel bir ortam olduğunda, mesela doğum günü kutladığımızda falan, hep birlikte olduğumuzda güzel oluyor. Telefon aklıma gelmiyor ama genelde kötü bir ortam olduğu için telefon hep elimde oluyor.

Öğrenci, A, (Erkek): Ailemle aram iyiyse zaten telefona bakmam için bir sebep olmuyor... Ama aram kötü olduğunda yapacak bir şey yok, mecbur daha fazla ilgileniyorsun.

Öğrenci, N, (Kız): ... Bence iki türlü de artırıyor. Kötü olduğum sürece telefona ilgim artıyor. İyi olduğumda da sonuçta fotoğraf çekeceksin, aileme bir şey göstereceksin, bir video izlediğinde onların da izlemesini sağlayacaksın... Kötü olduğunda aileme lanet okuyan paylaşımlar yapacaksın, müzik dinleyeceksin vs. Her iki durum da telefona daha çok yaklaşıyor ama iyi olduğu sürece biraz daha az, diğer türlü biraz daha fazla.

Öğrenci, A, (Kız): ...aslında bu değişmiyor, ben iyi de olsa kötü de olsa telefonu kullanıyorum.

Öğrenci, B, (Kız): ...Ailemle aram kötü olduğunda daha fazla telefon kullanıyorum ama iyi olduğu zaman, ilgimi çeken bir şey olduğunda konuşsak bile yine saate bakmak için bile olsa telefonu açıp bakıyorum.

Öğrenci, N, (Kız): :...Annemin elinde sürekli telefon var. Ben bir konuda fikir sunmaya çalışıyorum, o hiçbir şekilde seni takmadığı için sen de gidip telefonunla baş başa kalıyorsun. Yani bence artırıyor.

Öğrenci, B, (Kız): ...Aileyle kavga durumunda, onların yüzüne söyleyemeyeceklerimi sosyal medya hesaplarından, twitterdan yazmak... babamın yüzüne söyleyemediklerimi sosyal medyadan yazıyorum... Sosyal medya üzerinden sizi anlayan insanlar oluyor, bu sebeple ailemle ilgili paylaşımlar yapabiliyorum.

Öğrenci, F, (Kız): Ben de öyle düşünüyorum. Hiç tanımadığım birisi bile onun (aile bireyleri) hakkında bir şey söylüyor, güzel bir şey söylüyor, fikrimi değiştiriyor.

Öğrenci, B, (Kız): Hocam babam eve geliyor, iş hakkında konuşsa o da konuşmak istemez, çünkü bizim olduğumuz bir ortam değil. Annem hani arkadaşlarıyla ilgili konuşmaz, sonuçta o ortamda bulunmadığımız için neyin ne olduğunu bilemeyiz. Biz de anlatmak istemeyiz arkadaşlarımızla ilgili mevzuları. Onun için sosyal medya daha cazip geliyor, telefonlar...

Öğrenci, N, (Kız): Ortak konu olsa da olmasa da gene telefondan veya sosyal medyadan konuşuyoruz. Bu çok fark etmiyor.

Öğrenci, M1, (Erkek): ...Babam mesela konuşmak istiyor uzun süre, oturuyoruz ama fazla sürmüyor. Yirmi dk sonra gene telefonla uğraşmaya başlıyoruz.

Tablo 11 ve katılımcı ifadeleri incelendiğinde, anne ve babayla ilişkilerin bozuk olduğu dönemlerde akıllı telefon kullanımının arttığı görülmektedir. İlişkilerin kötü olduğu dönemde odalarına geçip özellikle sosyal medya üzerinden anne ve babalarıyla ilgili olumsuz paylaşımlar yapan ve bu paylaşımlarla ilgili olumlu (duymak istedikleri) geri bildirim alanların olduğu ifadelerden anlaşılmaktadır. Ancak anne ve babasıyla ilişkisinin iyi olduğu dönemde de akıllı telefon kullanım miktarının azalmadığını ifade eden katılımcılar bulunmaktadır. Aile bireyleri arasında konuşulacak ortak konuların olmayışı akıllı telefon kullanımını arttıran bir unsur olmakla beraber, ortak konular olsa dahi aile bireyleriyle sohbetin uzun sürmeyeceğini belirten katılımcı ifadelerine rastlanmıştır. Bazı katılımcılar anne ve babası tarafından dikkate alınmadığında akıllı telefon kullanım miktarının artacağını belirtmiştir.

Sosyopsikolojik Değişkenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı ile İlişkileri

Bu bölümde yalnızlık, anne algısı, baba algısı, sosyal öz-yeterlik, cinsiyet, kullanım amacı çokluğu, sosyal medya, sürekli internete bağlanabilme, aileyle nitelikli vakit geçirme, arkadaşlar ile nitelikli vakit geçirme yapılacak işin olmaması değişkenleri ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi test etmek için yapılan korelasyon, çoklu doğrusal regresyon ve aşamalı regresyon analizlerini içermektedir.

Öncelikle, ölçme araçları ile ölçülen değişkenlere ilişkin elde edilen toplam puanların; ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek değerlerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Betimsel İstatistikler

Değişken	Ort.	Ss.	En Düşük Puan	En Yüksek Puan
Akıllı Telefon Bağımlılığı	24.26	8.84	10.00	48.00
Yalnızlık	11.40	3.92	7.00	24.00
Anne Algısı	120.57	17.63	63.00	147.00
Baba Algısı	111.66	23.55	31.00	145.00
Sosyal Öz-yeterlik	89.13	18.64	37.00	125.00

Tablo 13 incelendiğinde, katılımcıların uygulanan ölçme araçlarından alabilecekleri en düşük ve en yüksek puanlar göz önünde bulundurulduğunda yalnızlık düzeyi ortalamalarının düşük seviyede, akıllı telefon bağımlılığı ortalamalarının orta düzeyde, anne algısı, baba algısı ve sosyal öz-yeterlik puan ortalamalarının ise yüksek seviyede olduğu ifade edilebilir.

Değişkenler Arası Korelasyonel İlişkiler

Araştırmanın alt problemlerinden olan “Akıllı telefon bağımlılığı ile yalnızlık, sosyal öz-yeterlik, anne algısı, baba algısı, cinsiyet, kullanım amacı çokluğu, sosyal medya, sürekli internete bağlanabilme, aileyle nitelikli vakit geçirme, arkadaşlar ile nitelikli vakit geçirme ve yapılacak işin olmaması değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt bulmak amacı ile Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu analizi yapılmıştır. Tüm bu bağımsız değişkenler ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu analizi sonuçları ise Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13. Bağımsız Değişkenler ile Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

	Akıllı Telefon Bağımlılığı
Yalnızlık	.08***
Anne Algısı	-.16*
Baba Algısı	-.11**
Sosyal Öz-yeterlik	-.07
Cinsiyet	.08
Sürekli İnternete Bağlanabilme	.03
Kullanım Amacı Çokluğu	.21*
Sosyal Medya	.25*
Aileyle Nitelikli Vakit Geçirme	-.07
Arkadaşlarla Nitelikli Vakit Geçirme	-.19*
Yapılacak İşin Olmaması	.21*

* p < .001, ** p < .01, *** p < .05

Değişkenler arası ilişkiler incelendiğinde; akıllı telefon bağımlılığı ile kullanım amacı çokluğu, sosyal medya ve “yapılacak işin olmaması” arasında olumlu yönde; anne algısı ve “arkadaşlarla kaliteli vakit geçir” arasında ise ters yönde anlamlı ilişkiler bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu bulgu, aynı zamanda inceleme modeline ilişkin regresyon analizlerine de istatistiksel bir dayanak sağlamaktadır.

Bağımsız Değişkenlerin Akıllı Telefon Bağımlılığı Üzerindeki Yordayıcı Etkileri

Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

İnceleme modelinde yer alan bağımsız değişkenlerin akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki değişimi yordama durumları çoklu regresyon analizi ile sınanmıştır. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 14. Katılımcıların Akıllı Telefon Bağımlılığının Yordanmasına İlişkin Yapılan Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	S. hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>	İkili r	Kısmi r
Sabit	24.43	3.95		6.18	.00	-	-
Yalnızlık	.08	.09	.03	.84	.40	.08	.03
Anne Algısı	-.07	.03	-.14	-2.81	.01	-.16	-.11
Baba Algısı	.00	.02	-.00	-.02	.98	-.11	-.00
Sosyal Öz-yeterlik	-.02	.02	-.05	-1.10	.27	-.07	-.05
Cinsiyet	2.05	.69	.11	2.98	.00	.08	.12
Sürekli İnternete Bağlanabilme	.48	.69	.03	.69	.49	.03	.03
Kullanım Amacı Çokluğu	.58	.22	.12	2.70	.01	.21	.11
Sosyal Medya	4.0	1.00	.17	4.02	.00	.25	.16
Aileyle Nitelikli Vakit Geçirme	.34	.37	.04	.93	.35	-.07	.04
Arkadaşlarla Nitelikli Vakit Geçirme	-1.18	.33	-.16	-3.60	.00	-.19	-.15
Yapılacak İşin Olmaması	1.06	.26	.16	4.11	.00	.21	.17

$R = .41$, $R^2 = .17$, $F_{(11, 608)} = 10.91$, $p = .000$

Tablo 15 incelendiğinde modelin, akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki varyansın %17'sini anlamlı biçimde açıklayabildiği görülmektedir. Bununla birlikte modelde tanımlanan bağımsız değişkenlerden sadece altısı bu açıklama düzeyine anlamlı katkı sağlamıştır. Bir başka ifade ile akıllı telefon bağımlılığının altı anlamlı yordayıcısı ortaya çıkmaktadır. Bunlar anne algısı, cinsiyet (kızlar lehine), kullanım amacı çokluğu, sosyal medya, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme ve yapılacak işin olmaması değişkenleridir. Regresyon katsayıları işaret yönünden incelendiğinde bu altı değişkenin dördünün akıllı telefon bağımlılığı üzerinde olumlu, ikisinin de ters etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yordayıcı değişkenlerin yordama gücü hakkında görece fikir edinebilmek amacıyla standardize regresyon katsayıları (β) incelendiğinde (Büyüköztürk, 2015) ise, akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki değişime en yüksek katkıyı sosyal medyanın (kullanım amacı) yaptığı, bunu sırasıyla yapılacak işin olmaması, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme, anne algısı, kullanım amacı çokluğu ve cinsiyetin (kızlar lehine) izlediği söylenebilir. Pearson momentler korelasyonu analizinin ardından akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkisi tespit edilemeyen yalnızlık, baba algısı, sosyal öz-yeterlik, sürekli internete bağlanabilme durumu ve aileyle nitelikli vakit geçirme değişkenleri, araştırmanın nitel boyutundan gelen bulgular ve alanyazında bu değişkenlere güçlü vurgu

yapılması dolayısıyla regresyon analizine alınmış ancak bu sınırlılığı ortadan kaldırmak ve yordayıcıların akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki varyansı açıklamaya ilişkin katkılarını daha açık biçimde görebilmek amacıyla aşamalı regresyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

Aşamalı regresyon analizinde akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki varyansa anlamlı katkı sağladıkları belirlenen değişkenler, çoklu regresyon analiziyle ortaya koyulan görelî önem sıralarına göre analize dahil edilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 15. Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcı	B	Standart Hata	β	ΔR^2
1	Sosyal Medya	5.78	0.91	0.25	0.06
	Sabit	19.48	0.82		
2	Sosyal Medya	5.18	0.90	0.22	0.03
	Yapılacak İşin Olmaması	1.24	0.26		
	Sabit	15.06	1.24		
3	Sosyal Medya	4.86	0.90	0.21	0.02
	Yapılacak İşin Olmaması	1.14	0.26		
	Arkadaşlarla Nitelikli Vakit Geçirme	-1.14	0.29		
	Sabit	20.10	1.77		
4	Sosyal Medya	4.93	0.89	0.21	0.02
	Yapılacak İşin Olmaması	1.12	0.26		
	Arkadaşlarla Nitelikli Vakit Geçirme	-1.04	0.29		
	Anne Algısı	-0.07	0.02		
	Sabit	28.37	2.80		
5	Sosyal Medya	3.81	1.00	0.16	0.01
	Yapılacak İşin Olmaması	1.09	0.26		
	Arkadaşlarla Nitelikli Vakit Geçirme	-1.03	0.29		
	Anne Algısı	-0.07	0.02		
	Kullanım Amacı Çokluğu	0.51	0.21		
	Sabit	26.27	2.93		
6	Sosyal Medya	4.04	0.99	0.17	0.02
	Yapılacak İşin Olmaması	1.07	0.26		
	Arkadaşlarla Nitelikli Vakit Geçirme	-1.08	0.28		
	Anne Algısı	-0.08	0.02		
	Kullanım Amacı Çokluğu	0.55	0.21		
	Cinsiyet (Kız)	2.25	0.67		
	Sabit	25.19	2.92		

* $p < .001$, ** $p < .01$, *** $p < .05$

Tablo 15 incelendiğinde, yordayıcı değişkenlerin akıllı telefon bağımlılığındaki değişimi açıklayabilme güçlerine ilişkin olarak çoklu regresyon analiziyle belirlenen görelî önem sırasının kısmen yer değiştirdiği anlaşılmaktadır. Buna göre, akıllı telefon bağımlılığındaki varyansa en yüksek anlamlı katkıyı sosyal medya sağlamaktadır. Tek başına akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki varyansın %6'sını açıklayabilmektedir. Sonrasında %3'lük katkı düzeyi ile yapılacak işin olmaması gelmektedir. Bunu % 2

katkı düzeyi ile arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme, % 2 katkı düzeyi ile anne algısı, %2 katkı düzeyi ile cinsiyet (kızlar lehine) ve % 1'lik katkı düzeyi ile kullanım amacı çokluğu izlemektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Nitel Bulguların Tartışılması

Odak grup görüşmesine ait veriler; çözümlenmesinin ardından 6 tablo altında gruplanmış ve bunlar bulgular kısmında verilmiştir. “Akıllı telefon bağımlılığı nedir?” sorusuna verilen cevaplar “katılımcının kendi yaşantısından hareketle” verdiği cevaplar ve “katılımcının çevresel gözlemlerinden hareketle verdiği cevaplar” başlığı altında ele alınmıştır. Katılımcının kendi yaşantısından hareketle verilen cevapların, telefonu yanından ayırmamak, telefonu bırakmak isteyip bırakamamak ve telefonsuz vakit geçirememek çerçevesinde olduğu ortaya çıkmıştır. Cevaplardan yola çıkıldığında, akıllı telefonun katılımcıların hayatında vazgeçilmez bir yere sahip olduğu, bir dakika bile olsa yanlarından ayırmak istemedikleri, ayırmaya çalışsalar dahi başarılı olamadıkları görülmektedir. Küçük yaşlardan itibaren çeşitli teknolojik cihazlarla tanışan ve şu anda ergenlik çağındaki olan bu bireylerin akıllı telefonu adeta bir madde bağımlılığında olduğu gibi tarif etmiş olmaları akıllı telefon bağımlılığının boyutlarına ilişkin fikir vermektedir. Akıllı telefonlarda bulunan ve sürekli bildirim veren bazı uygulamalar bu cihazların aşırı kullanımına neden olmaktadır. Alışkanlık yapan bu kullanım bir süre sonra bağımlılık yapan akıllı telefon kullanımına önemli katkı sağlamaktadır (Van Deursen ve diğerleri, 2015). Alanyazında akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili yürütülen araştırmalara bakıldığında akıllı telefonların kullanım süresi de araştırma konusu edilmiştir. Bu araştırmalarda akıllı telefon kullanım süresinin akıllı telefon bağımlılığını arttıran bir faktör olduğu ortaya koyulmuştur (Dikeç ve diğerleri, 2017; Çakır ve Oğuz, 2017; Durak ve Seferoğlu, 2017).

Katılımcıların akıllı telefon bağımlılığı nedir sorusuna çevresel gözlemlerinden hareketle verdiği cevaplar, anne-babayı gözlem sonucu verilen cevaplar ile sosyal çevreyi gözlem sonucu verilen cevaplar olarak iki alt başlığa ayrılmıştır. Anne babayı gözlem sonucu verilen cevaplar, anne babanın sosyal medyada takılı kalması ve anne babanın boş vakitlerinde kendilerini akıllı telefona vermesi çerçevesinde olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden, anne ve babalarının yaş istatistikleri istenmemiş olsa da öğrencilerin yaşları dikkate alındığında anne babalarının, genelde orta yaş döneminde olduğu tahmin edilmektedir. Sosyal medya kullanımının genç yaşlı fark etmeden her

insanın ilgi alanına girdiği günümüzde, orta yaş grubunda olan insanların da akıllı telefonlarını yoğun biçimde kullandıkları sonucuna ulaşılabilir. Bu noktada ebeveynlerin birçoğu çocuklarını aşırı telefon kullanımı konusunda eleştirirken, kimisinin farkında olmadan kimisinin de farkında olarak, yoğun şekilde akıllı telefon kullandığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Alanyazında yetişkinlere yönelik yapılan bir çalışmada akıllı telefonların sosyal kullanımı ve sosyal stres yaş büyüdükçe azalmakta, bu da bağımlı akıllı telefon kullanımını düşürmektedir (Van Deursen ve diğerleri, 2015). Sosyal medyada arkadaş veya akrabalar ile görüşme, siyasi veya dini fikirlerini paylaşma, grup paylaşımları yapma gibi etkinliklerin Türk insanının ilgisini fazlasıyla çektiği gözlenmektedir. Bu durum sosyal medyanın, dolayısıyla da akıllı telefon kullanımının genç yaşlı her insanda yoğun olmasına neden olmaktadır.

Sosyal çevreyi gözlem sonucu verilen cevaplar, insanların her anını paylaşmaya çalışması, telefonunu yanından ayırmama, birden fazla telefon kullanma, boş zamanların tamamını telefonla geçirme ve iş yapıyor olsa dahi telefonsuz vakit geçirememesi çerçevesinde olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin ergenlik dönemi içinde oldukları bilinmektedir. Bu öğrencilerin sosyal çevrelerinin de genelde yaşlıları olan ergenlerden oluştuğu düşünülmektedir. Bu yaş grubunda sosyal medya kullanımı ve bu mecradan sürekli paylaşım yapmak oldukça önemlidir. Alanyazına bakıldığında sosyal medya kullanımı birçok araştırmada akıllı telefon bağımlılığını arttıran bir unsur olarak yer almaktadır (Meral, 2017; Minaz ve Bozkurt, 2017; Durak ve Seferoğlu, 2017; Enez Darçın ve diğerleri, 2016; Salehan ve Negahban, 2013). Yanında birden fazla telefon bulundurma durumu Türkiye’de bağlantı ücretlerinin günümüze göre pahalı olduğu dönemlerde daha fazla yaygınken günümüzde ciddi oranda azalmıştır. Bunda çift hatlı telefonların varlığının da etkisi bulunmaktadır. Ancak kimi insanların özellikle iş ve kişisel telefonlarını ayrı olarak bulundurdukları da bilinmektedir. Birden fazla telefon bulundurmaktan ziyade bu telefonlara ne yoğunlukta vakit ayrıldığına bağımlı kullanım için daha önemli olduğu düşünülmektedir. Boş zamanların tamamının telefona ayrılıyor oluşu ciddi bir problem durumudur. Kullanım süresi arttıkça akıllı telefon bağımlılığının arttığını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (Dikeç ve diğerleri, 2017; Çakır ve Oğuz, 2017; Durak ve Seferoğlu, 2017). Günümüzde insanların ufak bir boşlukta dahi telefonuna sarılması, bunu yaparken diğer insanları (eş, çocuklar, arkadaşlar vs) ihmal etmesi mümkündür. Yolda yürürken, durakta otobüs beklerken, kişisel ihtiyaçlarını giderirken ve hatta araç kullanırken dahi, bulunan en ufak boşlukta insanlar telefonuna

sarılabilmektedir. Bu durum özellikle yaya ve araç trafiği için de önemli tehlikeleri beraberinde getirmektedir.

Katılımcılara “etrafınızda akıllı telefon bağımlısı olarak düşündüğünüz kişiler diğer insanlarla nasıl iletişim kuruyor” sorusu sorulmuş ve bu soruya verilen cevaplar akıllı telefon bağımlısı birey-sosyal çevre ilişkisi başlığı altında ele alınmıştır. Bu başlık altındaki cevaplar, yüz yüze iletişim yerine BİT’e dayalı iletişimi tercih etme, akıllı telefonların sosyal etkileşimi geliştiriyor oluşu ve akıllı telefonların yoğun kullanımı sebebiyle sosyal etkileşime daha az zaman ayırma çerçevesinde gelmiştir. Akıllı telefonların yaygınlaştığı günümüzde bu cihazlara yüklenebilen çeşitli sohbet ve mesajlaşma uygulamaları ortaya çıkmıştır. Bunların bir kısmı yoğun talep görmekte ve hemen herkesçe kullanılmaktadır. Ancak bazı insanlar bu araçları abartılı düzeyde kullanmaktadır. Öyle ki aynı ortamda bulunurken dahi yüz yüze konuşmak yerine bu araçlardan faydalanan, doğrudan iletişim kurmak yerine akıllı telefonlar üzerinden iletişim kuranların olduğu gözlenmektedir. Bu durum kişilerin yüz yüze olan iletişimlerini sınırlandırmaktadır. Ancak kimi insanlar içinde bu şekilde iletişim kurmak yüz yüze iletişim kurmaktan daha kolay olduğu için tercih edilmektedir.

Katılımcılara “sizce insanlar neden akıllı telefon bağımlısı olurlar” sorusu sorulmuş ve bu soruya verilen cevaplar akıllı telefon bağımlılığının bireysel nedenleri ve toplumsal nedenleri (çevresel etki ve anne-baba etkisi) başlıkları altında ele alınmıştır. Bireysel nedenler başlığı altındaki cevaplar, akıllı telefonla bir şeyler yapmayı eğlenceli bulmak, daha kolay arkadaşlık kurabilmek ve gerçek yaşamdaki sorunlardan kaçmak çerçevesinde gelmiştir. Akıllı telefonların internet bağlantısına sahip olması bu cihazları daha eğlenceli hale getirmektedir. Online oynanan oyunlar ve sosyal medya uygulamaları başta olmak üzere birçok uygulama için gerekli olan internetin, bağımlı akıllı telefon kullanımını da artırabileceği düşünülmektedir. Ancak internet olsun veya olmasın birçok insana göre akıllı telefonlar vakit geçirmek ve boş zamanlarını doldurmak için ilk tercih edilen cihazlar haline gelmiştir. Yalnızca internet bağlantısı olduğunda ulaşılan sosyal medya uygulamaları ve çeşitli arkadaşlık siteleri vasıtasıyla yeni insanlarla tanışmak, onlarla sorunlarını paylaşmak veya eğlenceli aktivitelerle gerçek yaşamdaki sorunlardan uzaklaşmak özellikle ergen yaştaki bireyler için mümkün olmaktadır. Normalde yüz yüze iletişim kurmakta zorlanan kimi bireylerin akıllı telefonlara yüklenebilen çeşitli sohbet

ve mesajlaşma uygulamaları sayesinde daha rahat iletişim kurabildiği ve bu sayede bazı iletişim kazalarının da engellenebildiği düşünülmektedir.

Toplumsal nedenlerden çevresel etkiler başlığı altındaki cevaplar, arkadaşlar arası ortak noktaların/konuların az olması, telefon kullanımında birbirinden etkilenme, telefon kullanımının sosyal yaşamın bileşeni haline gelmesi, beğenilme ve popüler olma isteği, sosyal çevrenin darlığı/yalnızlık, yeni tanışılan birini etkileme isteği, akıllı telefon ile sosyal medya üzerinden iletişim kurmayı daha az riskli bulma ve gerçek yaşamdaki arkadaşlık ilişkilerinin niteliği çerçevesinde gelmiştir. Lee ve Lee (2017) akranlarının kabulünü kazanmak için akıllı telefon kullananların bağımlılık düzeyinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Bae (2015) arkadaşlık tatmininin yüksek olmasının bağımlı telefon kullanımını azalttığını ortaya koymuştur. Lee ve diğerleri (2014) sosyal etkileşim kaygısı ve akıllı telefonun zorlayıcı kullanımının pozitif ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca yalnızlık ve akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğunu ele alan çalışmalar bulunmaktadır (Pathak ve Mhaske, 2017; Dikeç ve diğerleri, 2017; Bian ve Leung, 2015; Tan, Pamuk ve Dönder, 2013; Şar, 2013). Ergenlik çağındaki bireylerin arkadaşlık ilişkileri oldukça önemlidir. İyi ve tanınan bir çevrede olmak, popüler kişilerin arasında yer almak ve her yaptığı konuşulan birisi olmak veya böyle kişilerin arasında bulunmak birçok ergen birey için önemlidir. Bu beğenilme ve popüler olma isteği, günümüzde sadece gerçek yaşamda değil sosyal medyada da popüler olma arzusunu doğurmaktadır. Özellikle geniş bir çevresi olan, yalnızlık yaşamayan bireylerin akıllı telefon bağımlılığının daha az olacağı düşünülse de sosyal medyada aktif bir bireyse, akıllı telefon bağımlılığının artabileceği düşünülmektedir. Sosyal çevresi dar olan veya yalnızlık yaşayan bireylerin ise bu yalnızlığın olumsuz etkilerini daha az yaşamak için akıllı telefonlarını daha fazla kullanabileceği varsayılmaktadır. Ergenlik döneminde ön plana çıkan romantik ilişkiler ve karşısındakini etkileme isteği ile akıllı telefonların daha fazla kullanılması mümkündür. Bu kullanım konuşma ve mesajlaşmanın artması, sosyal medyada yapılan paylaşımların artması şeklinde olabilecektir. Gerçek yaşamdaki arkadaşlarıyla konuşacak ortak konuların az olması durumunda bireylerin telefonlarına yönelmesi, karşısındaki kişiyle diyalog kurmak yerine akıllı telefonuyla vakit geçirmek istemesi mümkün olacak, ayrıca gerçek yaşamdaki arkadaşlıklarından memnun olmayan birey sosyal medya yoluyla arkadaşlıklar edinmeye ve bu nedenle akıllı telefonunu daha fazla kullanacaktır.

Toplumsal nedenlerden anne baba etkisi başlığı altındaki cevaplar, anne-baba ile ilişkilerin kötü olması, ailesi tarafından dikkate alınmamak, aileye doğrudan söylenemeyen şeyler, ailesiyle sorunlar yaşarken başkaları tarafından anlaşılıyor olmak ve aileyle konuşulacak ortak konuların olmayışı çerçevesinde gelmiştir. Alan yazına bakıldığında Lee ve Lee (2017) ailesine bağlılık düzeyi yüksek olanların akıllı telefon bağımlılığının düşük olduğunu, Bae (2015) demokratik anne-baba stiline hakim olduğu evlerde bağımlı telefon kullanımının düşük olduğunu, Chiu (2014) ise aile stresinin akıllı telefon bağımlılığının pozitif yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. Ergenlik dönemindeki bireylerin zaman zaman aileleri ile tartışma yaşaması mümkündür. Bu tartışmalar çoğunlukla geçici kırgınlar doğursa da kimi zaman da uzun süreli sıkıntıların yaşanmasını tetikleyebilmektedir. Böyle dönemlerde ergen bireylerin ailesine tepki amacıyla odasına çekilmesi, bilgisayarda, tablette veya akıllı telefonda daha fazla vakit geçirmesi mümkündür. Ebeveynleri ile uzun dönemli sıkıntı yaşayan bireylerde ise başta akıllı telefon kullanımı olmak üzere bu kullanım artacaktır. Bu bireylerin aileleri ile yaşadıkları sorunları tanıdıkları veya tanımadıkları kişilerle iletişime geçip anlatmaları veya yazmaları mümkünken anlattığı kişinin bu durumda olan bireye söyleyeceği olumlu birkaç kelime bireyin bu davranışını pekiştirebilmektedir. Elbette bu ortam kötü niyetli kişilerin istismarına açık bir durum da meydana getirmektedir. Ergenlerin kimi zaman da sosyal medya uygulamalarından “takipçilerine” dert yanması, ailesini bu kişilere şikayet etmesi, burada bir paylaşım ortamı oluşturması mümkün görünmektedir. Ailesiyle konuşacak ortak konuları olmayan, ailesince anlaşılmayan bireylerin özellikle sosyal medyada ve diğer online platformlarda teselli araması, bunu da en kolay şekilde akıllı telefonları vasıtasıyla yapıyor olmaları akıllı telefon bağımlılığını artıracak bir unsur olarak görülmektedir.

Nicel Bulguların Tartışılması

Araştırmanın nicel boyutunda lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri sosyo-psikolojik bakıştan hareketle; yalnızlık, anne algısı, baba algısı, sosyal öz-yeterlik, cinsiyet (kızlar lehine) ile odak grup görüşmesi neticesinde elde edilen ve kişisel bilgi formuna eklenen değişkenlerden; kullanım amacı çokluğu, sosyal medya, sürekli internete bağlanabilme, aileyle nitelikli vakit geçirme, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme ve yapılacak işin olmaması çerçevesinde ele alınmıştır. Bu doğrultuda bir inceleme modeli geliştirilmiş, ardından bağımsız değişkenlerin akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki değişimi yordama durumları çoklu ve aşamalı regresyon analizleriyle incelenmiştir.

Sonuçlara bakıldığında, akıllı telefon bağımlılığının anlamlı yordayıcıları anne algısı, cinsiyet (kızlar lehine), kullanım amacı çokluğu, sosyal medya, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme ve yapılacak işin olmaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu altı değişken birlikte, akıllı telefon bağımlılığındaki değişimin %17'sini açıklayabilmektedir. Akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki değişimi yordamaya yönelik önem sırası ise; sosyal medya, yapılacak işin olmaması, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme, anne algısı, cinsiyet ve kullanım amacı çokluğu biçimindedir.

Araştırma sonuçlarına göre, akıllı telefon bağımlılığının en önemli yordayıcısı sosyal medyadır. Araştırmanın başında yapılan odak grup görüşmesinde, katılımcıların akıllı telefon kullanım amacı olarak en çok sosyal medyayı belirtmesi sonucu, kişisel bilgi formunda bu amaca yer verilmiştir. Araştırmanın nicel boyutunda toplanan ve değerlendirmeye alınan veriler içinde en çok işaretlenen kullanım amacı sosyal medya olmasa da akıllı telefon bağımlılığı ile en yüksek düzeyde ilişkisi olan kullanım amacı ve araştırma değişkeni sosyal medya olmuştur.

Alanyazına bakıldığında da sosyal medyanın akıllı telefon bağımlılığı ile pozitif yönde anlamlı ilişkilerinin olduğu çalışmalara rastlanmaktadır. Meral (2017) lise öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmada öğrencilerin kullanım amaçlarını da değerlendirmeye almış ve kullanım amacı olarak sosyal medya en yüksek ortalama puana sahip olurken, kullanım amacı olarak konuşma en düşük puan ortalamasına sahip olmuştur. Enez Darçın ve diğerleri (2016) ise üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmada, telefon kullanmasındaki ana amacı sosyal medyaya erişim olanların akıllı

telefon bağımlılık puanı ortalamalarının anlamlı şekilde yüksek çıktığını ortaya koymuştur. Araştırma grubunun üniversite öğrencilerinden oluştuğu bir diğer çalışmada Minaz ve Bozkurt (2017) katılımcıların akıllı telefonlarını en çok sosyal ağ sitelerine bağlanmak için kullandığını belirlemiştir. Salehan ve Negahban (2013) akıllı telefonlara yüklenebilen sosyal medya uygulamalarının kullanımının, cep telefonu bağımlılığını anlamlı şekilde yordadığını tespit etmiştir.

Günümüzde her yaşta insan için sosyal medya araçları oldukça önemli hale gelmiştir. Özellikle genç nüfusun sosyal medyayı bir popülerleşme aracı olarak kullandığı görülmektedir. Akıllı telefonların taşınabilir olması, fotoğraf/video çekebiliyor olması ve bu fotoğraf/videoların çok hızlı biçimde istenilen formatta paylaşılmasının mümkün olması, sosyal medya uygulamalarının en çok telefonlardan ulaşılmasına neden olmaktadır. Bu durumun akıllı telefon kullanım süresini arttırdığı ve bağımlı bir kullanıma yol açtığı düşünülmektedir.

Araştırmada akıllı telefon bağımlılığını önemli biçimde yordayan bir başka değişken de yapılacak işin olmamasıdır. Araştırmanın başında yapılan odak grup görüşmesinde katılımcılardan bazılarının “işim olmasa akıllı telefon kullanımım artar” gibi ifadelerinden yola çıkarak, kişisel bilgi formunda “yapacak işimin olmadığı dönemlerde akıllı telefon kullanımım artar” demografik sorusuna yer verilmiştir. Alanyazına bakıldığında boş olunan zamanlarda akıllı telefon kullanımı ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkiye’de lise öğrencilerinin genellikle haftada 40 saat derse girdikleri, birçoğunun ders saatleri dışında çeşitli kurslara devam ettiği ve hafta sonu dahi genelde ders ağırlıklı kurs programlarına devam ettikleri gözlenmektedir. Bu öğrencilerin birçoğunun akıllı telefon, bilgisayar, tablet gibi cihazlara ayırabilecek sınırlı zamanlarının olacağı; ancak okul derslerinin ve kurslarının sıkı olmadığı veya öğrencinin artık ders ve kurslara yoğunlaşmakta zorlandığı durumlarda akıllı telefon kullanımının artabileceği düşünülmektedir.

Akıllı telefon bağımlılığını anlamlı biçimde yordayan bir başka değişken de arkadaşlarla nitelikli vakit geçirmedir. Araştırmanın başında yapılan odak grup görüşmesinde katılımcılardan bazılarının “arkadaşlarımla kaliteli vakit geçiriyor olmam durumunda akıllı telefon kullanımım azalır” gibi ifadelerinden yola çıkarak kişisel bilgi formunda “arkadaşlarımla kaliteli vakit geçirdiğim dönemlerde akıllı telefon kullanımım azalır” demografik sorusuna yer verilmiştir. Alanyazın incelendiğinde arkadaşlara

bağıllık, tatminkar arkadaşlık ilişkileri ve kişilerarası problemler ile akıllı telefon bağıllılığı arasındaki ilişkiye bakan çalışmalara rastlanmıştır. Lee ve Lee (2017) arkadaşlarına bağıllık düzeyi yüksek olanların akıllı telefon bağıllılık düzeylerinin düşük olduğunu belirlemiştir. Bae (2015) yürüttüğü çalışmasında arkadaşlık ilişkilerinden tatmin düzeyi yüksek olan bireylerin akıllı telefon bağıllılık düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur. Chen ve diğerleri (2016) genç yetişkinler üzerinde yürüttüğü çalışmasında kişilerarası problemlerin akıllı telefon bağıllılığı ve olumsuz duygular arasında anlamlı bir aracı olduğu belirlemiştir.

Akıllı telefon bağıllılığını anlamlı biçimde yordayan bir başka değişken de anne algısıdır. Ancak anne algısı ile aynı ölçekte yer alan baba algısının akıllı telefon bağıllılığı üzerindeki varyansa anlamlı katkı sağlamadığı tespit edilmiştir. Alanyazına bakıldığında ergen ebeveyn ilişkileri ve ebeveyn tutumları ile akıllı telefon bağıllılığı ilişkiyi ele alan çalışmalara rastlanmıştır. Lee ve Lee (2017) Güney Kore’de 3000 ergen birey üzerinde yürüttüğü araştırmasında anne ve babasıyla ilişkileri zayıf olan ergenlerin akıllı telefon bağıllılık eğiliminin daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Bae (2015) demokratik aile tutumunun, bağıllı akıllı telefon kullanımı ile negatif ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Chiu (2014) üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmasında aile stresinin akıllı telefon bağıllılığının pozitif yordayıcısı olduğunu belirlemiştir. Toda ve diğerleri (2008) yalnızca kadın katılımcıların olduğu çalışmasında algılanan anne baba yetiştirme tutumları ile cep telefonu bağıllılığı arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ancak algılanan anne yetiştirme tutumlarından yüksek bakım/yüksek koruma tutumunun, düşük bakım/düşük koruma tutumuna göre anlamlı şekilde daha yüksek cep telefonu bağıllılığına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Lin ve Gau (2013) takıntılı internet kullanımının düşük anne sevgisi/bakımı ve düşük algılanan aile desteğiyle ilişkili olduğunu saptamıştır. Altıntaş ve Öztapak (2016) internetin olumsuz sonuçları ve demokratik anne baba tutumu arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişki olduğunu ancak koruyucu-istekçi anne baba tutum ile arasında orta düzeyde pozitif ilişkilerin olduğunu tespit etmiştir.

Akıllı telefon bağıllılığını anlamlı biçimde yordayan bir başka değişken de cinsiyettir. Araştırmada kız öğrencilerin akıllı telefon bağıllılığı daha yüksek çıkmıştır. Cinsiyete ilişkin çıkan bu sonuç öncül çalışmaların bazıları ile uyum sağlamaktadır. akır ve Oğuz (2017) lise öğrencileri üzerinde yürüttükleri çalışmasında kız öğrencilerin akıllı

telefon bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Doğan ve Tosun (2016) kız öğrencilerin problemleri cep telefonu kullanma düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Lee ve Lee (2017) kızların akıllı telefon bağımlılık düzeyinin erkeklerden daha fazla olduğunu belirlemiştir. Kwon ve Paek kadınların akıllı telefon bağımlılığı skorlarının erkeklerden daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Van Deursen ve diğerleri (2015) kadınların bağımlılık oluşturan akıllı telefon davranışı geliştirme riskinin erkeklerden daha yüksek olduğunu, Lee ve diğerleri (2014) ise erkeklerde internet bağımlılığı, kadınlarda akıllı telefon bağımlılığının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Akıllı telefon bağımlılığı ölçek geliştirme ve uyarlama araştırmalarında da kızların puan ortalamasının erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu saptayan çalışmalar mevcuttur (Kwon ve diğerleri, 2013; Demirci, Orhan, Demirdaş, Akpınar ve Sert, 2014). Bazı araştırmalarda ise erkeklerin akıllı telefon bağımlılık düzeyi daha yüksek çıkmıştır. Durak ve Seferoğlu (2017) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı ortalamalarının kız öğrencilere oranla daha yüksek olduğunu, Şar (2013) erkeklerin kızlara göre daha fazla problemleri mobil telefon sorunu yaşadığını ortaya koymuştur. Akıllı telefon bağımlılık düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı fark bulunmayan araştırmalara da alanyazın taramasında rastlanmıştır. Meral (2017) lise öğrencileri üzerinde, Süler (2016) ile Minaz ve Bozkurt (2017) ise üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmalarında cinsiyet ve akıllı telefon bağımlılığı arasında anlamlı bir fark bulunmadığını tespit etmiştir.

Akıllı telefon bağımlılığını anlamlı biçimde yordayan son değişken ise kullanım amacı çokluğudur. Araştırmaya ait kişisel bilgi formunda araştırmaya katılanlara akıllı telefon kullanım amaçları sorulmuştur. Katılımcıların en çok işaretlediği kullanım amacı müzik dinlemek olurken, akıllı telefon bağımlılığını en iyi yordayan kullanım amacı sosyal medya olmuştur. Bu amaçlar değerlendirilirken işaretlenen amaç sayısı kapsamında ele alınmıştır. İşaretlenen amaç sayısı çoğaldıkça akıllı telefon bağımlılığının arttığı saptanmıştır. Kişilerin akıllı telefon kullanması için birçok gerekçe bulunmaktadır. Kimisi yalnızca konuşmak, mesajlaşmak, fotoğraf ve video çekmek amacıyla akıllı telefonunu kullanırken birçok insan için bu özellikler “sıradan” olarak görülmektedir. İnternete bağlanmak, sosyal medyada gezinmek, bankacılık ve finans işlerini yürütmek, spor veya egzersiz yapmak, kitap okumak, yer/yön bulmak ve buna benzer birçok amaç

için akıllı telefonlar kullanılabilir. Akıllı telefonların kullanım amacı ne kadar çoğalır, onunla vakit geçirme olasılığı da artmaktadır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, yalnızlık akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki varyansa anlamlı katkı sağlamamaktadır. Öncül çalışmalarda yalnızlığın akıllı telefon bağımlılığını arttırdığına yönelik bulgular mevcuttur. Lise öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmalara bakıldığında; Çakır ve Oğuz (2017) akıllı telefon bağımlılığı ve yalnızlık düzeyleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu, Dikeç ve diğerleri (2017) yalnızlık puanları yüksek çıkan katılımcıların akıllı telefon bağımlılığı puanlarının da yüksek çıktığını tespit etmiştir. Meral (2017) yürüttüğü tez çalışmasında yalnızlık ölçeği puanlarının akıllı telefon bağımlılığı puanlarını pozitif yönde yordadığını ayrıca akıllı telefon kullanım süresi arttıkça yalnızlık puan ortalamalarının da düzenli olarak arttığını saptamıştır. Şar (2013) yalnızlık düzeyi arttıkça problemlerli cep telefonu kullanımının da arttığını ancak cep telefonu kullanımı arttıkça yalnızlık duygusunun azaldığını tespit etmiştir. Üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmalara bakıldığında; Bian ve Leung (2015) yalnızlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin akıllı telefon bağımlılığı düzeylerinin de yüksek olduğunu, Enez Darçın ve diğerleri (2016) toplam yalnızlık puanları ile akıllı telefon bağımlılığı toplam puanları arasında pozitif korelasyon olduğunu, Aktaş ve Yılmaz (2017) akıllı telefon bağımlılığı faktörleri ile yalnızlık arasında pozitif bir ilişki olduğunu, Pathak ve Mhaske (2017) yalnızlık ile akıllı telefon bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki olduğunu, Tan, Pamuk ve Dönder (2013) de yalnızlık ile problemlerli cep telefonu kullanımının önemli düzeyde ilişkili olduğunu belirlemiştir.

Araştırmada yalnızlık ve akıllı telefon bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişkinin çıkmamasının, araştırmanın modeli ile alakalı olduğu düşünülmektedir. Araştırmada çok sayıda değişken yer almaktadır. Katılımcılara uygulanan dört adet ölçeğin yanında kişisel bilgi formunda yalnızlıkla alakalı bir adet olmak üzere toplam beş adet soru mevcuttur. Yalnızlık ve akıllı telefon bağımlılığı tek başına veya daha az değişkenle ele alınmış olsa aralarında bir ilişki çıkabilecekken bu modelde yukarıda sayılan gerekçelerden dolayı ilişki çıkmadığı düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, sosyal öz-yeterlik akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki varyansa anlamlı katkı sağlamamaktadır. Sosyal öz-yeterlik ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Chiu (2014) üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmasında sosyal öz-yeterlik ile akıllı telefon

bağımlılığı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışma sonucuna göre sosyal öz-yeterlik düzeyi yüksek olan bireylerin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri yüksek bulunmuştur. Tartışmaya katkı sağlamak amacıyla sosyal dışadönüklük kavramı ile cep telefonu bağımlılığı ve internet bağımlılığı odaklı çalışmalar da ele alınmıştır. Bianchi ve Philips (2005) sosyal dışadönüklük ile problemli cep telefonu kullanımı, Hong, Chiu ve Huang (2012) ise sosyal dışadönüklük ile cep telefonu bağımlılığı arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Kaur (2018) ergen bireyler üzerinde yürüttüğü çalışmasında internet bağımlılığı ile sosyal öz-yeterlik algısı arasında negatif bir ilişki olduğunu yani sosyal öz-yeterlik düzeyi düşük bireylerin internet bağımlılıklarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. İskender ve Akın (2010) ise üniversite öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmasında sosyal öz-yeterlik algısının internet bağımlılığını negatif olarak yordadığını, yani sosyal öz-yeterlik düzeyi yüksek bireylerin internet bağımlılık düzeylerinin düşük olduğunu belirlemiştir. Doğrudan sosyal öz-yeterliği ele almayan ancak sosyal ilişkilerle alakalı çalışmalar da mevcuttur. Lee ve Lee (2017) arkadaşlarına bağlılık düzeyi yüksek olanların akıllı telefon bağımlılığının düşük olduğunu, Bae (2015) arkadaşlık tatmininin yüksek olmasının bağımlı kullanımı düşürdüğünü belirlemiştir.

Akıllı telefonlar kablosuz ağlar veya mobil ağ vasıtasıyla uygun olan her ortamda internete bağlanabilen cihazlardır. Bu cihazlarla internete bağlanmadan bazı uygulamaları çalıştırmak mümkün değildir. Oyunların birçoğu internet bağlantısı gerektirmekte, sosyal medya uygulamaları internet olmadığında çalışmamakta, kısaca internete gereksinim duyan hiçbir uygulama, bağlı olunmadığında çalışmamaktadır. Günümüzde internete bağlanmak eskiden olduğu kadar zor ve pahalı değildir ancak ergenlik çağındaki birçok birey anne ve babasından gelecek harçlığa ihtiyaç duymakta ve çoğu bu harçlıklar ile ön ödemeli hatlarına TL yüklemesi yapabilmektedir. Bu yüklemeler ile de internet paketi satın almaktadır. Tabii bu imkana sahip olamayan, yalnızca evde, kafede veya herhangi bir mekanda kablosuz ağa bağlanabilen, hatta yalnızca arkadaşının telefonunu modem olarak kullananlar da mevcuttur. Sürekli internet bağlantısına sahip olanlar içinse akıllı telefonlar çok daha cazip olmaktadır. Bu şekilde akıllı telefonda daha fazla uygulamaya erişmek, daha fazla eğlenmek mümkün olmaktadır. Sosyal medya, online mesajlaşma uygulamaları, online oyunlar, internet tabanlı video oynatma siteleri gibi uygulamalar da akıllı telefonun cazibesini artırmaktadır. Bu nedenlerle sürekli internet bağlantısına sahip olmanın akıllı telefon bağımlılığını artırması beklenirken bu

araştırma kapsamında akıllı telefon bağımlılığını anlamlı şekilde yordamadığı belirlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, aileyle nitelikli vakit geçirmek akıllı telefon bağımlılığı üzerindeki varyansa anlamlı katkı sağlamamaktadır. Araştırmanın başında yapılan odak grup görüşmesinde katılımcılardan bazılarının “ailemle güzel vakit geçirdiğim dönemlerde akıllı telefon kullanımım azalır” gibi ifadelerinden yola çıkarak kişisel bilgi formuna “ailemle kaliteli vakit geçirdiğim dönemlerde akıllı telefon kullanımım azalır” ifadesi eklenmiştir. Bu ifadenin akıllı telefon bağımlılığını anlamlı şekilde yordamadığı saptanmıştır. Alanyazına bakıldığında Lee ve Lee (2017) ailesine bağlılık düzeyi yüksek olan bireylerin akıllı telefon bağımlılık düzeylerinin düşük olduğunu belirlemiştir. Chiu (2014) yüksek düzeyde aile stresinin akıllı telefon bağımlılığının pozitif yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırma kapsamında aileyle kaliteli geçirilen dönemlerle akıllı telefon bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ergenlik dönemindeki bireyler için aile ilişkilerinden ziyade arkadaşlık ilişkileri ve arkadaşlık çevresi daha ön planda yer almaktadır. Bu duruma ergenlik döneminde önceliğin arkadaşlık ilişkilerinde olmasının yol açtığı düşünülmektedir. Ailelerin ergenlik çağında okula giden bireylerden genel beklentileri akademik başarı çerçevesinde olmaktadır. Bu dönemde ergen bireyin akıllı telefonla vakit geçirmesi veya bilgisayar, oyun konsolu gibi şeylerle ilgileniyor olması ailelerin tepkisini çekmektedir. Ayrıca aile bireyleriyle yaşanan en ufak bir iletişim sıkıntısı çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Bu soruda katılımcılar “nitelikli vakit” kavramının ne olduğunu da kestirememiş olabilir. Kimine göre kaliteli vakit ailesiyle beraber bir geziye, sinemaya gitmekten kimine göre beraber alışveriş yapmaktır. Bazıları içinse sağlıklı iletişim kuruyor olabilmek, ailesi tarafından görüşlerinin dikkate alınıyor olması bile nitelikli vakit geçirme göstergesi olabilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Akıllı telefon bağımlılığı ile kullanım amacı çokluğu, sosyal medya ve yapılacak işin olmaması arasında olumlu yönde; anne algısı ve arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme arasında ise ters yönde anlamlı ilişkiler vardır. Ancak akıllı telefon bağımlılığı ile cinsiyet, yalnızlık, baba algısı, sosyal öz-yeterlik ve sürekli internete bağlanabilme durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Yapılan doğrusal regresyon sonuçlarına göre; anne algısı, cinsiyet (kızlar lehine), kullanım amacı çokluğu, sosyal medya, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme ve yapılacak işin olmaması değişkenleri akıllı telefon bağımlılığını yordamaktadır.

Yordayıcı değişkenlerin akıllı telefon bağımlılığındaki değişimi açıklayabilme güçlerine ilişkin olarak çoklu regresyon analizine göre ise; akıllı telefon bağımlılığındaki varyansa en yüksek anlamlı katkıyı sosyal medya sağlamaktadır. Sosyal medyayı sırasıyla, yapılacak işin olmaması, arkadaşlarla nitelikli vakit geçirme, anne algısı, cinsiyet (kızlar lehine) ve kullanım amacı çokluğu izlemektedir.

- Kullanım amacı sayıca ne kadar artarsa akıllı telefon bağımlılığını da arttırdığı görülmektedir. Akıllı telefonların birçok amaçla kullanıldığı bilinmektedir. Bu cihazları kullanmayı gerektiren her bahane kullanım süresini artırmakta, sonuç olarak bağımlı bir kullanıma yol açmaktadır.
- Sosyal medya kullanımı akıllı telefon bağımlılığı ile en yüksek ilişkiye sahip kullanım amacı ve değişken olmuştur. Sosyal medya genç, yaşlı, kadın, erkek herkesçe kullanılmaktadır. Yaşayan bir dünya olması ve sürekli güncellenen içeriği dolayısıyla sık sık kontrol edilmektedir. Burada yapılan paylaşımların, alınacak “beğenilerin” ve kendisi hakkında yapılacak yorumların oldukça önemli olması, günümüzde insanların akıllı telefon kullanım süresinin artmasına neden olmaktadır. Bu durum da akıllı telefon bağımlılığını arttıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Yapılacak işin olmaması akıllı telefon kullanımının artmasına, dolayısıyla bağımlılık puanlarının da artmasına neden olmaktadır. Günümüzde birçok kişi en

ufak bir boşluk bulduğu anda telefonunu kontrol etmektedir. Araçta, evde, toplu taşımada, işte veya herhangi bir ortamda, hiç bildirim olmasa bile, telefonun ekranını açıp kapamak, sosyal medya uygulamalarına girip çıkmak sıradan hale gelmiştir. Kısaca meşgul olunmadığı ve uykuda olunmadığı her an akıllı telefonlar elimizden düşmemektedir. Bu durum bağımlı kullanımın artmasına neden olmaktadır.

- Anne algısı puanlarının yüksek olmasının akıllı telefon bağımlılığı puanlarını düşürdüğü görülmektedir. Annesiyle ilişkileri iyi olan, onunla nitelikli vakit geçirebilen, düşünceleri annesi tarafından dikkate alınan bireylerin daha az telefon kullanıyor olması mümkündür. Bu ilişkilerin iyi olması telefon, bilgisayar, televizyon gibi cihazlardan bireyi uzak tutacak ve bu cihazların bağımlı kullanımını engelleyecektir.
- Arkadaşları ile nitelikli vakit geçirebilen, çevresindeki arkadaşları tarafından anlaşıldığını düşünen, kendisini bu çevrede rahatça ifade edebilen lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılığının düşük çıkması normal görülmektedir. Bu kişiler sosyalleşme aracı olarak bir cihaza ihtiyaç duymayacak, sosyalleşme ihtiyaçlarını çevresindeki arkadaşları ile nitelikli zaman geçirip, boş zamanları iyi değerlendirebileceği etkinliklerle meşgul olacaktır.
- Doğrusal regresyon analizi sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha fazla akıllı telefon bağımlısı olduğu bulunmuştur. Kız öğrencilerin sosyal medyada daha fazla vakit geçirmesinin bu sonuca yol açtığı düşünülmektedir.

Öneriler

Bu kısımda araştırmadan elde edilen bulgu ve sonuçlara dayalı olarak bazı önerilerde bulunulmuştur.

- Bu araştırma kapsamında akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkilendirilebilecek sosyo-psikolojik değişkenleri belirlemek amacıyla yalnızca bir kez odak grup görüşmesi yapılmıştır. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda görüşme sayısı artırılarak ya da verilerin çözümlenmesinde farklı yollarda çeşitlemeler yapılarak hareket edilebilir. Bu sayede akıllı telefon bağımlılığına yol açan ve nicel ölçme araçlarının sağlayamadığı çeşitli bilgiler daha net bir şekilde ortaya konulabilir.
- Araştırmada odak grup görüşmesinden elde edilen nitel veriler soruları inceleme çerçevesinde çözümlenmiştir. Bu verilerin tümevarımcı bir analizle

çözümlemesi farklı sonuçlara ulaşmayı sağlayabilir. Bu amaçla araştırmanın ekler kısmında odak grup görüşmesine ait ham veriler yer almaktadır.

- Bu araştırma kapsamında Türkiye'nin yalnızca bir ilinden veriler toplanmıştır. Farklı iller ve bölgelerden veri toplanması durumunda daha farklı bulgulara ulaşılabilir.
- Akıllı telefonlar öğrenciler tarafından daha çok boş kalan zamanlarda yoğun olarak kullanılmaktadır. Okullarda çeşitli uzmanlar tarafından öğrencilere boş zamanlarını etkili değerlendirme eğitimleri verilmesi ve okul psikolojik danışmanlarınca bu konuda grup rehberliği çalışmaları yapılması uygun olacaktır. Ayrıca okullarda sanatsal, sportif ve kültürel faaliyetlerin artırılması ve öğrencilerin enerjilerini bu alanlarda değerlendirmesi sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin ailelerinin, çocuklarıyla nitelikli vakit geçirebilecekleri etkinlikler hakkında bilgilendirilmesi amacıyla bu kişilere ergen ve ebeveyn arasında etkili iletişim konusunda eğitimler verilmesi uygun olacaktır.
- Öğrencilerin daha nitelikli arkadaşlık ilişkileri kurması ve bu sayede bağımlılık oluşturan akıllı telefon kullanımından kendilerini korumaları için bu konuda sorun yaşayan öğrencilere grup rehberliği yapılması uygun olacaktır.
- Öğrencilerin ve ailelerinin daha bilinçli şekilde teknoloji kullanımını sağlamak amacıyla güvenli internet kullanımı, sosyal medya kullanımı ve genel itibariyle teknoloji kullanımı konusunda uzmanlarca bilgilendirilmesi uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. S. (1997). The personal origins of attachment theory. An interview with Mary Salter Ainsworth. Interview by Peter L. Rudnytsky. *Psychoanal Study Child*; 52: 386-405.
- Akın, A., Altundağ, Y., Turan, M. E. ve Akın, U. (2014). The Validity and Reliability of the Turkish Version of the Smart Phone Addiction Scale-short Form for Adolescent. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 152(November 2015), 74–77. doi:10.1016/j.sbspro.2014.09.157
- Akkapulu, E. (2005). *Ergenin sosyal yetkinlik beklentisini yordayan bazı değişkenler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Aktaş, H. ve Yılmaz, N. (2017). Üniversite gençlerinin yalnızlık ve utangaçlık unsurları açısından akıllı telefon bağımlılığı. *International Journal of Social Sciences and Education Research Volume*, 3(1).
- Allen, J. P., Moore C. M., Kuperminc, G. ve Bell, K. (1998). Attachment and adolescent psychosocial functioning. *Child Development*; 69: 1406-1419.
- Altıntaş, S. ve Öztürk, M. (2016). Ortaokul öğrencilerinin problemleri internet kullanımları ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 7(13), 109-128.
- Bae, S. M. (2015). The Relationships Between Perceived Parenting Style, Learning Motivation, Friendship Satisfaction and The Addictive Use of Smartphones With Elementary School Students of South Korea: Using Multivariate Latent Growth Modeling. *School Psychology International*. 36(5) 513–531.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc. 415-416.
- Bandura, A. (1986). The explanatory and predictive scope of self-efficacy theory. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 4(3), 359-373.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.
- Bandura, A. (1999). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Asian Journal of Social Psychology*, 2(1), 21-41.
- Bardakçı, S. ve Keser, H. (2017). *Bilişim teknolojilerinin eğitime entegrasyonu*. Ankara: Nobel Akademi.
- Bell, L. G., Cornwell, C. S. ve Bell, D. C. (1988). Peer relationships of adolescent daughters: A reflection of relationship patterns. *Family Relations*, 37(2), 171–174, doi: 10.2307/584316.
- Benbir, G., Poyraz, C. A. ve Apaydın, H. (2013). Diagnostic approach to behavioral or “non substance” addictions. *Nobel Med*, 9(3), 5–11.

- Bian, M. ve Leung, L. (2015). Linking loneliness, shyness, smartphone addiction symptoms and patterns of smartphone use to social capital. *Social Science Computer Review*, 33(1), 61-79.
- Bianchi, A. ve Phillips, J. G. (2005). Psychological predictors of problem mobile phone use. *CyberPsychology & Behavior*, 8(1), 39-51.
- Bilgin, M. (2017). Ergenin Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile Sosyal Yetkinlik, Bilişsel Hatalar ve Anne Baba Beş Faktör Kişilik Özellikleri İlişkisi.
- Bowlby, J. (1998) Developmental psychiatry comes of age. *Am J Psychiatry*; 145: 1-10.
- Büyüköztürk, Ş. (2015). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Caprara, G. V., Steca, P., Cervone, D. ve Artisticco, D. (2003). The Contribution of Self-Efficacy Beliefs to Dispositional Shyness: On Social-Cognitive Systems and the Development of Personality Dispositions. *Journal of Personality*, 71(6), 943-970. doi:10.1111/1467 6494.7106003
- Chiu, S. I. (2014). The relationship between life stress and smartphone addiction on Taiwanese university student: A mediation model of learning self-efficacy and social self-efficacy. *Computers in Human Behavior*, 34, 49-57.
- Corcoran, K, O. ve Mallinckrodt, B. (2000). Adult attachment, self-efficacy, perspective taking, and conflict resolution. *Journal of Counseling & Development*, 78(4), 473-484.
- Çakır, Ö. ve Oğuz, E. (2017). Lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ile akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişki. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2017; 12(1).
- Çelik, H. E. ve Yılmaz, V. (2016). *Lisrel 9.1 ile yapısal eşitlik modellemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Chen, L., Yan, Z., Tang, W., Yang, F., Xie, X. ve He, J. (2016). Mobile phone addiction levels and negative emotions among Chinese young adults: The mediating role of interpersonal problems. *Computers in Human Behavior*, 55, 856-866. doi:10.1016/j.chb.2015.10.030
- Çokluk, Ö., Şekercioglu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: Spss ve Lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirci, K., Orhan, H., Demirdaş, A., Akpınar, A. ve Sert, H. (2014). Akıllı telefon bağımlılığı ölçeği'nin türkçe formunun gençlerde geçerlilik ve güvenilirliği. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 24(3), 226-234. doi:10.5455/bcp.20140710040824
- Dikeç, G., Yalnız, T., Bektaş, B., Turhan, A. ve Çevik S. (2017). Relationship between smartphone addiction and loneliness among adolescents. *Bağımlılık Dergisi*, 18(4), 103 111.
- Doğan, U. ve Tosun, N. (2016). Lise öğrencilerinde problemlili akıllı telefon kullanımının sosyal kaygı ve sosyal ağların kullanımına aracılık etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2016 (22), 99-128. doi: 10.14520/adyusbd.66762

- Dokuyan, M. (2016). 12. Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne- Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1–21.
- Drapela, L. A. ve Mosher C. (2007). The Conditional Effect of Parental Drug Use on Parental Attachment and Adolescent Drug Use: Social Control and Social Development Model Perspectives. *J Child Adolesc Subst Abuse*; 16: 63-87.
- Durak, H. ve Seferoğlu, S. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Akıllı Telefon Kullanımları Ve Bağımlılık Düzeyleriyle İlgili Unsurlar. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 8(1), 1-23.
- Enez-Darçın, A., Köse, S., Noyan, C., Nurmedov, S., Yılmaz, O. ve Dilbaz, N. (2016). Smartphone addiction and its relationship with social anxiety and loneliness. *Behaviour & Information Technology*, 35:7, 520-525, DOI: 10.1080/0144929X.2016.1158319
- Erözkan, A. (2009). Ergenlerde yalnızlığın yordayıcıları. *İlköğretim Online*, 8(3), 809-819.
- Feldman, S. S. ve Wentzel, K. R. (1990). The relationship between parenting styles, son's self restraint and peer relations in early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 10(4), 439–454, doi: 10.1177/0272431690104002.
- Gresham, F. M. (1984). Social Skills and Self-Efficacy For Exceptional Children. *Exceptional Children*, 51(3), 253-264.
- Gülşen, M. (2013). *Sosyal öz-yeterlik ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Günay, G. ve Bener, O. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri. *Tsa*, 15(3), 157–171.
- Hawi, N. S. ve Samaha, M. (2017). Relationships among smartphone addiction, anxiety, and family relations. *Behaviour and Information Technology*, 36(10), 1046–1052. doi:10.1080/0144929X.2017.1336254
- Hays, R. D. ve DiMatteo, M. R. (1987). A short-form measure of loneliness. *J Pers Assess* 1987; 51:69 81. 25.
- Hong, F. Y., Chiu, S. I., ve Huang, D. H. (2012). A model of the relationship between psychological characteristics, mobile phone addiction and use of mobile phones by Taiwanese university female students. *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2152–2159, doi: 10.1016/j.chb.2012.06.020.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cut off criteria for fit indices in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1–55.
- International Data Corporation (IDC). Worldwide Mobile Phone Forecast Update, 2017–2021. <https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=US43319218>. Erişim 2, 2018.
- İskender, M. ve Akin, A. (2010). Social self-efficacy, academic locus of control, and internet addiction. *Computers and Education*, 54(4), 1101–1106. doi:10.1016/j.compedu.2009.10.014

- Jinoh, C. (2014). Analysis of influence of smart phone addiction practice on ADHD symptoms of elementary school students. *Korean Review of Crisis and Emergency Management*, 10(5), 159-178.
- Karakuş, Ö., Kırlioğlu, M., Başer, D. ve Batı, B (2012, 7-8 Kasım). *Yetiştirme yurdunda kalmakta olan ergenlerin anne baba algıları: nitel bir çalışma*. “Farklılıkları Anlamak” temalı Sosyal Hizmet Sempozyumu’nda sunuldu, Konya.
- Kaur, S. (2018). Gender differences and relationship between internet addiction and perceived social self-efficacy among adolescents. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 9(1), 106-109.
- Keskin, G. ve Çam, O. (2009). Ergenlik ve bağlanma süreci: Ruh sağlığı açısından literatürün gözden geçirilmesi. *Yeni Symposium*, 47(2), 52–59.
- Kim, K. ve Youm, Y. (2014). Korean students' smartphone usage and happiness: A gender approach to the moderating effect of parent relationship (in Korean). *Information Society & Media*, 15(3), 31–56.
- Kim, D., Lee, Y., Lee, J., Nam, J.K. ve Chung, Y. (2014). Development of Korean smartphone addiction proneness scale for youth. *PLoS ONE*, 9(5), 1-7.
- Kim, J. Y., Nam, G. W. ve Kim, I. H. (2016). Differences of usage on adolescents' gender using smartphone management applications: Focused on log data analysis (in Korean). *Korean Journal of Internet Addiction Studies*, 1, 83–90.
- Kocayörük, E. (2012). The adaptation of perception of parent scale into the Turkish culture. *Educational Research Association The International Journal of Educational Researchers 2012*, 3(2), 1-9.
- Kwon, Y. S. ve Paek, K. S. (2016). The influence of smartphone addiction on depression and communication competence among college students. *Indian Journal of Science and Technology*, 9(41). doi:10.17485/ijst/2016/v9i41/103844
- Kwon, M., Kim, D.-J., Cho, H. ve Yang, S. (2013). The smartphone addiction scale: Development and validation of a short version for adolescents. *PLoS ONE*, 8(12), doi:10.1371/journal.pone.0083558
- Larid, R. D., Pettit, G. S., Bates, J. E. ve Dodge, K. A. (2003). Parents’ monitoring-relevant knowledge and adolescents’ delinquent behavior: Evidence of correlated developmental changes and reciprocal influences. *Child Development*, 74(3), 752–768, doi: 10.1111/1467- 8624.00566.
- Lee, Y. S. (2006) Biological model and pharmacotherapy in Internet Addiction. *J Korean Med Assoc* 49(3):209–214.
- Lee, A. R. ve Lee, K. Y. (2012). The effects of parental factors, friend’s factors, and psychological factors on the addictive mobile phone use of children. *Journal of Child Education*, 21(2), 27–39.
- Lee, C. ve Lee, S. J. (2017). Prevalence and predictors of smartphone addiction proneness among Korean adolescents. *Children and Youth Services Review*, 77(April), 10–17. doi:10.1016/j.chilyouth.2017.04.002

- Lee, C. ve Kim, K. (2013). Diffusion of smartphone and youth protection policy. Seoul, Korea: National Youth Policy Institute.
- Lee, Y. K., Chang, C. T., Lin, Y. ve Cheng, Z. H. (2014). The dark side of smartphone usage: Psychological traits, compulsive behavior and technostress. *Computers in Human Behavior*, 31, 373-383.
- Lieberman, M., Doyle, A. ve Markeiwicz, D. (1999) Developmental patterns in security of attachment to mothers and fathers in late childhood and early adolescence: associations with peer relations. *Child Develop*; 70: 202-213.
- Lin, Y. H. ve Gau, S. S. (2013) Association between Morningness-eveningness and the Severity of Compulsive Internet Use: the Moderating Role of Gender and Parenting Style. *Sleep med* 14:1398–1404.
- Lin, Y. H., Chang, L. R., Lee, Y. H., Tseng, H. W., Kuo, T. B. J. ve Chen, S. H. (2014). Development and validation of the Smartphone Addiction Inventory (SPAI). *PLoS ONE*, 9(6). doi:10.1371/journal.pone.0098312
- Lowinger, S., Dimitrovsky, L., Strauss, H. ve Mogilner, C. (1995) Maternal social and physical contact: links to early infant attachment behaviors. *J Genet Psychol*; 156: 461-476.
- Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983). *Socialization in the context of the family: Parent-child interaction, Manual of child psychology*. New York, NY: John Wiley and Sons.
- Meral, D. (2017). *Lise öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığının yalnızlık, yaşam doyumu ve bazı kişisel özellikler bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Meydan, C. H. ve Şeşen, H. (2015). *Yapısal eşitlik modellemesi amos uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Minaz, A. ve Bozkurt, Ö. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Bağımlılık Düzeylerinin ve Kullanım Amaçlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 268-286.
- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2011). Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(3), 553–570. doi:10.5455/cap.20110324
- Morsünbül, Ü. (2014). İnternet Bağımlılığının Bağlanma Stilleri, Kişilik Özellikleri, Yalnızlık Ve Yaşam Doyumu İle İlişkisi. *International Journal of Human Sciences / Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(1), 357–372. doi:10.14687/ijhs.v11i1.2727
- Noyan, C.O., Enez-Darçın, A., Nurmedov, S., Yılmaz, O. ve Dilbaz, N. (2015). Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeğinin Kısa Formunun Üniversite Öğrencilerinde Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 16(1):73-81.
- Özdemir, A. (2011). *Cep telefonunun tarihçesi*. Erişim tarihi 20.02.2018. Erişim kaynağı: <http://www.mobiletisim.com/dosyalar/cep-telefonunun-tarihcesi>
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323–343.

- Palancı, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı problemlerini açıklama ve gidermeye yönelik gerçeklik terapisi oryantasyonlu bir yardım modelinin geliştirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Park, C. ve Park, Y. R. (2014). The conceptual model on smartphone addiction among early childhood. *International Journal of Social Science and Humanity*, 2(4), 147-150.
- Park, N. ve Lee, H. (2012). Social Implications of Smartphone Use: Korean College Students' Smartphone Use and Psychological Well-Being. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(9), 491-497. doi:10.1089/cyber.2011.0580
- Pathak, V. R. ve Mhaske, R. S. (2017). Loneliness and anxiety among mobile phone addicted college students. *Indian Journal of Health & Wellbeing*, 8(10), 1174-1177.
- Peplau, L. A. ve Perlman D. (1982). *Perspectives on loneliness*. LA Peplau, D Perlman (Eds.), *Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy*. Wiley Interscience, New York.
- Perlman, D. ve Peplau, L. A. (1984). Loneliness Research: A Survey of Empirical Findings: In Peplau LA, Goldston SE (editors). Preventing the Harmful Consequences of Severe and Persistent Loneliness. Rockville Maryland: *National Institute of Mental Health, 1984, 13* 46.
- Perlman, D. ve Peplau, L. A. (1998). Loneliness: In Friedman H (editor). Encyclopedia of Mental Health. Vol. 2. San Diego, CA: Academic Press, 1998, 571-581.
- Robbins, R. J. (1994). *An assessment of perceptions of parental autonomy support and control: Child and parent correlates*. Unpublished Doctoral Dissertation, Department of Psychology, University of Rochester, 1994.
- Roberts, J., Yaya, L. ve Manolis, C. (2014). The invisible addiction: Cell-phone activities and addiction among male and female college students. *Journal of Behavioral Addictions*, 3(4), 254-265. doi:10.1556/JBA.3.2014.015
- Salehan, M. ve Negahban, A. (2013). Social networking on smartphones: When mobile phones become addictive. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2632-2639. doi:10.1016/j.chb.2013.07.003
- Sánchez-Martínez, M. ve Otero, A. (2009). Factors Associated with Cell Phone Use in Adolescents in The Community Of Madrid (Spain). *CyberPsychology & Behavior*, 12, 131-137.
- Smith, H. M. ve Betz, N. E. (2000). Development and validation of a scale of perceived social self-efficacy. *Journal of Career Assessment*, 8(3), 283-301.
- Süler, M. (2016). *Akıllı telefon bağımlılığının öznel mutluluk düzeyine etkisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Şar, A. H. (2013). Examination of loneliness and mobil phone addiction problem observed in teenagers from the somevariables. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 6(2), 1207-1220.

- Takao, M., Takahashi, S. ve Kitamura, M. (2009). Addictive Personality and Problematic Mobile Phone Use. *CyberPsychology & Behavior*, 12(5), 501–507. doi:10.1089/cpb.2009.0022
- Tan, Ç., Pamuk M. ve Döner A. (2013). Loneliness and mobile phone. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 103(2013), 606 – 611.
- Thomee, S., Harenstam, A. ve Hagberg, M. (2011). Mobile phone use and stress, sleep disturbances, and symptoms of depression among young adults a prospective cohort study. *BMC Public Health*, 11(1), 66-76.
- Toda, M., Ezoe, S., Nishi, A., Mukai, T., Goto, M. ve Morimoto, K. (2008). Mobile Phone Dependence of Female Students and Perceived Parental Rearing Attitudes. *Social Behavior and Personality*, 36(6), 765–770. doi:10.2224/sbp.2008.36.6.765
- Türk Dil Kurumu. (2018). *TDK Güncel Türkçe Sözlük*. <http://tdk.org.tr> adresinden 08.03.2018 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2016). 2016 Yılı hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçları. <http://www.tuik.gov.tr/> Adresinden 04.03.2018 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2017). Sabit telefon, cep telefonu ve internet abone sayısı araştırması sonuçları, <http://www.tuik.gov.tr/> Adresinden 04.03.2018 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2018). Cep telefonu ithalat araştırması sonuçları. <http://www.tuik.gov.tr/> Adresinden 04.03.2018 tarihinde alınmıştır.
- Van Deursen, A. J., Bolle, C. L., Hegner, S. M. ve Kommers, P. A. (2015). Modeling Habitual and Addictive Smartphone Behavior: The Role of Smartphone Usage Types, Emotional Intelligence, Social Stress, Self-Regulation, Age, and Gender. *Computers in Human Behavior*, 45, 411-420.
- Wallace, S. T. ve Alden, L. E. (1997). Social phobia and positive events: the price of success. *Journal of Abnormal Psychology*, 106, 416–424.
- Yalçınkaya, U, A. (2015). *Loneliness with regard to maternal and paternal Acceptance-rejection and sibling relationship quality in high school students*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yalnız, A. (2014). *Algılanan anne baba tutumları, kendini sabotaj ve öz-yeterlik arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yıldız, M. A. ve Duy, B. (2014). Adaptation of the short-form of the UCLA loneliness scale (ULS-8) to turkish for the adolescents. *Dusunen Adam*, 27(3), 194–203. doi:10.5350/DAJPN2014270302

EKLER

Ek-1: Odak Grup Görüşme Soruları

No	Sorular
1	Akıllı telefon kullanıyor musunuz? <i>Akıllı telefonunuzu en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz? Niçin?</i>
2	Sizce akıllı telefon bağımlılığı nedir?
3	Çevrenizde akıllı telefon bağımlısı olanlar var mı? <i>Varsa ayırt edici özellikleri nelerdir?</i> <i>Bu kişiler diğerleriyle nasıl iletişim kuruyor?</i>
4	Sizce insanlar niçin akıllı telefon bağımlısı olurlar?
5	Sizce arkadaşlık ilişkileri akıllı telefon kullanımını nasıl etkiliyor? <i>Arkadaşlarla vakit geçirmek mi daha cazip yoksa akıllı telefonla uğraşmak mı? Niçin?</i> <i>Sizce sosyal çevrenin geniş veya kısıtlı olması akıllı telefon kullanımını nasıl etkiliyor?</i>
6	Sizce aile ilişkileri akıllı telefon kullanımını nasıl etkiliyor? <i>Aile içinde fikirlerinizi rahatça ifade edememeniz akıllı telefon kullanımınızı artırıyor mu? Nasıl?</i> <i>Aile arasında konuşulacak ortak konuların olmaması akıllı telefon kullanımınızı artırıyor mu? Nasıl?</i>

Ek-2: Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Gençler,
Bu araştırmada lise öğrencilerinin sosyal ilişkileri ve akıllı telefon kullanım durumları arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Lütfen soruları doğru okuduğunuzdan emin olduktan sonra, size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Araştırma kapsamında toplanan bilgiler tamamen gizli tutulacak, aracı doldurmanız yaklaşık 25 dakikanızı alacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Serdar ALKIN

Cinsiyet:									
	Kız	☐		Yaşınız:					
	Erkek	☐							

İnternete erişim olanağınız (Lütfen yalnızca birisini seçiniz)	Sürekli bağlantıya sahibim.	
	Yalnızca mobilden bağlanabiliyorum.	
	Yalnızca evde bağlanabiliyorum.	
	Yalnızca okulda arkadaşlardan bağlanabiliyorum.	
	Diğer (Lütfen belirtiniz.):	

Günlük ortalama akıllı telefon kullanım süreniz: (Lütfen saat olarak yazınız.)
--	-------

Aile bireylerinizin günlük ortalama akıllı telefon kullanım süresi: (Lütfen saat olarak yazınız.)
---	-------

Akıllı telefon kullanım amacınız (birden çok seçim yapabilirsiniz)	
Araştırma ve bilgi edinme.	Müzik dinleme.
Birşeyler izleme (TV gibi kullanma).	Oyun oynama
Fotoğraf ve/veya video çekme.	Sosyal medya kullanımı
Konuşma.	Diğer (Lütfen belirtiniz):
Mesajlaşma.

Lütfen aşağıda bulunan sorulara yanıt veriniz					
(1) Kesinlikle Azalmaz - - - - - (5) Kesinlikle Azalır	1	2	3	4	5
Ailemle kaliteli vakit geçirdiğim dönemlerde akıllı telefon kullanımım azalır.					
(1) Kesinlikle Azalmaz - - - - - (5) Kesinlikle Azalır	1	2	3	4	5
Arkadaşlarımla kaliteli vakit geçirdiğim dönemlerde akıllı telefon kullanımım azalır.					
(1) Kesinlikle Artmaz - - - - - (5) Kesinlikle Artar	1	2	3	4	5
Kendimi iyi hissetmediğim dönemlerde akıllı telefon kullanımım artar.					
(1) Kesinlikle Artmaz - - - - - (5) Kesinlikle Artar	1	2	3	4	5
Yapacak işimin olmadığı dönemlerde akıllı telefon kullanımım artar.					
(1) Kesinlikle Artmaz - - - - - (5) Kesinlikle Artar	1	2	3	4	5
Yalnız olduğum ve/veya yalnız hissettiğim dönemlerde akıllı telefon kullanımım artar.					
(1) Hiç Tepki Görmüyorum - (5) Çok Fazla Tepki Görüyorum	1	2	3	4	5
Akıllı telefonunuzla geçirdiğiniz vakit konusunda ailenizden tepki görüyor musunuz?					
(1) Hiç Destek Görmüyorum - (5) Çok Fazla Destek Görüyorum	1	2	3	4	5
Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılmanız hususunda ailenizden destek görüyor musunuz?					

Ek-3: Akıllı Telefon Bağımlılığı Ölçeği Kısa Formu

No	Sorular	Kesinlikle Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Akıllı telefon kullandığımdan dolayı planladığım işleri yapamıyorum.					
2	***					
3	***					
4	Akıllı telefonumun olmamasına dayanmam.					
5	***					
6	***					
7	Günlük hayatımı çok fazla etkilese bile akıllı telefonumu kullanmaktan vazgeçmeyeceğim.					
8	***					
9	***					
10	Çevremdeki insanlar akıllı telefonumu gereğinden fazla kullandığını söylüyorlar.					

Ek-4: UCLA Yalnızlık Ölçeği Kısa Formu

No	Sorular	Hiç	Nadiren	Bazen	Her Zaman
1	Arkadaşım yok.				
2	***				
3	***				
4	Kendimi diğer insanlardan soyutlanmış hissediyorum.				
5	***				
6	***				
7	Çevremde insanlar var ama benimle değil.				

Ek-6: Sosyal Öz-yeterlik Ölçeği

No	Sorular	Hiç güvenim yok	Az güvenim var	Biraz güvenim var	Oldukça güvenim var	Tamamen güvenim var
1	Fazla tanımadığım birisiyle konuşmayı başlatabilirim.					
2	***					
3	***					
4	***					
5	***					
6	***					
7	***					
8	***					
9	Önemli ve popüler biri tarafından verilen bir partiye davet edilmek.					
10	***					
11	***					
12	***					
13	***					
14	***					
15	***					
16	***					
17	Hiç kimseyi tanımadığım bir eğlence ya da toplantıya katılabilirim.					
18	***					
19	***					
20	***					
21	***					
22	***					
23	***					
24	***					
25	Potansiyel bir arkadaştan birlikte bir şeyler içmeyi isteyebilirim.					

Ek-7: Veri Toplama İzinleri

T.C.
VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 27001677-44-E.22247782
Konu : Araştırma İzni Verilmesi

25/12/2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) 09/10/2014 tarihli ve 27001677/600/4437181 sayılı Valilik Makam Onayı.
c) Araştırma İzinleri İnceleme Komisyonunun 22/12/2017 tarihli tutanağı.
d) Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün 07/12/2017 tarih ve 19441 sayılı yazısı.

GOP Üniversitesi'nin ilgi (d) talebi gereği Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Serdar ALKIN

11. ve 12. Sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanmış olduğu "Lise Öğrencilerinde Sosyal İlişkilerin Niteliği ve Akıllı Telefon Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi" ile ilgili ölçek uygulaması konusunda hazırlanmış olduğu bilimsel amaçlı anket çalışmasını uygulamak istemektedir.

Söz konusu bilimsel amaçlı çalışmanın yukarıda belirtilen ilgili okullarda 11. ve 12. Sınıf öğrencilerine 02 Ocak-02 Mart 2018 tarihleri arasında uygulama yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'unuza arz ederim.

İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
25/12/2017

Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1-Tutanak
2-Anket
3- Araştırma İzni Onay Formu
4-GOP Üniv. Rektörlüğü yazısı

Tarih ve Sayı: 27/12/2017-29568

T.C.
VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 27001677-44-E.22421127
Konu : Araştırma İzni

26.12.2017

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 07/12/2017 tarih ve 19441 sayılı yazımız.

İlgi yazımız ekinde gönderilen Üniversitenizin Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Serdar ALKIN'a ait araştırma izni Müdürlüğümüz İnceleme Komisyonu tarafından incelenmiş, söz konusu araştırmanın yapılmasında herhangi bir sakınca olmayacağı kanaatine varılmış olup, konu ile ilgili Valilik Onayı ekte gönderilmiştir.

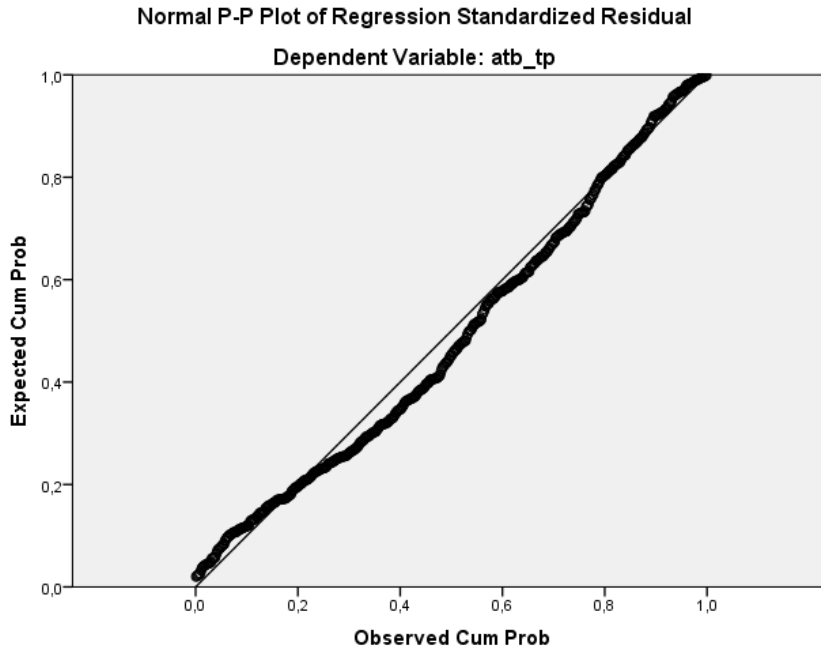
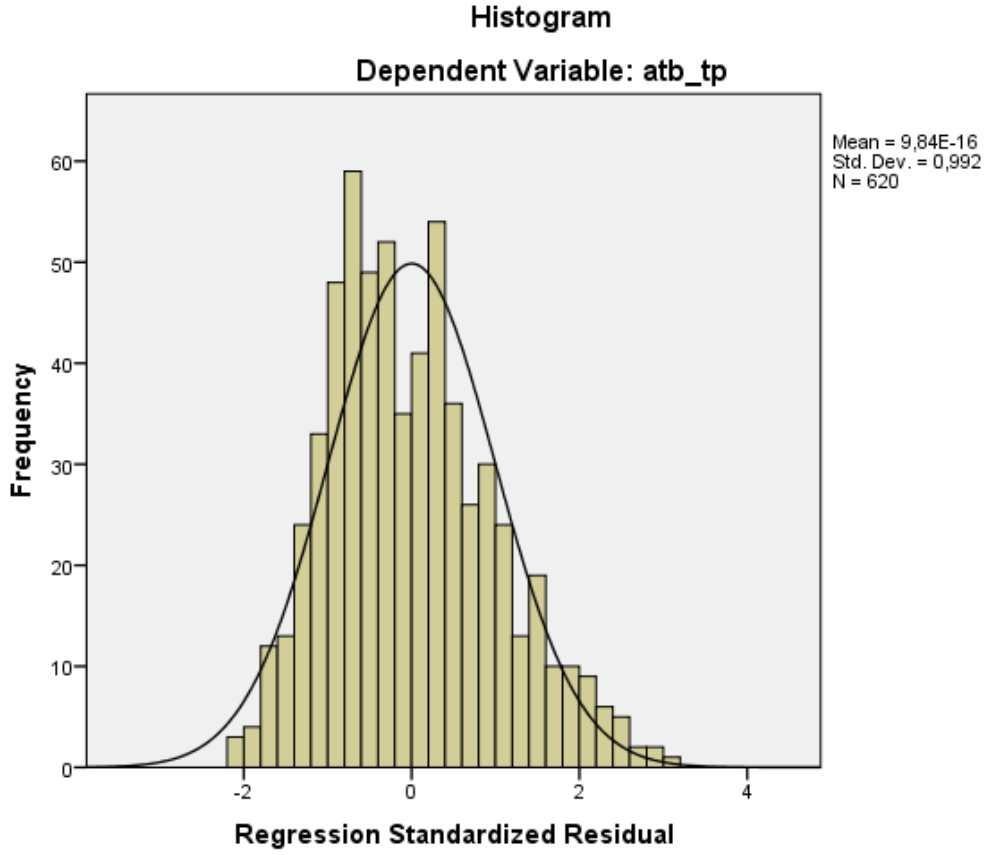
Bilginizi ve gereğini arz ederim.

İl Millî Eğitim Müdürü

Ek : Valilik Onayı

Güvenli Elektronik İmza
Akh İhsan Ayman
27/12/2017..

Ek-8: Çoklu doğrusal regresyon analizi için doğrusallık ve normallik varsayımlarına ilişkin çizelgeler

Ek-9: Odak Grup Görüşmesi Deşifre Metni

Araştırmacı: Arkadaşlar hoş geldiniz. Öncelikle kendimi tanıtarak başlayım. İsmim Serdar Alkın. Psikolojik danışmanım. Gaziosmanpaşa Üniversitesi psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim. Bir araştırmam kapsamında bu çalışmayı sizlerle birlikte yürüteceğiz. Ben kısaca size çalışmayla ilgili bilgi vermek istiyorum öncelikle. Gördüğünüz gibi iki tane telefonla kayıt alıyorum. Görüşmelerimiz ses kaydına alınacak bu şekilde ancak raporlaştırma aşamasında sizlerin isimleri geçmeyecek, o konuda rahat olabilirsiniz. Görüşme esnasında telefonlarımızı ya kapatıyoruz ya da sessize alıyoruz ve telefonla, görüşme esnasında uğraşmamamız gerekiyor veya herhangi başka bir şeyle. Görüşmenin amacı akıllı telefonlarını yoğun kullanan bireylerle ilgili yaptığım bir araştırma var, bununla ilgili sizlerden fikirlerinizi alacağım. Teknik bir bilgi istemiyorum bu görüşme esnasında. Tabi ki teknik bilginiz varsa konuşabilirsiniz ama daha çok bireysel tecrübe ve fikirlerden yola çıkarak bunları paylaşmanızı bekliyorum. Herkesin katılımcı olması mümkünse çok iyi olur. Yani birisi konuştu öteki konuşmadı şeklinde değil de herkesin mutlaka söz almasını bekliyorum sizlerden. Görüşmemiz yaklaşık, tahmin ediyorum 80-90 dk aralığında sürecek. Sizlerin şu an sormak istediği bir soru var mı? ... Sanırım yok. Arkadaşlar kısaca tanışalım, senden başlayalım. İsim soy isim yeterli. **(Katılımcılar, isim ve soy isim belirterek kendilerini tanıttılar)** Memnun oldum. İlk söz alışlarda isimle başlayıp daha sonra görüşlerinizi belirtirseniz sevinirim. Herkesin de birbirini daha net biçimde tanınmasını sağlamış oluruz. Şimdi arkadaşlar biliyorsunuz son yıllarda ciddi şekilde artış gösteren bir olgu mu diyelim, durum mu diyelim... Akıl telefonlar... ve akıllı telefonlar hayatımızın bir parçası durumunda. Sizler akıllı telefon kullanıyorsunuz değil mi? **(Kafa sallamalar, onaylama)** Ne kadar süredir akıllı telefon kullanıyorsunuz?

Öğrenci, A, (Kız): Benim 3 yıl oldu.

Araştırmacı: Evet Öğrenci, A, (Kız), 3 yıl. Sen, öğrenci, M1, (Erkek)?

Öğrenci, M1, (Erkek): 4 sene.

Öğrenci, N, (Kız): 3.

Araştırmacı: 3 Senedir, öğrenci, N, (Kız). Çok daha geniş sürelerdir kullanan var mı?

Öğrenci, A, (Erkek): 5.

Araştırmacı: 5 yıl.

Öğrenci, M2, (Erkek): 4yıl.

Öğrenci, B, (Kız): 2 yıl.

Araştırmacı: Peki, şöyle bir baktığımız zaman, genelde 3-4 yıllık bir kullanım çıkıyor karşımıza. Daha çok hangi amaçlarla akıllı telefonu kullanıyorsunuz?

Öğrenci, F, (Kız): Sosyal medya.

Öğrenci, M1, (Erkek): Sosyal medya.

Öğrenci, M2, (Erkek): Sosyal medya.

Öğrenci, A, (Erkek): Sosyal medya.

Öğrenci, A, (Kız): Sosyal medya.

Araştırmacı: Genel görüş sosyal medya o halde. Peki farklı amaçlar için kullanan var mı aranızda?

Öğrenci, M2, (Erkek): Oyun ve araştırma.

Öğrenci, F, (Erkek): Oyun ve grafik.

Öğrenci, M2, (Erkek): Oyun ve bilgi edinme.

Araştırmacı: Başka arkadaşlar?

Öğrenci, B, (Kız): Dizi izleme.

Öğrenci, N, (Kız): Fotoğraf, müzik, video.

Araştırmacı: Başka, bu saydıklarınız dışında amaçla kullanan var mı arkadaşlar?

Öğrenci, A, (Kız): Çok nadir de olsa bazen derse yönelik kullanıyorum.

Araştırmacı: Eğitim amaçlı diyebiliriz kısaca... Peki ğrenci, F, (Erkek), grafik dedin sanırım sen açabilir misin biraz bunu?

Öğrenci, F, (Erkek): Hocam şöyle mesela... Fotoğrafları düzenlerim mesela.

Araştırmacı: Fotoğraf düzenleme... Peki daha genel ağırlıklı gördüğüm kadarıyla sosyal medya dediğiniz değil mi? Sosyal medyada biraz detaylandırırsak hangi sosyal medya aracı?

Öğrenci, F, (Kız): Instagram.

Öğrenci, A, (Kız): Youtube.

Öğrenci, A, (Erkek): Youtube.

Öğrenci, N, (Kız): Whatsapp.

Araştırmacı: Size ne sağlıyor mesela sosyal medya veya bilgi edinme durumu veya youtube? Niçin bunları kullanıyorsunuz?

Öğrenci, A, (Kız): Eğlence amaçlı.

Öğrenci, F, (Kız): Vakit geçirmek.

Öğrenci, N, (Kız): Sohbet.

Öğrenci, B, (Kız): Günlük görmediğimiz insanlarla görüşmek.

Araştırmacı: Yani okulda görmediğiniz arkadaşlarınızdan haber almak, onlarla bir şeyler paylaşmak. Oyun oynayan arkadaşlarımız, özellikle erkek arkadaşlar sanırım... Mesela niçin oyun?

Öğrenci, A, (Erkek): Zaman geçirmek için.

Öğrenci, F, (Erkek): Zaman geçirmek...

Araştırmacı: Peki arkadaşlar, sizce akıllı telefon bağımlılığı nedir? Kendi fikrinizle. Veya öncelikle şuradan başlayalım, akıllı telefon bağımlılığı kavramını duydunuz mu?

Öğrenci, F, (Kız): Evet.

Araştırmacı: Nerden duydunuz?

Öğrenci, F, (Erkek): Sosyal medyadan.

Araştırmacı: Haberlerde falan karşılaştınız mı hiç? (**Evet, çoğunlukla**) Sizce nedir akıllı telefon bağımlılığı?

Öğrenci, N, (Kız): Ben kendimden örnek vereyim. Telefon ya arka cebimde ya da yanımdadır. Şarj olmadığı sürece nefes almam. Sürekli yanımda olması gerekiyor. Bağımlılığımdan dolayı yanımda olmazsa kendimi kötü ve huzursuz hissediyorum.

Araştırmacı: Kendini bağımlı olarak tanımlıyorsun o halde?

Öğrenci, N, (Kız): Evet.

Araştırmacı: Peki, başka?

Öğrenci, B, (Kız): Telefonu elinden bırakmayı isteyip bırakamamam.

Araştırmacı: Hı hı. Sürekli telefon elinde, onu bırakamıyorsun?

Öğrenci, B, (Kız): Bırakmak istiyorum ama bırakamıyorum.

Araştırmacı: Benim için akıllı telefon bağımlılığı bu diyorsun? Evet? Hepinizin fikirlerini almak istiyorum arkadaşlar bu konuda?

Öğrenci, A, (Kız): Uyuşturucuyla aynı kapiya çıkıyor. Bırakamıyorsun...

Araştırmacı: Evet.

Öğrenci, B, (Kız): Hocam mesela ders çalışıyorum, şuraya da bakayım diyorum, bir bakıyorum 1 saat geçmiş.

Öğrenci, M2, (Erkek): Bakkala bile giderken telefonu şarjdan çekip öyle gidiyorum.

Araştırmacı: Telefonumu yanımdan ayıramıyorum diyorsun.

Öğrenci, F, (Erkek): Bende de aynı durum hocam.

Öğrenci, A, (Erkek): Ben de uzak olsa bile sürekli kafam telefonda oluyor.

Araştırmacı: Hı hı. öğrenci, M1, (Erkek), senden alalım fikrini?

Öğrenci, M1, (Erkek): Ben iki ay telefon bozulduktan sonra alışmıştım ama gene de zaman geçmiyor telefon olmayınca.

Araştırmacı: Mutlaka telefon olmalı diyorsun?

Öğrenci, M1, (Erkek): Ailem de öyle söylüyor mesela, nasıl telefonla bu kadar oynayabiliyorsun diye ama onlar da telefon aldıktan sonra çabuk adapte oldular.

Araştırmacı: Yani, genel görüş herhalde şü oldu, telefonumu yanımdan ayıramıyorum, işte arkadaşınız dedi, bakkala giderken bile şarjda olan telefonu çekiyorum veya cebimde, şarjı dolu olmazsa kendimi kötü hissediyorum dedin değil mi öğrenci, N, (Kız)?

Öğrenci, N, (Kız): Evet.

Araştırmacı: Genel anlamda, onun yokluğu size bir bağımlılık ifade ediyor, telefonun yokluğu ve olmadığı zamanlarda kendinizi kötü hissediyorsunuz, doğru mu? (**Evet, kafa sallamalar**) Peki başka belirtilerinden yola çıkarsak, sadece kendinizden yola çıkmayın etrafınızda gördüğünüz arkadaşlarınız, belki aileleriniz, abileriniz, ablalarınız veya

kardeşleriniz. Onlara baktığımızda nasıl belirtiler görüyorsunuz, yani sizce onlara bakınca akıllı telefon bağımlılığı ne ifade ediyor olabilir?

Öğrenci, M1, (Erkek): *Mesela ailem daha çok müzik, annem müzik babam da facebookta dolaşiyor, akrabalar falan hep orada olduğu için onlar fotoğraf atıyor o da onlara bakıyor. Babam baya uzun süre kalıyor.*

Araştırmacı: Mesela uzun süre akıllı telefon ile vakit geçirme veya ondan uzun süre ayrılamama bir bağımlılık belirtisi diyorsun?

Öğrenci, M1, (Erkek): *Yani hep üçlü prize takılı dolaşıyor.*

Araştırmacı: Mesela akıllı telefonun sürekli şarjda olması bir bağımlılık belirtisi olabilir diyorsun? Peki başka var mı arkadaşlar bu konuda fikri olan? Nasıl belirtileri vardır sizce akıllı telefon bağımlılığının?

Öğrenci, F, (Kız): *Telefonu şarja takıp gitmemek, orda durmak yani, başında bekliyoruz. Elimizde oluyor yani telefon.*

Araştırmacı: Hı hı. Başka?

Öğrenci, N, (Kız): *İş dışında ellerinden bırakmamaları. Yada hani annelerimiz ev hanımıysa işleri bırakıp hemen onun başına geçmeleri. Yani bizim sosyal medya kullanımımızdan onlar daha fazla kullanıyordur diyebilirim.*

Araştırmacı: Hı hı. Başka arkadaşlar? Şöyle çevrenizde akıllı telefon bağımlısı olduğunu düşündüğünüz ailenizden, arkadaşlarınızdan...?

Öğrenci, M1, (Erkek): *Her anını paylaşmaya çalışması ama gerçekten her anını. Mesela dün de bir arkadaşımın doğu günü vardı, toplandık, yani en az 30 tanesini attı. Yani gerçekten her çekindiği fotoğrafı güzel mi değil mi direk atıyorlar.*

Araştırmacı: Paylaşmak?

Öğrenci, M1, (Erkek): *Evet.*

Araştırmacı: O halde sosyal medyada sürekli paylaşım yapmanın da bir belirti olduğunu düşünüyorsun değil mi öğrenci, M1, (Erkek)?

Öğrenci, M1, (Erkek): *Hı hı.*

Öğrenci, B, (Kız): *Kişisel ihtiyaçları karşılarken bile mesela lavabodayken...*

Araştırmacı: Hı hı... Yani tuvalete girerken bile yanından ayırmayan bir kişi sence bağımlıdır. Doğru mu?

Öğrenci, B, (Kız): *Evet.*

Araştırmacı: Başka arkadaşlar?

Öğrenci, M2, (Erkek): *Mesela normalde bizlere bir telefon yeterken yanından 2-3 tane telefon taşıyanlar var. Mesela halamın oğlunun 3 tane telefonu var. 1 tanesi için, diğerleri kişisel telefonları. Üçüyle de aynı anda sosyal medyaya giriyor. Bağımlılık ötesi bir şey onunkisi.*

Araştırmacı: Fazla sayıda telefon kullanan kişilerin de bağımlı olduğunu düşünüyorsun.

Öğrenci, M2, (Erkek): *Evet.*

Araştırmacı: Başka arkadaşlar ayırt edici özellikler?

Öğrenci, F, (Erkek): *Mesela bir otobüse bindiğinde, durakta beklerken... Yani boş zamanlarının tümünde telefonla ilgileniyorsa bu bağımlılıktır.*

Araştırmacı: Evet öğrenci, F, (Erkek)... Var mı arkadaşlar başka eklemek istediğiniz?

Öğrenci, B, (Kız): *Yürürken telefona bakması, yolda giderken gibi.*

Araştırmacı: Mesela diyorsun ki çarşıda yürüyorum, karşıdan bir insan geliyor veya da ben diyorsun elinde telefon mesajlaşarak yürüyor, bu durum onun bağımlı olduğunu gösterir, düşündürür diyorsun, doğru mu?

Öğrenci, B, (Kız): *Hı hı.*

Araştırmacı: Peki ayırt edici özelliklerde genellikle sık kullanma, her yere telefonla gitme veya fazlaca telefon kullanma şeklinde dedik. Sizce arkadaşlar bu kişiler, etrafınızda bağımlı olarak düşündüğünüz kişiler diğer insanlarla nasıl iletişim kuruyorlar? Anne babanızı, kardeşinizi veya abinizi, ablanızı düşünebilirsiniz, arkadaşlarınızı düşünebilir veya kendinizi de düşünebilirsiniz?

Öğrenci, N, (Kız): *Konuşmuyorlar. Mesela kendi anne babasıyla whatsapp üzerinden konuşanlar da var. Yüz yüze konuşmak yerine.*

Öğrenci, M1, (Erkek): *Normalde yüz yüze iki kelime edemeyenler akıllı telefon uygulamaları ile konuşuyorlar.*

Araştırmacı: Yani şu var. İkinizin düşüncelerinden yola çıkarak konuşuyorum. Normalde diğer insanlarla yüz yüze sosyal iletişimden kaçınıp whatsapp yoluyla veya farklı sosyal medya mecralarında yazılarak, konuşarak orada çok samimi olan ama yüz yüze geldiğinde belki selam bile vermeyen insanlar var diyorsunuz. Evet, ayırt edici özellikler, nasıl iletişim kuruyor bu insanlar? Biraz daha açık olalım?

Öğrenci, N, (Kız): *Şöyle bir durum da var, arkadaşlarla buluşuyoruz, güzel vakit geçirelim diyoruz. 5 dk sonra herkesin elinde telefon çıkmış oluyor. Bir şey söylese bile direkt oradan yazıyoruz. Yani direk konuşmak yok, aynı ortamda olsak da.*

Araştırmacı: Hiç öyle bir ortam oluştu mu? Senin mesela arkadaşlık grubunda?

Öğrenci, N, (Kız): *Arkadaşlarla buluşuyoruz veya kuzenlerimle mesela, onlar telefonda ben telefonda. Hiç kimse birbiriyle konuşmuyor.*

Araştırmacı: Birbirinize whatsapp üzerinden ulaşıyorsunuz?

Öğrenci, N, (Kız): *Aynen.*

Araştırmacı: Başka arkadaşlar, nasıl iletişim kuruyor olabilirler?

Öğrenci, F, (Erkek): *Mesela birisiyle otururken başkası da orada oluyor, ikisi birbirine cevap falan veriyor. Her şeye paylaşım oluyor, o oraya gitti falan. İşte oradan anlıyorsunuz işte.*

Araştırmacı: Yani öğrenci, F, (Erkek) senin söylediğinde şuna geliyor herhalde, her iletişimi sosyal medya vasıtasıyla kuruyorlar diyorsun doğru mu?

Öğrenci, F, (Erkek): *Aynen.*

Araştırmacı: Çeşitli mecralar, mesela whatsapp, snapchat belki facebook vs... Normal yollarla iletişim kurmayı bu yollarla iletişimi seçiyorlar doğru mu?

Öğrenci, F, (Erkek): *Evet.*

Araştırmacı: Başka arkadaşlar, nasıl iletişim kuruyor olabilirler?

Öğrenci, M2, (Erkek): *Aslında aynı ev içinde telefonla konuşup anlaşanları bile gördüm. Biri bir odada diğeri öteki odada. Resmen bu bağımlılık ötesi gibi bir şey yani.*

Araştırmacı: Başka arkadaşlar, hiç böyle daha ilginç örneklerle rast geldiniz mi? Akıllı telefon bağımlısı olduğunu düşündüğünüz kişilerin?

Öğrenci, N, (Kız): *Genel olarak zaten pek bir sohbet havası olmuyor ki. Kendileri eğlenceye daha çok vakit ayırdıkları için sohbet çok çok geri plana atılıyor.*

Araştırmacı: Pekala... Bu konu üzerinde biraz daha duracağımızı düşünüyorum, yani bu soru üzerimde daha fazla fikirlerinizi paylaşacağımızı düşünüyorum. Sizce insanlar niçin akıllı telefon bağımlısı olurlar? Hani şimdi az önce tanımladık akıllı telefon bağımlılığını. Hepimiz az buçuk ortaya koydu fikirlerini ama neden bu insanlar akıllı telefon bağımlısı oluyorlar?

Öğrenci, A, (Kız): *İnsanlarla ilişki kurması çok zor olabiliyor yani mesela anlaşamayabiliyorsun, kavga edebiliyorsun ama telefonda öyle bir şey söz konusu değil, istediğini yapabiliyorsun hem daha eğlenceli bir insanla konuşmaktansa.*

Araştırmacı: Telefonda derken neyi kastediyorsun öğrenci, A, (Kız)?

Öğrenci, A, (Kız): *Mesela dediğim gibi youtubeda bir video izlemek daha zevkli, birisiyle oturup sohbet etmektense. Bir şey anlatma derdi yok, kavga etme derdi yok.*

Araştırmacı: Hı hı. İnsanın kendi başına geçirdiği bir vakit, başka insanlarla iletişim kurmadan, telefon vasıtasıyla karşısındaki videoyla veya o yolla iletişim kurması daha iyi gelir diyorsun?

Öğrenci, A, (Kız): *Evet.*

Araştırmacı: Peki, başka, öğrenci, F, (Erkek)?

Öğrenci, F, (Erkek): *Bence internet yüzünden, benim internetim olmasın, almam elime telefonu ama internet olduğunda instagram, online oyunlar vs.*

Araştırmacı: Yani internet olmasa insanlar akıllı telefon bağımlısı olmazlar mıydı diyorsun?

Öğrenci, F, (Erkek): *Kesinlikle olmazdı hocam.*

Öğrenci, N, (Kız): *Oyun oynayanlar da var, internetsiz. Onlar da bağımlı, sadece tek internete bağlı değil bence telefon önemli.*

Araştırmacı: Yani o zaman şuradan şu soruya ulaşıyoruz öğrenci, F, (Erkek), özellikle sana soruyorum ama diğer arkadaşlar da geliştirebilirler. İnternet olmasaydı gerçekten insanlar akıllı telefon bağımlısı olmaz mıydı?

Öğrenci, F, (Erkek): *Şimdi arkadaş oyun falan diyor ya, telefonda oynanan oyun zaten bilgisayarda da oynanıyor. Bence onun telefonla bir alakası yok, tabletten de oyun oynanıyor ama internet olduğu zaman face, instagram, snapchat şu, bu... Hepsine hocam girebiliyorsunuz veya yemek tarifi şu, bu, o. Her türlü şeye girebiliyorsunuz. İnternet olmasın, ben açıkçası telefonu elime almam.*

Araştırmacı: Beş para etmez diyorsun, benim için eğer internet olmasa telefon, değil mi?

Öğrenci, F, (Erkek): *Yani hocam, niye etsin?*

Öğrenci, A, (Erkek): *Sadece fotoğraf, müzik...*

Araştırmacı: Yani o zaman genel görüş bu şekilde mi arkadaşlar? (**Evet**) İnternet olmasaydı akıllı telefon bağımlılığı da kimsede olmazdı diyorsunuz genel olarak? O zaman internet herhalde akıllı telefon bağımlılığı için olmazsa olmaz şartlardan birisi? Grubun genel görüşünden yola çıkararak konuşuyorum. Başka ama akıllı telefon bağımlısı olmaya neden olan sebepler?

Öğrenci, F, (Kız): *Yalnız kalınca yeni arkadaşlarla tanışabiliriz. Yüz yüze cesaretimiz olmayabilir ama oradan daha rahat.*

Araştırmacı: Yeni kişilerle tanışmak için fırsat sunabilir diyorsun, akıllı telefonlar?

Öğrenci, F, (Kız): *Evet.*

Öğrenci, N, (Kız): *şöyle bir şey var. Mesela sosyal medyada bin tane arkadaşım var ama görüştüğüm sadece iki kişi var ve ikisiyle de aynı ortamda iken sadece telefonla görüşüyorsun, başka bir şey yapmıyorsun. Sosyal arkadaşlar daha bir cazip geliyor sanırım.*

Araştırmacı: Bu da insanı akıllı telefon bağımlısı yapabilir diyorsun. Başka arkadaşlar?

Öğrenci, M2, (Erkek): *Kendimden rnek vereyim, mesela yüz yüze görüşürken nasıl diyeyim, doğru cevaplar veremiyorum ama akıllı telefonla mesaj yazarken veya konuşurken biraz düşünme zamanım oluyor ve daha sağlıklı ve doğru cevaplar vermeye zamanım oluyor. O yüzden genel akıllı telefon uygulamaları üzerinden mesajlaşarak veya konuşarak iletişim kurmaya çalışıyorum.*

Araştırmacı: O halde şunu diyorsun sen de ğrenci, M2, (Erkek), işte akıllı telefon vasıtasıyla sosyal medya üzerinden iletişim kurmak insanlarla daha sağlıklı iletişim kurmayı sağlayabiliyor.

Öğrenci, M2, (Erkek): *Evet, kesinlikle.*

Araştırmacı: Yani mesela normal şartlarda yüz yüze olsan kavga edebileceğin bir durumda iken akıllı telefon vasıtasıyla daha kontrollü bir şekilde yazabilirim diyorsun. Bu da insanlarda akıllı telefon bağımlısı olma ihtimalini doğurabilir?

Öğrenci, M2, (Erkek): *şöyle bir şey de var. Birisiyle konuşurken insanın dediğini yanlış anlayabiliyorsun ve direk cevap vermen gerekebiliyor ama akıllı telefon vasıtasıyla sabah beşte verdiğin cevapla akşam beşte verdiğin cevap bir olmuyor. O on iki saatlik dilimde düşünme ve daha iyi anlama ihtimalin oluyor.*

Öğrenci, M1, (Erkek): *Mesela yüz yüze görüştüğünde şaka olarak söylediğin ya da nasıl söylediğini görebiliyorsun ama sosyal medyadan söylediğinde yanlış anlayıp, belki sosyal medyadan da kavga çıkabilir.*

Araştırmacı: Evet. Tabi arkadaşınızı iletişim açısından değerlendirdi. Belki bazı insanların bu sebeple yüz yüze grşmektense sosyal medya üzerinden görüşmeyi seçebildiğini düşünüyor. Bundan dolayı da akıllı telefon bağımlılığı oluşabilir diyor. Başka, arkadaşlar niçin akıllı telefon bağımlısı olur insanlar?

Öğrenci, B, (Kız): *Hocam mesela bazı şeyleri yaşamak yerine paylaşmak, mesela bir şey izliyorsun onu izlemek yerine çekiyorsun.*

Öğrenci, F, (Erkek): *İşi olmayan kişiler hocam, yani işi yoksa telefona yönelir.*

Araştırmacı: Peki işi olmayan kişiler, yani işi olmamak akıllı telefon bağımlılığına sebep oluyorsa şu an mesela okulumuzda okula gidip gelen veya anne babaları işe gidiyorlar az önce konuştuk, o zaman bu senin tezini biraz yanlışlayan bir şey olmaz mı?

Öğrenci, F, (Erkek): Hocam şimdi ben hiç okula gitmesem, buraya gelmediğim halde de çalışmasam, hiçbir şey yapmasam spor falan, ondan sonra hocam ne yapacağım? Ya televizyon ya bilgisayar ya da telefon. Başka bir şey yok ki. Mesela şimdi okuldayız veya bir yerde çalışıyor olsak veya spora gittiğimiz zaman sürekli telefona bakamazsın. En fazla kulaklıkla müzik dinlersin.

Araştırmacı: Yani okul sizin daha fazla akıllı telefonla uğraşmanızı engelleyen bir unsur oluyor doğru mu?

Öğrenci, F, (Erkek): Okul, spor gibi.

Araştırmacı: Aksine eğer ki işin olmasaydı veya okula gelmeseydin, bu tip insanlar daha fazla akıllı telefon bağımlısı olabilir diyorsun. Yani nedenlerden birisi bu.

Öğrenci, A, (Kız): Bence sorunlardan kurtulmak için olabilir.

Araştırmacı: Ne gibi, açar mısın?

Öğrenci, A, (Kız): Mesela birisiyle tartışıyorsun, örneğin anne babanla. Hemen telefona gidiyorsun, orada daha eğlenceli şeyler oluyor ve ben unutuyorum açıkçası.

Araştırmacı: Tartışmayı mı unutuyorsun?

Öğrenci, A, (Kız): Yani. Telefona bakıyorum, eğlenceli bir şey açıyorum ve bitiyor yani benim için.

Araştırmacı: Sorunlardan kaçmak için de daha fazla akıllı telefona sarılabiliyoruz diyorsun yani? Bu da akıllı telefon bağımlısı olma ihtimalini artıran sebeplerden öğrenci, A, (Kız)? Var mı arkadaşlar başka fikri olan bu konuda? **(Sessizlik)** Peki, şimdi sizlerin biliyorsunuz, kiminizin üç tane, kiminizin beş tane, kiminizin yüz tane arkadaşı var ve bu arkadaşlık ilişkileri kimi zaman çok iyi kimi zaman kötü oluyor. Sizce arkadaşlık ilişkileri nasıl etkiliyor akıllı telefon bağımlılığını? Yani arkadaşlık ilişkileri akıllı telefon bağımlılığına sebep olur mu veya tam tersine arkadaşlık ilişkileri akıllı telefon bağımlılığından insanı uzaklaştırabilir mi?

Öğrenci, M1, (Erkek): Uzaklaştırıyor evet. Mesela üç yaşından beri arkadaşım olan bir sürü kişi vardı etrafımda mesela dün doğum günü var demiştim. Bizden çok daha yani sosyal medyadan arkadaşları ile değil de yüz yüze görüştüğü arkadaşları ile daha fazla muhabbet ediyordu. Bizimle fazla görüşmüyor. Eskiden hep beraber olurduk, her işimizi beraber yapardık ama şimdi liseye gitti yeni arkadaşlıklar edindi, bizi unuttu. Sosyal medya arkadaşlıkların çoğunu öldürüyor.

Araştırmacı: Arkadaşının profili, sosyal medya kullanmayan birisi mi?

Öğrenci, M1, (Erkek): Kullanıyor ama diğer arkadaşları ile yüz yüze görüştüğü için onlarla daha iyi ama bizimle sosyal medyadan görüştüğü için arkadaşlığı daha soğuk.

Araştırmacı: Anladım. Peki, başka görüşleri alalım arkadaşlar, bu konu önemli?

Öğrenci, F, (Erkek): Kişiden kişiye değişir hocam. Mesela uzak olduğu zaman sohbet ederiz. Bunlarla günlük görüşüyoruz. Böyle oluyor hocam. Ya da bir müzik açarız. Kişiden kişiye göre değişir yani.

Araştırmacı: Yani kişi yatkınsa arkadaşlık ilişkileri olumlu veya olumsuz etkilenebiliyor doğru mu?

Öğrenci, F, (Erkek): *Bir de şöyle bir şey de var. Ben mesela elime telefonu aldığımda yanımdaki, yanımdaki herkes alıyor ama kimse telefonu çıkarmadığı zaman öyle bir şey olmuyor. Oturup çok güzel konuşuyoruz.*

Araştırmacı: Arkadaşlık ortamına ve kişilere bağlı diyorsun?

Öğrenci, F, (Erkek): *Aynen.*

Araştırmacı: Peki başka görüşleri alalım?

Öğrenci, B, (Kız): *Hocam şöyle mesela, ortaokuldan arkadaşlarımla görüşüyorsun ama aynı ortamda bulunmadığın için, onun ortamı farklı senin ortamın farklı, hani paylaşacak fazla şey olmadığı için ister istemez telefonla uğraşıyorsun ama lisedeki arkadaşlarıyla bulduğun zaman aynı ortamda olduğun için paylaşacak şeyleriniz oluyor, konuşacak konu buluyorsunuz. Yani telefona fazla gerek kalmıyor.*

Araştırmacı: Yani yüz yüze iletişim kurarken fazla ihtiyacın olmuyor ama eski arkadaşlarımlayken arkadaşlık ilişkileri akıllı telefon bağımlılığını etkileyebilir diyorsun. Biraz daha bu soruyu netleştirmek için sormak istiyorum çünkü tam anlaşılmadığını düşünüyorum. Şimdi arkadaşlık ilişkilerinin niteliği, sosyal çevrenin geniş veya kısıtlı olması gibi konular. Mesela bir kişinin sosyal çevresi geniş, dedim ya az önce bir kişinin beş arkadaşı vardır, bir kişinin yüz arkadaşı vardır. Ama sosyal medya arkadaşlığından bahsetmiyorum. Daha çok bireysel arkadaşlıklardan, yüz yüze görüştüğünüz arkadaşlıklardan bahsediyorum. Geniş veya kısıtlı olması sizce akıllı telefon kullanımını etkiliyor mu?

Öğrenci, B, (Kız): *Etkiler.*

Araştırmacı: Nasıl etkiler.

Öğrenci, B, (Kız): *Hocam mesela bir arkadaşımın çevresi geniş, ismi de olursa duyulmak ister. İşte paylaştığı fotoğrafla falan ben buradayım demek ister ama arkadaşı az olan, çevresi kısıtlı kişiler, sonuçta çevresi yok, hani ben orada olmasam ne değişir der. Instagramda fotoğraf paylaşsam kim görür kim görmez umrunda olmaz onun için.*

Araştırmacı: Şöyle sorayım öğrenci, B, (Kız), sosyal medya arkadaşlıklarından ziyade yüz yüze görüştüğün arkadaşlar. Sen şunu iddia ediyorsun değil mi, yüz yüze görüştüğüm arkadaşlıklar zaten beni takip ediyordur ben de akıllı telefon vasıtasıyla daha fazla paylaşım yapmaya meyilli olurum ama çevrem geniş değil kısıtlı ise fazla paylaşım yapmam bu da akıllı telefon bağımlılığını azaltan bir etken olur mu diyorsun?

Öğrenci, B, (Kız): *Evet.*

Öğrenci, M2, (Erkek): *Ben arkadaşına katılmıyorum.*

Araştırmacı: Alalım sırasıyla, önce öğrenci, F, (Erkek).

Öğrenci, F, (Erkek): *Hocam ben arkadaşına katılmıyorum. Çünkü hocam beni bireysel olarak bilirse beni zaten tanıyorlar. Ne yaptığımı bilirler. O yüzden daha çok şöyle oluyor. Mesela bir kız, tanımadığınız bir kız şu bu falan şey yaptığınızda, karşı cins falan. Ona göre paylaşımlar, fotoğraflar falan daha çok değişiyor. Bir de şöyle bir durum var hocam. Mesela benim bireysel arkadaşım iki üç sene önce mahalleimde baya fazlaydı. Her gün buluşuyorduk ve kimseden telefon çıkmıyordu. Yani bireysel görüştüğünüz zaman ne bileyim daha bir güzel oluyor.*

Araştırmacı: Peki iki üç sene önce akıllı telefonlar ve onan bağlı uygulamalar bu kadar yaygın mıydı?

Öğrenci, F, (Erkek): Değildi hocam ama iki üç sene önceki arkadaşlıklarım da farklıydı. Olsa da bence değişmezdi.

Araştırmacı: Yani o gün bu kadar yaygın olsaydı da kendi arkadaşlık çevren için konuşarak bu kadar telefon bağımlılığı durumu olmazdı diyorsun. Bu konuda farklı düşünceleri olan var mı arkadaşlar? Sosyal çevre ne kadar etkili akıllı telefon bağımlılığında?

Öğrenci, M1, (Erkek): Bence arkadaşları olan, sosyal çevresi geniş kişiler fazla kullanma zamanı bulamaz. Hep arkadaşları ile geçirecekleri vakit olduğu için akıllı telefonları ile sosyal medyaya sadece akşamları bakarlar. Ama yalnız olan daha çok kullanır çünkü kimsesi yok, sadece telefon var. Bu şekilde yalnız olan kişi daha çok kullanır telefonu.

Araştırmacı: Öğrenci, M1, (Erkek) arkadaşımız diyor ki, aynı şekilde düşünenler veya tersi düşünenler olabilir, yalnızlık düzeyi yüksek, daha az arkadaşı olan kişiler sosyal medya ile daha fazla ilgilenirler veya sosyal medya olarak kısıtlamayalım, akıllı telefonları ile daha fazla ilgilenirler diyorsun. Doğru mu öğrenci, M1, (Erkek)?

Öğrenci, M1, (Erkek): Doğrudur.

Araştırmacı: Öğrenci, B, (Kız) da biraz tersini düşündü. Sosyal çevresi daha geniş olan bir kişi daha çok kullanır. Çünkü paylaşım yaptıkça bir şekilde o mecralarda bulduğça daha popüleritesini artıracığını düşünüyor olabilir. Evet arkadaşlar bu konudaki yorumları almaya devam edelim.

Öğrenci, N, (Kız): Peki şöyle bir yorum da var. Sosyal medyada arkadaşın daha çok. Sosyal medyada konuştuğun birisi ile normal hayatta oturup konuşamıyorsun. Oradaki arkadaşlıklar normal arkadaşlıklara göre daha sahte. Sosyal medyada konuşacak çok şey bulsan bile onunla otursan bile sürekli zaten telefon elinde olacak ya benim normal hayatta arkadaşım sosyal medyaya göre daha az. Hani sosyal medyada tanımadığım kişiler bile arkadaşlık isteği attığı için yalnız olsam bile sosyal medya daha ön plana çıkıyor. Çünkü daha fazla arkadaşın oluyor. Normalde bir insan konuşmak istese falan dalga geçersin ama orada kızsan etsen de bir bağ oluşuyor.

Araştırmacı: O ortam değiştirebiliyor diyorsun sosyal çevreyi. Şimdi sosyal çevrenin geniş veya kısıtlı olmasıyla ilgili iki fikir çıktı ortaya. Birisi yalnız insanlar akıllı telefonu daha fazla kullanır, diğeri de sosyal çevresi geniş olan insanlar daha fazla kullanır. Doğru mu? İkisi taban tabana zıt görüşler. Başka bu konuda fikri olan var mı? Öğrenci, F, (Kız) mesela sen?

Öğrenci, F, (Kız): Yani yalnız olanlar daha çok kullanır fikrine katılıyorum.

Araştırmacı: Neden?

Öğrenci, F, (Kız): Çünkü sadece telefon var. Tek onunla vakit geçirebilir, yani vakit geçirebileceği arkadaşı yok. Akıllı telefon vasıtasıyla instagramda, facebookta gezebilir.

Araştırmacı: Yalnız kalan insanlar yani sosyal çevresi nispeten daha kısıtlı olan kişiler akıllı telefonu daha fazla kullanır diyorsun.

Öğrenci, F, (Kız): Evet.

Araştırmacı: Başka arkadaşlar, öğrenci, A, (Erkek), sen fazla konuşmadın?

Öğrenci, A, (Erkek): Bir kişinin yakın çevresinde çok kişi yoksa sosyal medyada daha fazla dolaşılıyor. Kişi yapacak bir şey bulamıyor.

Araştırmacı: Sosyal medya olarak bağlamayalım da akıllı telefon üzerinden yola çıkalım.

Öğrenci, A, (Erkek): Akıllı telefonu ile daha fazla uğraşılıyor. Yapacak bir şey olmayınca ya tv izleyecek, ya telefona bakacak. Bundan dolayı yalnız kişiler daha fazla akıllı telefonla uğraşır.

Araştırmacı: Öğrenci, A, (Kız), sen ne düşünüyorsun bu konuda?

Öğrenci, A, (Kız): Bence yalnız insanlar daha fazla kullanır.

Öğrenci, M2, (Erkek): Arkadaşa katılıyorum. Biz her hafta sonu arkadaşlarımızla, ortaokuldan bir araya geliyoruz. Pikniktir falan. Ama hiçbirimizin böyle elimize telefonu alalım, fotoğraf çekelim ya da paylaşalım diye bir şeyimiz olmaz. Anında yaşayalım bitsin gitsin mantığı hakimdir.

Araştırmacı: Yani geniş bir sosyal çevre daha az telefon kullanımını getirir diyorsun. Öğrenci, F, (Erkek) senin görüşünü de netleştiririm bu konuda?

Öğrenci, F, (Erkek): Neyi hocam?

Araştırmacı: Sosyal çevresi geniş insanları mı kısıtlı insanlar mı? Akıllı telefon kullanımını nasıl etkiler?

Öğrenci, F, (Erkek): Yalnız kişiler daha çok kullanır.

Öğrenci, N, (Kız): Hani anı yaşamak dedi ya, anı yaşıyorsun, o süreçte görüyorsun ama daha sonra bakmak istediğinde illa bir fotoğraf paylaşımı olsun istersin. Ben de anı yaşamayı seviyorum ama sonradan onu yaşatacak bir şeylerin de olması gerekiyor bence.

Araştırmacı: Özünde düşüncen ne öğrenci, N, (Kız)? Kısıtlı insanlar mı geniş insanlar mı daha çok akıllı telefon kullanır?

Öğrenci, N, (Kız): Bence o değişir. Arkadaşlıkların sahtelikleri veya gerçekliklerine göre.

Araştırmacı: Kişinin kendi yalnızlığına veya durumuna göre değil, arkadaşların durumunu, sahte veya gerçek arkadaşlıklar olmasına bağlı diyorsun?

Öğrenci, N, (Kız): Evet, normalde çok sayıda sahte arkadaşın varsa sen ne yaparsın, sosyal medya arkadaşlıklarına doğru ilerlersin. Çünkü oradakiler sana daha iyi davranır ve daha cazip gelir ama sen sürekli oradakilerle tartışır veya kavga edersen sosyal medya ve telefondan uzak durup normal arkadaşlarına yanaşırsın.

Araştırmacı: Peki bu sorunun başka bir alt sorusu var. Şimdi sizler açısından cazip olan veya olmayan bir durumu soracağım. Sizce arkadaşlarla bir kafede veya okul ortamında, kantinde veya hiçbir şey olmasa bile okulun bahçesinde gezmek mi daha cazip yoksa bunların yerine oturup eline akıllı telefonu alıp onunla uğraşmak mı?

Öğrenci, M1, (Erkek): Konuşmak daha cazip. Mesela dün çıktığımızda sadece ayakta eskileri konuşarak 4 kişi vakit geçirdik. Dördümüzde üç yaşından dört yaşından bu yana her şeyimizi biliyoruz, konuşuyoruz. Sadece ayakta bir saat konuştuk. Daha fazla da konuşabilirdik, hani konular iyi olunca akıllı telefon hiç aklıma gelmiyor ama birisi eline telefonu aldı mı diğerleri de hemen başlıyor.

Öğrenci, A, (Kız): Bence karşıdaki kişiye göre değişiyor. Birisini çok seversin, sohbet etmek istersin onunla gezmek daha cazip ama hiçbir şey yoksa da sosyal medya daha cazip yani.

Araştırmacı: Şöyle diyorsun o halde, diyelim ki uzun süre görüşmediğin, bolca konuşacak şeyinin olduğu bir arkadaş veya arkadaşların ise vakit geçireceklerin onlarla konuşmak daha cazip ama konuşacak bir şey yoksa sürekli aynı şeyler yapıyorsanız elime

akıllı telefon alıp uğraşırım. Gerekirse sosyal medya, gerekirse oyun vs. Onla uğraşırım bu bana daha cazip gelir diyorsun.

Öğrenci, A, (Kız): Evet.

Araştırmacı: Evet, bu konuda görüşlerinizi almaya devam edelim.

Öğrenci, B, (Kız): Hocam bence insanın kendi ruh haline göre de değişiyor. Mesela ben yolda yürürken en samimi arkadaşımı görüyorum ama tamamen sosyal medya, bir şeyler okuyayım, bir şeyler paylaşayım, dizi, film izleyim gibi. Ama bazen oluyor ki hiç telefonu görmek istemiyorum. Arkadaşlarımla görüşmek istiyorum. Hani insanın kendi psikolojisi ile de alakalı bir durum. Ruh haline de bağlı.

Araştırmacı: O halde ruh halim benim için önemli diyorsun. Buna göre tavır alırım, bazen cazip gelir akıllı telefon bazen de hiç cazip gelmez ve elime bile almak istemem diyorsun.

Öğrenci, B, (Kız): Evet.

Araştırmacı: Evet öğrenci, F, (Kız)?

Öğrenci, F, (Kız): Bir de yalnız kaldığımız zamanlar oluyor. Zorunlu olarak, eğlenmek için sosyal medya ya da akıllı telefonlara daha çok gömülüyoruz.

Araştırmacı: Yalnız kaldığın anları düşünme de...

Öğrenci, F, (Kız): Zorunlu...

Araştırmacı: Yani arkadaşların içinde yalnız kaldığın anları mı düşünüyorsun?

Öğrenci, F, (Kız): Evet, o şekilde olabilir.

Araştırmacı: Hani kalabalıklar içinde yalnızlık terimi vardır ya. Bu tarz bir durumu düşünerek cevap veriyorsun? **(Evet)**

Öğrenci, M2, (Erkek): Aslında hocam konuşulacak konuya da bağlı. Konuşulan konu ilgini çeker veya çekmez. Kafamda bir düşünce olduğu zaman oyuna dalarım ki kafamdakini unutayım. Genelde oyunlara falan dalyorum. Bu şekilde devam ediyorum.

Araştırmacı: Şu mu o zaman çok dertli olduğun bir durum var ve bu durumdan kurtulmak için kendini akıllı telefona veriyorsun. Yani arkadaşlarıyla aynı ortamda olsan bile bu böyle mi oluyor?

Öğrenci, M2, (Erkek): Yok hayır, şimdi arkadaşlara göre değişiyor. Mesela samimi arkadaşlarım var, telefonu kırsalar bile umrumda olmaz. Ama diğer arkadaşlarla konuşsam bile aynı yere çıkacak her türlü. Tekrar tekrar nereye kadar şey yapacağım.

Araştırmacı: Sen diyorsun ki arkadaşlarımla durumuna bağlı. Eğer sevdiğim, beğendiğim insanlarla beraber isem tabi ki onlarla beraber olmak daha mantıklı ama çok da samimi olmadığım kişilerse o zaman akıllı telefonla uğraşmak bana daha cazip gelebilir diyorsun.

Öğrenci, F, (Erkek): Yani hocam çok samimi olmadığım kişilerle aynı ortamda isem takılmam onlarla, kulaklığımı takarım.

Araştırmacı: Akıllı telefonla uğraşmak daha cazip gelir?

Öğrenci, F, (Erkek): Samimi olmadığım kişilerle aynı ortamda isem.

Öğrenci, A, (Erkek): Arkadaşlarla birlikte olma fikri daha cazip geliyor çünkü akıllı telefonlara her zaman bakabiliriz. Arkadaşları her zaman göremiyoruz mesela. Günün belli vakitlerinde beraberiz.

Araştırmacı: Peki en başta sorduğum, hani demiştim ya. Akıllı telefon bağımlılığının tanımı nedir? Bunun tanımını yaparken ‘‘arkadaşlık ortamında bile cepten çıkarıp onunla uğraşmak veya bir kafede otururken bile herkesin elinde telefon olması’’ gibi cümleler kurmuştunuz. Hatırlarsınız. şimdi de arkadaşlık grubunun durumuna göre tavrımı değiştiririm fikri çıktı ortaya. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öğrenci, F, (Erkek): *Nasıl yani hocam?*

Araştırmacı: Yani mesela bir kafede otururken herkes elinde telefonla uğraşıyor veya ben hiç telefona bakmadan duramam demiştiniz en başta birçoğunuz. En azından masanın üzerinde durur ben sürekli kontrol ederim mesaj gelmiş mi bildirim var mı gibi oraya varacak cümleler kurmuştunuz. şimdi de diyorsunuz ki arkadaşlarımla samimiysem bunu yapmam ama samimi olmadığım bir ortamsa telefonla uğraşırım. Doğru mu? (**oğunluk Evet**)

Öğrenci, N, (Kız): *Ben diğer arkadaşlarıma katılmıyorum. İlk görüşümü halen destekliyorum. şöyle ki o arkadaşı ne kadar süredir tanıdığına bağlı. Uzun süredir tanıdığın bir arkadaşınla bahçede gezsen bile yine telefonu bir şeye bakmak için aarsın. Ya da kafede oturdun, bir şeyler için mutlaka bakarsın. En azından fotoğraf paylaşırsın, yeni tanıdığın birisiyle olsa daha çok sık olur ama hani uzun süredir tanıdığın birisiyle de olsa telefon her türlü elinde olur.*

Araştırmacı: Mutlaka bakarım diyorsun.

Öğrenci, N, (Kız): *Aynen.*

Araştırmacı: O zaman bu soruya cevabın tam olarak nedir? Yani arkadaşlarla vakit geçirmek mi yoksa akıllı telefonlarla uğraşmak mı daha cazip?

Öğrenci, N, (Kız): *Arkadaşlarla vakit geirsen bile telefonla uğraşıyorsun ki bence ikisi arasında ayırım yapmak çok zor.*

Araştırmacı: O halde ben her ortamda telefon kullanırım o yüzden bunun arasında seçim yapma şansım yok diyorsun? Doğru mu?

Öğrenci, N, (Kız): *Aynen.*

Araştırmacı: Peki. Var mı bu konuda başka fikir beyan etmek isteyen? (**Sessizlik**) Yok sanırım. Peki arkadaşlar işin farklı bir boyutuna geleceğiz şimdi. Aile ilişkileri. Hani en başta bazı arkadaşlarımız dediniz ya hocam anne babam bile telefonda sürekli facebook, twitter vs neyse bahaneler ile telefonu elinden düşürmüyor. Hatta şarjdan bile çekmiyor telefonu, o derece bağımlı olduklarını düşünüyorsunuz. Aile ilişkileri arkadaşlar, akıllı telefon kullanımını nasıl etkiliyor? Tam tersi olarak düşünmeyin. şu an aile ilişkileri akıllı telefon kullanımını nasıl etkiliyor? Yani biraz açayım soruyu. Ailenizle aranızın iyi olması veya kötü olması, ailenizdeki bireylerin ilgili veya ilgisiz olması gibi durumlar akıllı telefon kullanımını nasıl etkiler sizce?

Öğrenci, F, (Erkek): *Hocam özellikle bu dönemlerde psikolojim bozulduysa, kimden dolayı olursa olsun geçerim odaya, aarım telefonu yatarım ve tavana bakarım ya da girerim sosyal medyaya vs.*

Araştırmacı: Yani ailenle o anda ilişkilerin kötü olursa yani psikolojin iyi olmazsa onlara karşı akıllı telefon kullanımım artar diyorsun doğru mu?

Öğrenci, F, (Erkek): *Evet, doğru. Psikolojim bozulursa.*

Araştırmacı: Evet arkadaşlar?

Öğrenci, M2, (Erkek): Ailem beni aslında çok geliştiriyor, ailemle vakit geçirmek her zaman severim. Çünkü şöyle bir şey var, babamlar konuşurken onları dinlemeyi çok severim, onlarla bir yerlere gitmeyi, gezmeyi. Telefonum yanımda bir sene olmasa, bir sene ayrı kalsam ailemle birlikte olduğum sürece önemli değil. Sadece saat varsa saate bakarım.

Araştırmacı: O zaman öğrenci, M2, (Erkek) sen şunu diyorsun, benim ailem ile olan ilişkilerim iyi, bu durumda ben akıllı telefonumu kullanmam bu durum da akıllı telefon kullanımını azaltan bir unsurdur diyorsun?

Öğrenci, M2, (Erkek): Ama şöyle bir durum da var mesela, ailemden birisiyle kavga ettiğimde veya ters düştüğümüzde telefon kullanımı tam tersi bir şekilde daha da artar.

Araştırmacı: O zaman öğrenci, F, (Erkek) ile aynı noktaya geliyorsun nispeten?

Öğrenci, M2, (Erkek): Evet.

Öğrenci, F, (Kız): Ben de öyle düşünüyorum.

Araştırmacı: Ne düşünüyorsun öğrenci, F, (Kız)?

Öğrenci, F, (Kız): Annemle ya da babamla kavga ettiğimde müzik dinlemek istiyorum telefondan.

Araştırmacı: Başka bir kullanımın oluyor mu o anda akıllı telefonda?

Öğrenci, F, (Kız): Instagramda gezmek.

Araştırmacı: Sosyal medya.

Öğrenci, F, (Kız): Evet. Ama güzel bir ortam olduğunda, mesela doğum günü kutladığımızda falan, hep birlikte olduğumuzda güzel oluyor. Telefon aklıma gelmiyor ama genelde kötü bir ortam olduğu için telefon hep elimde oluyor.

Öğrenci, N, (Kız): Ben devam edeyim. Bence iki türlü de artırıyor. Kötü olduğum sürece telefona ilgim artıyor. İyi olduğumda da sonuçta fotoğraf çekeceksin, ailene bir şey göstereceksin, bir video izlediğinde onların da izlemesini sağlayacaksın... Kötü olduğunda ailene lanet okuyan kötü paylaşımlar yapacaksın, müzik dinleyeceksin vs. Her iki durum da telefona daha çok yaklaşıyor ama iyi olduğu sürece biraz daha az, diğer türlü biraz daha fazla.

Araştırmacı: Şu ana kadar bu konuyla ilgili dört kişiyi dinledik, dördünün de görüşü şu, o an ailemle aram iyiye telefon kullanımım nispeten daha az ailemle ilişkilerim kötüye kesinlikle bunda bir artış görüyorum. Diğer arkadaşlarımızın düşünceleri nelerdir? Öğrenci, M1, (Erkek) mesela?

Öğrenci, M1, (Erkek): Aslında ailemdenlerle fazla kötü olmam ama babamla mesela bozuştüğümde ben de odama kapanırım, dışarı çıkmam ama gene de telefon hep elimde olur.

Araştırmacı: Özellikle kötü olduğu dönemlerde artış gösteriyor diyorsun? Peki öğrenci, A, (Erkek), seni fazla dinleyemedik bugün?

Öğrenci, A, (Erkek): Ailemle aram iyiye zaten telefona bakmak için bir sebebim olmuyor. Daha çok canımız sıkıldığında baktığımız için. Ama aram kötü olduğunda yapacak bir şey yok mecbur daha fazla ilgileniyorsun.

Öğrenci, A, (Kız): Bence şöyle herkes diyor ya, annemle kavga ettiysem telefon kullanımım artar falan ama şu da var, telefon kullanımı da aile ilişkilerini etkiliyor ben mesela annem bana telefonu bırak diye çok der ben de aksine bırakmam. Olumsuz bir ilişki oluyor.

Araştırmacı: Birbirini etkileyen bir durum var diyorsun?

Öğrenci, A, (Kız): *Aynen.*

Araştırmacı: Yani mesela, sorduğumuz soru aile ilişkileri telefon kullanımını nasıl etkiliyor idi. Sen de diyorsun ki ben mesela akşam telefon kullandığımda aile ilişkilerim kötü etkileniyor, aile ilişkilerim kötü etkilendiğinde de ben daha fazla akıllı telefon kullanıyorum.

Öğrenci, A, (Kız): *Yani... Aslında bu değişmiyor, ben iyi de olsa kötü de olsa telefon kullanıyorum.*

Araştırmacı: Fark etmiyor diyorsun? Öğrenci, B, (Kız) senden de alalım?

Öğrenci, B, (Kız): *Hocam benim de ailemle aram kötü olduğunda daha fazla telefon kullanıyorum ama iyi olduğu zaman, ilgimi çeken bir şey olduğunda konuşsak bile yine saate bakmak için bile olsa telefonu açıp bakıyorum yani.*

Araştırmacı: O zaman kötü olduğunda artıyor ama normal iyi olduğu zamanda da bir şekilde telefonuma bakıyorum diyorsun. Öğrenci, N, (Kız) da sanırım benzer düşüncelerde, diğer arkadaşlarımız daha çok araları kötüyse ailesiyle kullanım artar yönünde düşünüyorlar.

Öğrenci, N, (Kız): *Peki çok bakma gereği duymuyorum diyorlar ya, bu durum telefon bağımlılığı oluyor mu? Kullanma isteği olmuyor, yanımızda olmasının bir anlamı yok ama bizim telefon bağımlılığında dediğimiz şey şuydu: telefonun yanımızda olması, sürekli şarjda olması, bir yere giderken bile yanımızda olmasını istiyorduk. Peki bir ortam varken de genel olarak telefonu kullanmıyorsak bu bence telefon bağımlılığı olmuyor.*

Araştırmacı: Evet, şimdi şu şekilde; burada akıllı telefon bağımlılığı nedir tanımlamadık. En azından teknik olarak tanımlamadık, daha çok sizlerin fikirlerine başvurduk. Benim dikkatimi çeken şey şu oldu, ilk başlarda herkes telefon bağımlılığını tanımladı, hatta hepiniz buraya gönüllü olarak geldiniz. Sizleri çağırırken akıllı telefon bağımlılığı demedim ama akıllı telefonlarını yoğun kullananlar arkadaşları istemiştim. Herkes de parmak kaldırdı, özellikle hedef gösterilen öğrencileri seçmedim. Çünkü o yanlış olurdu, buraya gelen kişilerin gönüllü olması gerekiyordu. Benim anladığım kadarıyla her biriniz telefonu yoğun olarak kullanıyorsunuz ancak aileniz ve arkadaşlarınız ile ilişkilerinizdeki telefon kullanımınızdaki algınız bu yönde olduğu için bu şekilde aktarıyorsunuz. Öyle tahmin ediyorum. Yani dışarıdan bakıldığı zaman daha farklı durumlar ortaya çıkabilir.

Öğrenci, F, (Erkek): *Hocam dedim ya işte böyle boş kaldığımız zaman bağımlılık oluyor. Alkol, uyuşturucu gibi ya da canımız sıkkın o zamanlarda artış oluyor.*

Araştırmacı: Evet. Peki arkadaşlar, biraz daha aile ilişkilerini irdeleyelim. Son sorumuzdayız bu arada, altı sorumuz vardı toplam. Aile içinde arkadaşlar, fikirlerinizi rahatça ifade edememeniz akıllı telefon kullanımınızı artırıyor mu? Bir olay düşünün mesela, aktarmanıza gerek yok tabi bu olayı, bu olayda fikirlerinizi yeterince ifade edememeniz veya belirtememiş olmak sizce akıllı telefon kullanımını artıran bir unsur mudur?

Öğrenci, N, (Kız): *Bence artırıyor. Annemin elinde sürekli telefon var. Ben bir konuda fikir sunmaya çalışıyorum, o hiçbir şekilde seni takmadığı için sen de gidip telefonunla baş başa kalıyorsun. Yani bence artırıyor.*

Öğrenci, B, (Kız): Ya da aileyle kavga durumunda, onların yüzüne söyleyemeyeceklerimi sosyal medya hesaplarımdan, twitterdan yazmak.

Araştırmacı: Ne yazıyorsun mesela?

Öğrenci, B, (Kız): (Gülerek) şu an aklıma gelmiyor ama öyle yani. Babamın yüzüne söylemediklerimi sosyal medyadan yazıyorum.

Araştırmacı: O zaman ben fikirlerimi aileme karşı yeterince rahat ifade edemezsem bunları sosyal medyadan akıllı telefon vasıtasıyla iletirim bu da kullanımı artırır diyorsun?

Öğrenci, B, (Kız): Evet.

Araştırmacı: Başka arkadaşlar?

Öğrenci, F, (Erkek): Ben de benzer şekilde yapıyorum.

Öğrenci, N, (Kız): Biraz da özgüven ile ilgili var. Söyleyemediklerim dediler. Ben hani böyle bir durumda bağırırım, kötü bir şey olsa ve sosyal medyada ben bunları paylaşısam bile muhakkak yüzlerine karşı da söylerim. Bunun biraz özgüvenle ilgisi var.

Araştırmacı: Yani yüzüne karşı söyleyememek özgüvenle alakalı diyorsun.

Öğrenci, N, (Kız): Evet. Ben kötü de olsa yüzlerine karşı ifade ederim. Çünkü hani seni takmıyor sonuçta, sen bir şey söylüyorsun düşünceni, fikrini dinlemiyorsa arkadaşın olsa ya bağırırsın ya kötü konuşursun bunun aynısını aileme de yapıyorum, hiçbir farkı olmuyor.

Öğrenci, B, (Kız): Peki hocam ama şöyle hani aile olduğu için biraz da saygıdan dolayı bir şey söyleyemiyorsun.

Öğrenci, N, (Kız): Ama o sana saygı duymuyor ki. Sen bir şey söyleyinca sana cevap vermiyor, sürekli telefonla uğraşıyor. Saygı görmediğim yerde pek saygı da göstermem.

Araştırmacı: Şimdi bu biraz daha farklı bir konunun tartışması, konuyu biraz toparlayalım. Belki biraz örnek bir olayın üzerinden gitsek: Sizin mesela, gelecek sene sizler gireceksiniz, öğrenci, N, (Kız) bu sene sınava girecek. İstedığınız bölüm örnek veriyorum hemşirelik, anne ve babanız da hayır hemşirelik yazmayacaksınız mühendislik yazacaksınız. Fikirlerini beyan ediyor öğrenci, N, (Kız) ve onu dikkate almıyorlar. Bu durum mesela veya böyle bir durum öğrenci, N, (Kız)'nin fikirlerinin dinlenmediği bir durum oluyor. Siz de benzer bir durumu düşünün. Bu durum akıllı telefon kullanımını artıran bir unsur mudur? Sorduğum soru bununla alakalı. **(Artırır)** Bazılarımız oyun oynarım diyorsunuz, bazılarımız sadece internete girerim diyorsunuz veya youtubeda video izlerim diyorsunuz. Ama artırır doğru mu? **(Evet)** Tam tersi düşünen var mı?

Öğrenci, B, (Kız): Hocam sosyal medya üzerinde sizi anlayan insanlar oluyor. Bu sebeple ailemle ilgili paylaşımlar yapabiliyorum.

Araştırmacı: Anlaşıldığını hissediyorsun ve bu da senin davranışını pekiştiren bir unsur sanırım?

Öğrenci, B, (Kız): Evet.

Araştırmacı: Bu şekilde düşünen var mı, yani akıllı telefon kullanımını artırması bir yana, herkes bu konuda hem fikir. Artırmasını pekiştiren davranışlar da oluyor mu peki? Mesela arkadaşımız sosyal medyada beni anlayan insanlar var o yüzden daha fazla kullanıyorum diyor. Benzer deneyimleri olan?

Öğrenci, F, (Kız): Ben de öyle düşünüyorum. Hiç tanımadığım birisi bile onun hakkında bir şey söylüyor, güzel bir şey söylüyor, fikrini değiştiriyor.

Araştırmacı: Hoşuna giden bir durum olduğu için bu durum da davranışını pekiştiriyor?

Öğrenci, F, (Kız): Evet.

Araştırmacı: Peki arkadaşlar, genel toparlamadan önce son sorumu soracağım, gene aile ile ilgili bir konu. Bazılarınız ailesiyle çok iyi ilişkiler kuruyor olabilir bazılarınız ise iyi ilişkileri olmayabilir. Bu dinamikleri bilmiyoruz şu anda zaten bu dinamikleri konuşmak için de burada toplanmadık. Ancak konuşulacak ortak konular yoksa aile bireyleri arasında bu durum sizce akıllı telefon kullanımını artırır mı? Kendi ailenize lütfen bir bakın, hani dediniz ya bazılarınız babam bile çok kullanıyor, annem elinden düşürmüyor rahatsız oluyorum bu durumdan diye. Ortak konuların olmaması bu durumu etkiliyor olabilir mi, artırıyor olabilir mi?

Öğrenci, A, (Kız): Etkiliyor. Ben dedim ya bir arkadaşını görmedin onunla birlikte konuşursun ama konuşacak bir şey yoksa telefona yönelirsin, bu da aynı şey oluyor.

Araştırmacı: Aileyle de konuşacak ortak bir şey yoksa telefona yönelirim diyorsun?

Öğrenci, A, (Kız): Yani yapacak başka bir şey yok ki.

Araştırmacı: Evet, başka arkadaşlar?

Öğrenci, B, (Kız): Hocam babam eve geliyor, iş hakkında konuşsa o da konuşmak istemez, çünkü bizim olduğumuz bir ortam değil. Annem hani arkadaşlarıyla ilgili konuşmaz, sonuçta o ortamda bulunmadığımız için neyin ne olduğunu bilemeyiz. Biz de anlatmak istemeyiz arkadaşlarımızla ilgili mevzuları. Onun için sosyal medya daha cazip geliyor, telefonlar...

Araştırmacı: Evet. Başka?

Öğrenci, N, (Kız): Ortak konu olsa da olmasa da gene telefondan veya sosyal medyadan konuşuyoruz. Bu çok fark etmiyor.

Araştırmacı: Peki, genel olarak bu konuda da görüş birliği var. Ortak konuların olmaması akıllı telefon kullanımını artırır diyorsunuz. Aksi düşünen var mı?

Öğrenci, M1, (Erkek): Zaten fazla sürmüyor ki. Babam mesela konuşmak istiyor uzun süre, oturuyoruz ama fazla sürmüyor. Yirmi dk. sonra gene telefonla uğraşmaya başlıyoruz.

Araştırmacı: Herkes telefonun başına mı dönüyor, annen, baban sen?

Öğrenci, M1, (Erkek): Aynen. Bir şey kalmıyor konuşacak.

Araştırmacı: Evet. O halde ailemiz ile kuracağımız olumlu ve uzun süreli bir iletişim akıllı telefon kullanımını azaltan bir unsur. Doğru mu? **(Evet)**. Öğrenci, M2, (Erkek) sanırım buna değinişti. En azından olumlu bir iletişim var ve telefonu bu gibi durumlarda fazla aramıyorum demişti.

Öğrenci, M2, (Erkek): Ailemde şöyle bir şey var. Ailemde sevilen birisiyim ve arkadaşlarıma göre daha az sorunum var. Şöyle bir şey de var, ailem çok kalabalık benim. Babam geldiğinde genelde onunla fazla görüşme fırsatımız olmuyor ama görüştüğümüz zaman da direk oturuyoruz ve telefonları bir kenara koruz. Babam zaten yanındayken telefonlarla uğraşmamıza izin vermiyor. Kendi aramızda planlama falan yaparız. Piknik vs. Babam gittiğinde amcamlarla falan bunu yapmaya çalışırım. Arkadaşlarıma yanına giderim. Bu şekilde halletmeye çalışırım.

Araştırmacı: Hı hı. O zaman olumlu ilişkiler kurmak her zaman daha iyi. Ayrıca akıllı telefon kullanımını da azaltan bir unsur olarak ortaya çıkıyor. Öğrenci, N, (Kız) sanırım bu konuda biraz farklı düşünüyor.

Öğrenci, N, (Kız): Yani her türlü ben kullanırım.

Araştırmacı: Her türlü kullanırım diyorsun veya aile bireylerim kullanır diyorsun. Öğrenci, N, (Kız) anladığım kadarıyla bir yönden de görüşün şu: Ben etrafımdaki insanların iyi de kötü de olsa her türlü telefonu kullandığımı görüyor, düşünüyorum. Doğru mu?

Öğrenci, N, (Kız): Genel olarak öyle.

Araştırmacı: Peki arkadaşlar, altı tane sorumuz bunlara ait de alt sorularımız vardı. Ben soracağım soruları bitirdim. Genel bir toparlama yapacak olursak, bugün burada bulunma sebebimiz biliyorsunuz akıllı telefon yoğun kullanan kişilerle yani sizlerle görüşmekti. Gönüllü bir şekilde burada bulundunuz. Öncelikle teşekkür ediyorum. Akıllı telefonu en çok hangi amaçla kullandığımızı, akıllı telefon bağımlılığını ve çevremizde akıllı telefon bağımlısı olanlar var mı bunları konuştuk. Gene niçin akıllı telefon bağımlısı oluruz, arkadaşlık ilişkileri bağlamında ve aile ilişkileri bağlamında akıllı telefon bağımlılığını değerlendirdik. Ben verimli olduğumu düşünüyorum, ilk defa bir araya gelen bir grup. Sizlerin eklemek istediğı bir şey var mı? Hocam şu soruda şunu unutmuşum, ekleme yapmak istiyorum dediğiniz bir durum? Yok sanırım. Ben size teşekkür ediyorum. Herkese iyi günler diliyorum.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı	Serdar ALKIN
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi: 1987
İletişim Bilgileri	Tel: 0542 749 55 68 E-posta: pd.serdaralkin@gmail.com
Öğrenim Bilgileri	Lise: Tokat Anadolu Lisesi 2001-2005 Lisans: 2005-2009 Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
İş Deneyimi	2009-2010 Milli Eğitim Bakanlığı, Psikolojik Danışman/Rehber Öğretmen. 2010-2011 TSK, RDM Subayı. 2011-Halen Milli Eğitim Bakanlığı, Psikolojik Danışman/Rehber Öğretmen.